

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему Удосконалення механізму управління кредитним портфелем
комерційного банку шляхом моніторингу його структури

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0729-уфпс
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
(код і назва спеціальності)

страхування»

Пеленська І.В.

освітньої програми управління фінансами
(код і назва освітньої програми)

підприємницьких структур

спеціалізації _____

(код і назва спеціалізації)

(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, доцент, к.е.н.

Фатюха В.В.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент професор кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, професор, д.е.н.

Метеленко Н.Г.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)
Освітня програма Управління фінансами підприємницьких структур
(код та назва)
Спеціалізація _____
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., проф.
Метеленко Н.Г.

« ____ » _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Пеленській Ірині Вікторівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Удосконалення механізму управління кредитним портфелем комерційного банку шляхом моніторингу його структури керівник роботи Фатюха В.В., к.е.н., доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «09» 10. 2020 року № 1582-с

2. Строк подання студентом роботи Дата згідно графіку захисту

3. Вихідні дані до роботи Публічна фінансова звітність банку, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Теоретична частина. Теоретично-методичні засади управління кредитним портфелем комерційного банку шляхом моніторингу його структури.

Аналітична частина. Аналіз кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк».

Проектна частина. Шляхи удосконалення механізму управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк» шляхом моніторингу його структури.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Рис. 1. Фактори впливу на обсяг і структуру кредитного портфеля комерційного банку.

Рис.2. Структура кредитного портфеля комерційного банку. Рис.3. Послідовність

управління кредитним портфелем банку. Рис.4. Динаміка складових сукупного

кредитного портфеля банківського сектора України за 2018-2020 р.р. Таблиця 1. Аналіз

кредитів, наданих різними категоріями банків за 2018-2020 роки. Таблиця 2. Основні

показники діяльності АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2019 рр. Рис.5. Динаміка активів та

пасивів АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2019рр. Таблиця 3. Значення економічних

нормативів «Приватбанку» за 2017-2019 р.р. Рис. 6. Динаміка сукупного кредитного

портфелю «Приватбанк» за 2017-2019 роки. Рис.7. Динаміки кредитів «ПриватБанк» за кредитною якістю за 2017-2019 роки. Таблиця 4. Аналіз структури кредитного портфелю «Приватбанк» за 2017-2019 роки. Рис.8. Динаміки кредитів «ПриватБанк» за кредитною якістю за 2017-2019 роки. Таблиця 5. Аналіз ефективності кредитної діяльності «ПриватБанк» за 2017-2019 роки. Таблиця 6. Розрахунок вихідних даних для побудови математичної моделі за дохідністю та ризиком АТ КБ «Приватбанк». Рис.9 . Динаміка дохідності кредитних операцій та кредитного ризику АТ КБ «Приватбанк»

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Фатюха В.В., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>		
2	<i>Фатюха В.В., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>		
3	<i>Фатюха В.В., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>		

7. Дата видачі завдання

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Дослідження теоретично-методичних аспектів управління структурою кредитного портфеля комерційного банку</i>		
2	<i>Огляд літературних джерел з управління кредитним портфелем комерційного банку</i>		
3	<i>Збір даних та дослідження звітної документації АТ КБ «Приватбанк»</i>		
4	<i>Аналіз фінансово-господарської діяльності та зокрема кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк»</i>		
5	<i>Розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк» шляхом моніторингу його структури</i>		

Студент _____
(підпис)

Пеленська І.В.
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____
(підпис)

Фатюха В.В.
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис)

Шапуров О.О.
(ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Пеленська І.В. Удосконалення механізму управління кредитним портфелем комерційного банку шляхом моніторингу його структури.

Кваліфікаційна робота для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник В.В.Фатюха, Інженерний навчально-науковий інститут ЗНУ, кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, 2020 р.

В кваліфікаційній роботі узагальнено теоретично-методичні засади управління кредитним портфелем комерційного банку шляхом моніторингу його структури; проведено аналіз фінансово-господарського стану та кредитної діяльності АТ КБ «Приватбанк»; запропоновано шляхи удосконалення механізму управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк» шляхом моніторингу його структури.

Ключові слова: АКТИВИ, АКТИВНІ ОПЕРАЦІЇ, БАНК, ДИВЕРСИФІКАЦІЯ, КРЕДИТ, КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЬ, КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ, МОНІТОРИНГ, РИЗИК, СТРУКТУРА

ABSTRACT

Pelenskaya I.V. Improvement of the mechanism for managing the loan portfolio of a commercial bank by monitoring its structure.

Qualifying final work for obtaining a master's degree in higher education by specialty 072 - Finance, Banking and Insurance, scientific supervisor –V.V. Fatyukha, Engineering Research Institute of Zaporizhzhya National University, Department of Information Economy, Entrepreneurship and Finance, 2020.

The qualification work summarizes the theoretical and methodological aspects of managing the loan portfolio of a commercial bank by monitoring its structure; an analysis of the financial and economic condition and a direct analysis of the credit activities of CB «Privatbank»; suggested ways to improve the mechanism for managing the loan portfolio of CB «Privatbank» by monitoring its structure.

Key words: ASSETS, ACTIVE OPERATIONS, BANK, DIVERSIFICATION, CREDIT, CREDIT CAPACITY, LOAN PORTFOLIO, MONITORING, RISK, STRUCTURE

АННОТАЦИЯ

Пеленская И.В. Усовершенствование механизма управления кредитным портфелем коммерческого банка путем мониторинга его структуры.

Квалификационная работа для получения степени высшего образования магистра по специальности 072 - Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель В.В.Фатюха, Инженерный учебно-научный институт ЗГУ, кафедра информационной экономики, предпринимательства и финансов, 2020.

В квалификационной работе обобщены теоретически-методические аспекты управления кредитным портфелем коммерческого банка путем мониторинга его структуры; проведен анализ финансово-хозяйственного состояния и непосредственно анализ кредитной деятельности АО КБ «Приватбанк»; предложены пути усовершенствования механизма управления кредитным портфелем АО КБ «Приватбанк» путем мониторинга его структуры.

Ключевые слова: АКТИВЫ, АКТИВНЫЕ ОПЕРАЦИИ, БАНК, ДИВЕРСИФИКАЦИЯ, КРЕДИТ, КРЕДИТОСПОСОБНОСТЬ, КРЕДИТНЫЙ ПОРТФЕЛЬ, МОНИТОРИНГ, РИСК, СТРУКТУРА

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ШЛЯХОМ МОНІТОРИНГУ ЙОГО СТРУКТУРИ	11
1.1. Організація кредитної діяльності в комерційному банку та теоретичні основи формування кредитного портфелю	11
1.2. Теоретичні аспекти управління кредитним портфелем банку та принципи забезпечення його оптимальної структури	22
1.3. Дослідження кредитної діяльності банків України на сучасному етапі	32
Висновки до 1 розділу	43
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	44
2.1. Організаційно-економічна характеристика АТ КБ «Приватбанк»	44
2.2. Аналіз фінансово-господарського стану АТ КБ «Приватбанк»	51
2.3. Аналіз кредитної діяльності АТ КБ «Приватбанк»	65
Висновки до 2 розділу	76
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ АКБ «ПРИВАТБАНК» ШЛЯХОМ МОНІТОРИНГУ ЙОГО СТРУКТУРИ	78
3.1. Загальні шляхи поліпшення якості та структури кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк»	78
3.2. Моделювання оптимальної структури кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк»	89
Висновки до 3 розділу	105
ВИСНОВКИ	106
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	111
ДОДАТКИ	116

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку економічної системи України кредитні відносини проникають в усі сфери господарської діяльності, опосередковують весь процес відтворення суспільного капіталу, глибоко проникають у сферу обміну, грошових відносин, сферу фінансів, а також у процес виробництва і споживання. Кредит і кредитні відносини є невід’ємною складовою економічної системи України. Перебуваючи у центрі сучасного грошово-фінансового господарства, обслуговуючи інтереси господарських суб’єктів, кредит опосередковує зв’язки між державою, банком, товаровиробниками і населенням. Роль кредиту характеризується результатами застосування, як для економіки в цілому, так і для населення зокрема. Наразі умови, що склались у системі взаємодії банківських установ та підприємств реального сектору України, набувають особливого значення, виникає необхідність прийняття комплексу заходів щодо активізації банків у процесі формуванні фінансових ресурсів суб’єктів підприємницької діяльності.

Надання кредитних продуктів, як правило, відрізняє банківські установи від інших посередників на фінансовому ринку. Основним видом діяльності комерційного банку є діяльність посередника між вкладниками і позичальниками. Кредитні операції – це основний вид діяльності банку, який приносить йому дохід. Ефективність діяльності банку безпосередньо залежить від ефективності управління кредитним портфелем банку, від оптимальної структури портфеля та його задовільної якості. Після масштабної банківської кризи 2014-2018 р.р., в ході якої більш ніж 100 банків збанкрутували та були ліквідовані, в посткризових але нестабільних умовах зовнішнього середовища, що обтяжуються впливом всесвітньої пандемії COVID, особливо гостро постає питання забезпечення ефективності кредитної діяльності банків, зокрема вдосконалення методів управління кредитним портфелем банку шляхом моніторингу його структури та якості. Банківській діяльності притаманна значна кількість ризиків, пов’язаних з різновидами операцій банків.

Оптимальне управління ними – основа формування ефективної банківської системи. Одним із основних ризиків є кредитний, що спричиняє зниження прибутковості банківської установи. Тому в сучасних економічних умовах для України одними із основних завдань є створення сприятливих передумов для неперервності відтворювального процесу та розвиток підприємницької діяльності у реальному секторі господарства. А забезпечення суб'єктів господарювання необхідними грошовими ресурсами є основним завданням банківського сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні й методичні аспекти управління кредитним портфелем відображені в роботах провідних вітчизняних вчених у галузі банківської справи, теорії кредиту, банківського менеджменту, аналізу кредитного ризику та кредитного портфеля, теорії економічного ризику: І.А.°Бланка, А.М.°Герасимовича, В.М.°Голуба, О.В.°Дзюблюка, Г.Т.°Карчевої, І.М.°Лазепка, О.М.°Левченко, А.М.°Мороза, С.В.°Мочерного, І.М.°Парасій-Вергуненко, А.А.°Пересади, О.В.°Пернарівського, Л.О.°Примостки, М.І.°Савлука, В.М.°Суторміної, та ін. Серед відомих західних авторів, які займалися проблемами сучасної портфельної теорії, банківського менеджменту, економетрії необхідно відзначити Л.°Гітмана, Б.°Едварда, Г.°Марковіца, Дж.°Маршалла, П.°Роуза, Дж.°Сінкі, Ф.°Фабоцці, У.°Шарпа та багато інших. Однак їх теоретичні досягнення і прикладні розробки не повною мірою відповідають специфічним умовам української економіки. Наразі існує брак досліджень присвячених проблемам вдосконалення системи моніторингу оптимальної структури кредитного портфеля банку в мінливих умовах зовнішнього середовища України.

Метою магістерської роботи є теоретичне узагальнення, проведення аналізу та розробка рекомендацій щодо удосконалення механізму управління кредитним портфелем комерційного банку шляхом моніторингу його структури.

Мета зумовила постановку та вирішення наступних завдань:

- дослідити економічну сутність кредитного портфелю та теоретичні засади організації кредитної діяльності в комерційному банку;
- розглянути теоретичні аспекти управління кредитним портфелем банку та принципи забезпечення його оптимальної структури;
- проаналізувати стан кредитної діяльності банків України на сучасному етапі;
- навести організаційно-економічну характеристику АТ КБ «Приватбанк»;
- провести аналіз фінансово-господарського стану АТ КБ «Приватбанк»;
- проаналізувати кредитну діяльність АТ КБ «Приватбанк»;
- навести загальні шляхи поліпшення якості та структури кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк»;
- запропонувати вдосконалення системи моніторингу кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк».

Об'єкт роботи: управління та моніторинг кредитного портфеля банку.

Предмет дослідження: кредитний портфель банку.

Методи дослідження. У процесі магістерського дослідження були використані загальнонаукові прийоми і методи наукового пізнання. Серед них: метод порівняння, групування та узагальнення економічних показників для дослідження тенденцій і закономірностей організації кредитних операцій комерційних банків; метод причинно-наслідкового зв'язку для обґрунтування особливостей дії факторів впливу на структуру та якість кредитного портфеля банку; метод системної оцінки для з'ясування базових теоретичних аспектів кредитних відносин банків з позичальниками; абстрактно-логічний метод для визначення шляхів удосконалення механізму управління кредитним портфелем комерційного банку та його оптимізації.

Інформаційною основою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, матеріали Національного банку України, державних статистичних органів України, науково-практичних семінарів, конференцій, періодичних

видань; річні бухгалтерські, статистичні звіти; наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів, фінансова звітність АТ КБ «Приватбанк».

Наукова новизна роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу питань, пов'язаних із формуванням і управлінням кредитним портфелем в умовах нестабільного середовища,

удосконалено:

модель оптимальної структури кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк», яка дозволяє оптимізувати структуру кредитних вкладень та підвищити ефективність кредитної діяльності;

набуло подальшого розвитку:

методика побудови системи моніторингу кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк», яка дозволяє якісно поліпшити якість кредитного портфеля банку та скоротити кількість непрацюючих кредитів.

Практичне значення роботи полягає у тому, що розроблені у ході дослідження підходи, теоретичні узагальнення, висновки та рекомендації можуть бути використані для удосконалення кредитної діяльності та структури кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк».

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені в доповіді на тему «Управління кредитним портфелем комерційного банку шляхом моніторингу його структури» на Міжнародній науково – практичній конференції «Біоекономіка як ключовий фактор розвитку виробництва та екологізації промислового регіону».

Структура і обсяг роботи. Відповідно до мети та завдань дослідження визначена структура роботи, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків, рекомендацій, списку використаних джерел. Обсяг роботи становить 115 сторінок і містить 36 рисунків, 23 табл. Список використаних джерел налічує 48 найменувань, в роботі 6 додатків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ШЛЯХОМ МОНІТОРИНГУ ЙОГО СТРУКТУРИ

1.1. Організація кредитної діяльності в комерційному банку та теоретичні основи формування кредитного портфелю

Важливу роль у ресурсному забезпеченні розширеного відтворення та стійкого економічного зростання відіграє банківський кредит. Тому необхідною умовою подолання наслідків кризових явищ у банківському секторі є відновлення кредитування та активізація кредитних вкладень у національне господарство. Саме перед керівництвом банку постає питання правильної організації кредитної діяльності, яка полягає у розробленні ефективної кредитної політики, формуванні кредитних ресурсів, здійсненні кредитних операцій, моніторингу за кредитним портфелем. З огляду на це, проблеми організації кредитної діяльності є актуальними, бо впливають на діяльність банку, а через це – і на розвиток банківської системи загалом [6].

Поняття кредитної діяльності та кредитного портфелю банку необхідно починати з дослідження економічної сутності кредиту. На думку О. Дзюблюка «кредит є фактором прискорення суспільного розвитку і забезпечення безперервності відтворення на усіх його стадіях, що й обумовлює необхідність дослідження стану банківського кредитування в Україні» [3]. На думку Й. Шумпетера, «кредит – це в основному створення купівельної здатності для передачі її підприємцеві, що відкриває йому доступ до народногосподарського потоку благ ще до того, як він отримає на це обґрунтоване право. Надання кредиту в цьому розумінні діє як свого роду наказ народному господарству пристосуватися до цілей підприємця, доручення на отримання потрібних йому благ, як довіра йому продуктивних сил. Тільки так може протікати процес

економічного розвитку, якщо він виходить за рамки простого кругообороту. Саме ця функція кредиту є наріжним каменем сучасної кредитної системи» [6].

Отже, кредит об'єктивно має важливе соціально-економічне значення, а кредитні інститути, головним чином банки, забезпечують пропозицію кредиту й виконують важливу функцію в економіці та суспільстві загалом.

Кредити надаються банками у межах проведення своєї кредитної діяльності. Тему кредитної діяльності банку широко висвітлено в сучасній економічній літературі економічного спрямування. При цьому її розглядають у різних аспектах: одні автори приділяють більше уваги методиці здійснення кредитних операцій, другі розглядають процеси кредитування з огляду на банківський або фінансовий менеджмент банку, треті – в аспекті мінімізації кредитного ризику банку, інші – з погляду аналізу кредитної діяльності. Досліджуючи економічну природу кредитної діяльності, В.І. Волохов доводить, що кредитні операції не можна ототожнювати з кредитною діяльністю, вони є лише одним із її етапів, і вважає, що кредитна діяльність банку – це комплексний процес із відтворення і реалізації кредитних послуг із метою отримання прибутку [1, с. 114]. На думку О.Д. Вовчак, кредитна діяльність банку – це система заходів комерційного банку в сфері кредитування його клієнтів, що здійснює банк для реалізації своєї загальної стратегії в певному періоді часу [2, с. 286]. Однак це визначення є дещо вузьким, оскільки враховує тільки кредитування і не включає інших складників кредитної діяльності банку. Л. Толстошесєва під кредитною діяльністю банків розуміє сукупність дій, спрямованих на формування необхідних обсягів кредитних ресурсів через залучення коштів юридичних і фізичних осіб та розміщення цих ресурсів на кредитному ринку з дотриманням загальноприйнятих принципів та наявних правових норм [3, с. 5]. Такої ж думки дотримується Н. Островська, яка вважає, що кредитна діяльність банку – це комплекс дій, спрямованих, окрім безпосередньої організації кредитного процесу, на досягнення високої ефективності кредитних вкладень, задоволення попиту на кредитні послуги,

мінімізацію кредитного ризику та формування стійких конкурентних переваг у кредитній сфері [4, с. 8].

Отже, на нашу думку, кредитна діяльність банку – це складова банківської діяльності, що являє собою узгоджену за стратегічними і тактичними цілями сукупність внутрішньобанківських процесів і практичних дій, спрямованих на формування кредитних ресурсів та їх розподіл за контрольованого рівня ризиків з метою отримання прибутку.

Виходячи з цього визначення, доцільно виділити такі основні етапи організації кредитної діяльності, як: 1) організаційне забезпечення кредитної діяльності; 2) формування кредитних ресурсів банку; 3) здійснення кредитних операцій; 4) управління ризиками кредитної діяльності банку; 5) моніторинг та контроль кредитної діяльності [15, с.31].

Однією із складових частин організації кредитної діяльності банку є організаційна структура кредитного підрозділу, яка має свої особливості в кожному конкретному банку, що визначаються розмірами, можливостями банку, а також потребами клієнтури. У великих банках організаційна структура може складатися з кількох департаментів, які охоплюють розгалужену мережу відділів, секторів, комітетів, груп, економічних рад тощо. Ці структурні підрозділи спеціалізуються на виконанні певних функцій кредитної процедури, наприклад, відділ попереднього контролю та розгляду кредитних заявок, відділ кредитного аналізу, відділ галузевого аналізу, відділ кредитних ризиків, відділ кредитних продуктів, відділ кредитної документації, відділ економічних прогнозів, відділ кредитного моніторингу тощо. У невеликих банках виконання всіх функцій сконцентовано в кількох структурних підрозділах. На рис. 1.1 зображено уніфіковану структуру кредитного департаменту комерційного банку.

Кредитна діяльність банку здійснюється через кредитний департамент банку, який виконує весь комплекс комерційних операцій з надання кредитів юридичним і фізичним особам, іншим банкам, здійснює забезпечення повернення наданих кредитів, дослідження кон'юнктури фінансово-кредитного ринку, консультування тощо.

Рис.1.1. Структура кредитного департаменту комерційного банку

Обов'язковою є організація роботи кредитного комітету та комітету кредитного нагляду. Кредитна політика банку – це сукупність правил та документів, що регламентують усю кредитну діяльність і спрямовані на досягнення тактичних та стратегічних цілей банку. Кредитна стратегія на рівні окремого банку визначається: вибором клієнтів і кредитних інструментів; нормами і правилами, які регламентують практичну діяльність банківського персоналу; компетентністю керівництва банку і рівнем кваліфікації персоналу, який займається питаннями кредитування. Тактика кредитної політики охоплює конкретні інструменти, які використовуються банком для реалізації його стратегічних цілей під час здійснення кредитних операцій, напрями їх вдосконалення, порядок організації кредитного процесу. Вона полягає в поєднанні вибору між ліквідністю та безпекою банку і можливістю отримання прибутків [7, с.56]. Кредитна політика містить загальну мету і основні завдання її досягнення. Метою кредитної політики банку є створення високоякісних активів, які забезпечують постійний плановий рівень прибутковості; вкладання кредитних коштів у економічно перспективні, рентабельні проекти;

розроблення й активне впровадження нових кредитних технологій, кредитних продуктів і послуг; зміцнення і підвищення конкурентоспроможності на ринку; підвищення якості наданих послуг. Основними завданнями кредитної політики банку є: забезпечення високоприбуткового розміщення коштів банку; постійний контроль над структурою кредитного портфеля і його якісним складом; надання надійних і рентабельних кредитів, мінімізація і диверсифікація кредитних ризиків [23.с.98]. Кредитна політика повинна визначати: структуру кредитного портфеля, критерії оцінювання кредитів; пріоритетність розгляду на кредитному комітеті заявок на одержання кредиту; повноваження відповідальних осіб за кредитування; перелік документів, необхідних до кредитної заявки; правила розрахунку і створення резервів щодо простроченої заборгованості. Введення кредитної політики передбачає досягнення таких цілей банку, як виявлення, аналіз, оцінювання та контроль кредитних ризиків, забезпечення проведення банківських операцій відповідно до встановлених лімітів, процедур, положень, розмежування функцій та відповідальності працівників у процесі кредитування. Основними суб'єктами формування і реалізації кредитної політики є: кредитний комітет (розробляє проект кредитної політики та механізм її реалізації), кредитний департамент (аналізує проект кредитної політики та вносить у нього свої коригування), Правління банку (затверджує проект кредитної політики банку), працівники кредитного відділу (реалізують кредитну політику банку), Ревізійна комісія і Спостережна рада банку (контролюють дотримання встановлених вимог кредитної політики). Кредитна політика банку може бути консервативною (якщо частина кредитів у загальному обсязі робочих активів не перевищує 30%), помірною (питома вага кредитів у загальному обсязі робочих активів становить 30–50%), агресивною (частина кредитів перевищує 50% загального обсягу робочих активів) [8, с.38].

Крім кредитної політики, кожен банк має внутрішні положення з кредитування, які є внутрішньобанківськими нормативними документами, що регламентують механізм надання кредитів і підвищення надійності кредитного портфеля банку, а також уніфікацію процедури кредитування в усіх структурних

підрозділах банку. Положення про кредитування визначає обсяги кредитної діяльності банку, напрями використання кредитних ресурсів, порядок надання кредитів, їх обслуговування та стягнення, процентні ставки за кредитами різних типів; контроль за виконанням кредитного процесу [29, с.55].

Управління кредитною діяльністю банку відбувається на рівні надання окремих кредитів, та на рівні управління кредитним портфелем. Ефективність кредитної діяльності залежить не лише від кожної окремої позики, а й від сукупності усіх кредитів з їх взаємовпливом та взаємозалежністю.

Кредитний портфель - це сукупність всіх кредитів чи позик, виданих банком з метою одержання доходу [2]. Кредитний портфель - це характеристика структури і якості наданих кредитів, класифікованих за певними критеріями (сукупність вимог банку щодо наданих позик) [3]. За визначенням Національного банку України, кредитний портфель – це сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики.

Для більш точного розуміння місця кредитного портфеля в загальній діяльності банку вважаємо доречним навести значення цього поняття деякими економістами. О.І. Лаврушин вважає, що портфель кредитних операцій є сукупністю наданих позик, які можна класифікувати на основі критеріїв, що пов'язані з рівнем кредитного ризику або способами захисту від його виникнення [4, с. 319]. В.А. Челноков визначає кредитний портфель як портфель, який відображає вибір напрямів позичок у залежності від їх прибутковості та ступеня ризику [7, с. 102]. Л. Бондаренко наводить у своїх наукових працях таке визначення кредитного портфеля — це економічно обгрунтована сукупність кредитних операцій і відповідних зобов'язань, яка є наслідком цілеспрямованих управлінських рішень, прийнятих відповідно до вимог кредитної політики банку та органів банківського нагляду [2, с.32]. Кредитування є одним з найважливіших видів діяльності комерційних банків, оскільки кредитний портфель в середньому складає від третини до половини загальної суми активів банку. Кредитний портфель являє собою залишок

кредитної заборгованості у балансі комерційного банку на визначену дату. У структурі банківського балансу кредитний портфель розглядається як одне ціле та складова активів банку, котра характеризується показниками дохідності та відповідним рівнем ризику. Тому для здійснення успішних операцій з кредитування банки повинні використовувати ефективну та гнучку систему управління власними кредитними операціями та кредитним портфелем. [44, с. 195].

На рисунку 1.2 показано чинники, що визначають обсяг і структуру кредитного портфеля комерційного банку [5].

Рис. 1.2. Фактори впливу на обсяг і структуру кредитного портфеля комерційного банку

У зарубіжній економічній літературі кредитний портфель визначається як сукупність вимог банку по кредитах, що класифіковані на основі визначених критеріїв. Одним з таких критеріїв, застосовуваних у закордонній і вітчизняній практиці, є ступінь кредитного ризику. За ним здійснюється аналіз та оцінка якості кредитного портфеля, що дозволяє менеджерам банку керувати його позичковими операціями.

У вітчизняній економічній науці існує багато трактувань сутності кредитного портфеля комерційного банку, за якими кредитний портфель – це сукупність усіх кредитів, наданих банком за певний період часу з метою одержання доходів та згрупованих на основі критеріїв, що дозволяють диверсифікувати кредитні вкладення з метою мінімізації кредитного ризику і забезпечення ліквідності банку [43, с.110].

Отже кредитний портфель можна охарактеризувати як сукупність усіх позик, наданих комерційним банком з метою отримання прибутку. Банк може видавати кредити безпосередньо, укладаючи угоду з позичальником, або купувати позику чи частину позики, яка була видана іншим кредитором, шляхом укладення угоди з позичальником. Надання кредиту може відбуватися у формі позик, облігацій, простих векселів, підтверджених авансів, векселів, строк сплати яких уже настав, рахунків факторингу, овердрафтів, короткострокових комерційних векселів, банківських акцептів та інших подібних зобов'язань [48,с 225]. Як зазначає Л.О. Примостка, обсяг кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, у тому числі прострочених, пролонгованих та сумнівних [43, с.112]. На рис.1.3 зображено структуру кредитного портфеля банку.

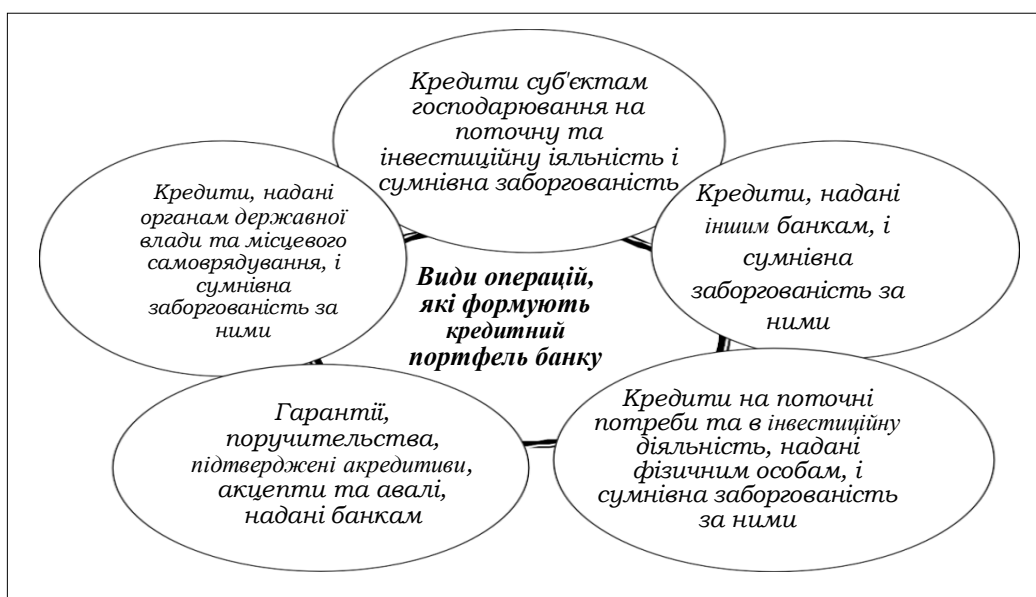

Рис. 1.3. Структура кредитного портфеля комерційного банку

Залежно від цілі банк формує кредитний портфель певного типу, який в загальному вигляді є характеристикою портфеля, що показує співвідношення прибутку та ризику. Основні типи кредитного портфеля розглянемо за допомогою табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Типи кредитного портфеля

Тип портфеля	Характеристика портфеля
Портфель доходу	Портфель орієнтовано на кредити, що забезпечують стабільний дохід, отримання якого характеризується мінімальними ризиками та постійною своєчасною виплатою відсотків
Портфель ризику	Портфель складається переважно з кредитів із високим рівнем ризику
Збалансований портфель	Даний портфель раціонально поєднує кредити різного типу, як високо ризиковані, так і з низьким рівнем ризику

Класифікація видів кредитного портфеля може здійснюватися за багатьма ознаками: суб'єкт і об'єкт кредитування, термін і розмір кредиту, галузева і регіональна приналежність, вид забезпечення, тощо. В таблиці 1.2 узагальнені класифікаційні ознаки, які найбільш точно та з різних боків відображають сутність кредитного портфеля банку.

Таблиця 1.2

Види кредитного портфеля

Класифікаційна ознака	Вид кредитного портфеля
1	2
Суб'єкт кредитування	Портфель юридичних осіб. Портфель фізичних осіб. Портфель міжбанківських кредитів
Об'єкт кредитування	Портфель вексельних кредитів. Портфель інвестиційних кредитів. Портфель іпотечних кредитів. Портфель споживчих кредитів. Портфель авто-кредитів.
Термін кредитування	Короткостроковий портфель (до 1 року). Середньостроковий портфель (до 3 років). Довгостроковий портфель (понад 3 роки).

Продовження табл.1.2

1	2
Техніка кредитування	Портфель звичайних кредитів. Портфель кредитів овердрафт. Портфель по кредитних лініях.
Розмір кредиту	Портфель малих кредитів. Портфель середніх кредитів. Портфель великих кредитів.
Вид забезпечення	Портфель бланкових кредитів. Портфель забезпечених кредитів. Портфель кредитів під гарантії третіх осіб.
Спосіб погашення кредиту	Портфель кредитів, що погашаються одноразовим внеском. Портфель кредитів, що погашаються за графіком.
Сфера застосування кредиту	Портфель кредитів в сферу виробництва. Портфель кредитів в фінансову сферу.

Якість кредитного портфеля істотно впливає на рівень ризикованості та надійності банку, саме тому кредитна діяльність підлягає регулюванню з боку органів нагляду в багатьох країнах. [15, с 71]

З метою підвищення надійності та стабільності банківської системи, захисту інтересів кредиторів (ефективного формування кредитного портфеля) і вкладників банків Національним банком України установлюється порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків. Кредитування позичальників здійснюється з дотриманням встановлених Національним банком України економічних нормативів діяльності комерційних банків і вимог щодо формування обов'язкових страхових та резервних фондів.

Основним завданням кредитного менеджменту комерційного банку є управління формуванням, розподілом та використанням наявних грошових ресурсів банку, а також оптимізації їх використання. Особливу увагу та інтерес фахівців кредитного менеджменту спрямовано на визначення кредитних операцій банку та процесу формування кредитного портфеля певного комерційного банку. [34,с 205]

Формування кредитного портфеля надає певні переваги комерційному банку, зокрема:

- на основі розроблених параметрів кредитної політики встановлювати

межі кредитного портфеля, визначаючи при цьому долю ресурсів банку, яку можна використовувати для надання кредиту; типи кредитів, які можна видавати і яку частину кредитного портфелю вони повинні займати; допустиму концентрацію кредитів окремим позичальникам, галузям тощо;

- надавати кредити тільки тим клієнтам, що попадають під допустимі параметри ризику, які підтверджені кредитною політикою банку;

- формувати портфель позик, класифікувати їх на групи в залежності від фінансового стану клієнта та параметрів його розвитку, оцінки погашення боргу тощо, що дає можливість для кожної групи встановлювати і розробляти конкретні заходи щодо мінімізації та запобігання кредитних ризиків;

- на основі емпіричних даних та заходів по запобіганню кредитних ризиків банк може створювати певний прогноз щодо свого кредитного портфеля і відповідно до цього прогнозувати основні фінансові показники своєї діяльності [33, с. 285].

Конкурентоспроможність кредитного портфеля визначається такими критеріями, як ризикованість, ліквідність, швидкість відновлення та ступінь оновлення.

Науковець Дмитренко М.Г. до заборгованостей за кредитними операціями, що становлять кредитний портфель банку відносить:

- строкові депозити, які розміщені в інших банках, та сумнівна заборгованість за ними;

- кредити, які надані іншим банкам, та сумнівна заборгованість за ними; кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за овердрафтом, за факторинговими операціями, та прострочена заборгованість за факторинговими операціями;

- кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за операціями РЕПО та ін. [12, с. 157].

Кредитний портфель банку формується відповідно до наступних цілей: високий рівень доходу в поточному періоді; високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі; мінімізація рівня ризиків кредитного

портфеля; дотримання необхідної ліквідності кредитного портфеля; забезпечення максимального ефекту податкових пільг [12, с. 163].

1.2. Теоретичні аспекти управління кредитним портфелем банку та принципи забезпечення його оптимальної структури

Кредитний портфель це фактор управління активами банку з метою збільшення доходів, підвищення рівня діяльності банку шляхом надання кредитів за різними напрямом, та для якого характерним є відповідний ризик. Формування відповідного портфеля є одним із основних напрямів у розвитку банку, що дозволяє більш точно відпрацювати тактичні та стратегічні цілі комерційної установи, його здатність кредитування фізичних та юридичних осіб, та розвитку ділової активності в сучасному ринковому середовищі, ключовими завданнями якого виступають: забезпечення високого рівня доходу в поточному періоду та в довгостроковій перспективі, мінімізація рівня ризиків кредитного портфеля, забезпечення стабільності та надійності [1, с. 300]. Виходячи з цього, кожен комерційний банк повинен докладати максимум зусиль, спрямованих на мінімізацію можливих втрат від невиконання кредитних зобов'язань клієнтами.

Для знаходження резервів підвищення оптимальності кредитного процесу за умови рівня дохідності за планом та відповідного рівня ризику банки проводять політику управління структурою та якістю кредитного портфеля. Керівництво банку має на меті сформуванню ефективну політику управління кредитним портфелем та прийняти відповідні заходи в зміні його структури з метою отримання максимального прибутку від вкладень та забезпечення більш якісного рівня погашення позик, що відобразиться на фінансових результатах банку.

Управління кредитним портфелем банку визначається як процес, спрямований на забезпечення раціонального співвідношення дохідності та

надійності портфеля. Основними завданнями управління кредитним портфелем банку виступають забезпечення максимального рівня доходності кредитного портфеля та акціонерного капіталу банку при мінімальному рівні ризику, забезпечення зваженого та оптимального використання кредитних ресурсів, досягнення оптимального балансу між ростом обсягу кредитного портфеля та темпами покращення його якості, виконання всіх вимог та нормативних показників, викладених в інструкціях, розпорядженнях та постановах Національного банку України, у тому числі регламентуючих обсяги кредитних вкладень, максимальні суми кредитів (у тому числі інсайдерам, пов'язаним та асоційованим особам) та розширення клієнтської бази шляхом надання кредитних послуг високої якості.

Ковальов А.П. виділяє п'ять послідовних етапів управління кредитним портфелем: 1) вибір кредитної політики; 2) аналіз ринку кредитів; 3) формування кредитного портфеля; 4) перегляд кредитного портфеля; 5) оцінка ефективності кредитного портфеля. [19, с. 234].

Проте управління кредитним портфелем варто розглядати як певну систему, яка включає ряд послідовних етапів.

Процес управління кредитним портфелем комерційного банку найбільш доцільно представити як певну систему, що включає ряд послідовних етапів (рис. 1.4).

На першому етапі процесу управління кредитним портфелем відбувається збір і аналітична обробка інформації, що здійснюється шляхом підбору й систематизації усіх внутрішніх даних про кредитні операції комерційного банку, динаміку руху коштів за позичковими рахунками, а також даних, що характеризують зовнішні аспекти впливу як на кредитну активність самого банку, так і на фінансово-господарську діяльність його позичальників [23, с.69].

Основними джерелами даної інформації можуть бути дані синтетичного і аналітичного обліку про здійснювані позичкові операції, договори про надання кредитів, угоди про заставу майна, інші матеріали з кредитних справ клієнтів, а також різні форми фінансової звітності. Крім того, необхідною умовою

управління портфелем кредитів є аналіз інформації про основні закономірності й тенденції розвитку економіки в цілому та у розрізі окремих галузей господарства і прогнозування на цій основі змін ринкової кон'юнктури.

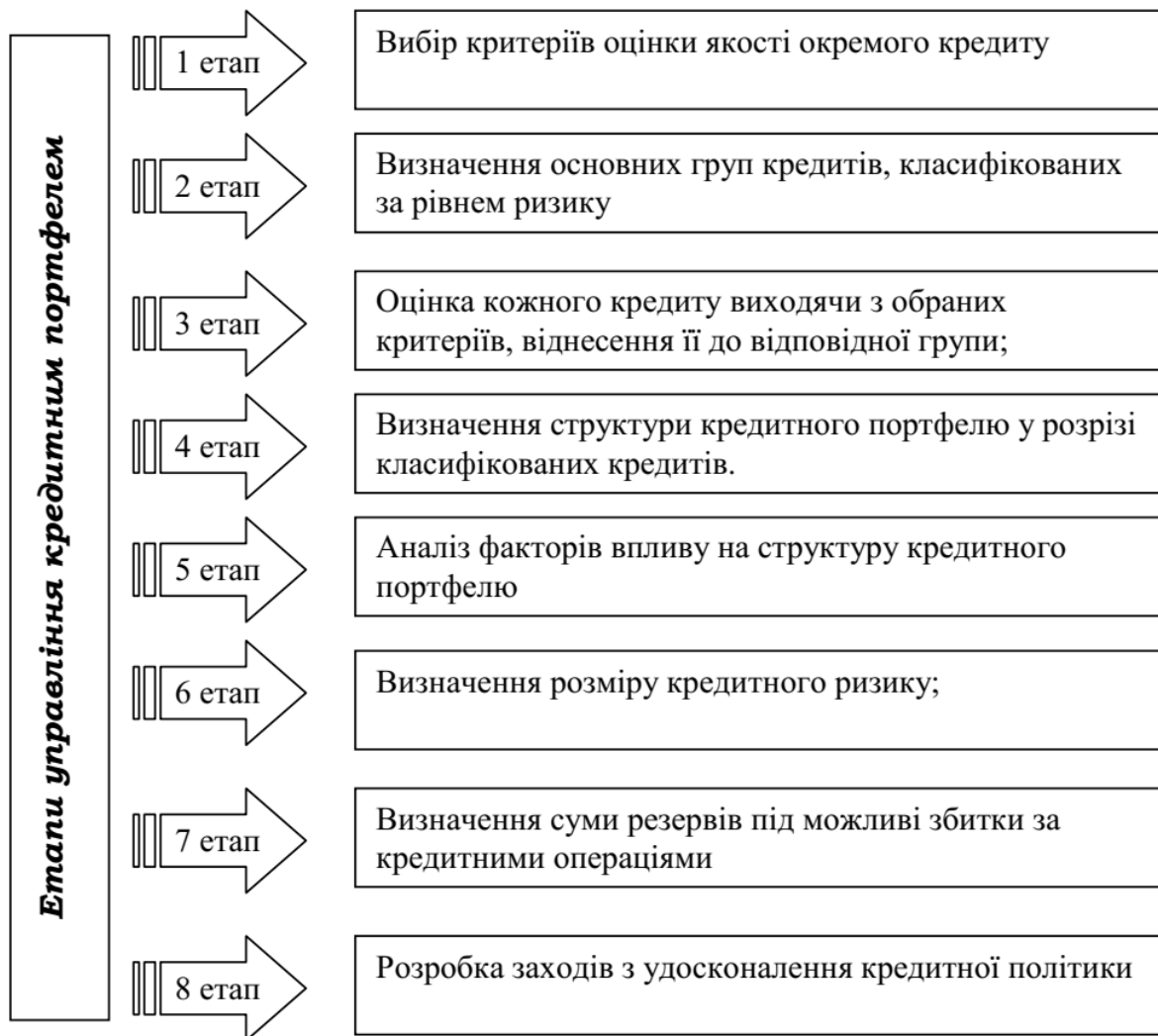

Рис. 1.4. Послідовність управління кредитним портфелем банку

Другий етап передбачає вибір найбільш прийнятних критеріїв для диверсифікації кредитного портфеля, що пов'язано з необхідністю мінімізації банківського ризику, який може зростати в міру збільшення загального обсягу кредитування і рівня концентрації кредитів серед обмеженого кола позичальників [3].

Третій етап управління кредитним портфелем передбачає встановлення певних лімітів на здійснення позичкових операцій на основі обраних банком пріоритетів серед критеріїв диверсифікації кредитних вкладень – встановлення системи обмежень, яка запроваджується внутрішніми нормативними документами банку і спрямована на регулювання дій працівників, відповідальних за організацію кредитних операцій, з метою уникнення укладання угод, які можуть призвести до отримання банком збитків і підриву його ліквідності.

На четвертому етапі управління кредитним портфелем відбувається контроль за дотриманням встановленої структури портфеля і відповідності цієї структури завданням щодо зниження ризиків, забезпечення дохідності та уникнення критичних для збереження ліквідності втрат. Тобто відбувається процес оцінки якості кредитного портфеля та корегування його структури відповідно до змін, що відбуваються на ринку та позначаються на можливостях клієнтів своєчасно розраховуватись за зобов'язаннями перед комерційним банком [11, с. 168].

Критеріїв оцінки кредитів у кредитному портфелі банку	Визначення структури кредитного портфеля у розрізі груп класифікованих кредитів	Показників, необхідних для оцінки виданих кредитів
Причин змін структури кредитного портфелю	Управління кредитним портфелем передбачає визначення:	Заходів по підвищенню якості структури кредитного портфеля
Достатності сформованих резервів на покриття можливих збитків за кредитними операціями	Якості кредитів, у тому числі з позиції ризику як по кожній групі, так і за усім кредитним портфелем	

Рис.1.5. Задачі управління кредитним портфелем банку

Головна мета здійснення процесу управління кредитним портфелем банку полягає в забезпеченні максимальної дохідності за певного рівня ризику. Рівень дохідності кредитного портфеля залежить від структури й обсягу портфеля, а

також від рівня відсоткових ставок за наданими банком кредитами. На формування структури кредитного портфеля банку істотно впливає специфіка сектора ринку, який обслуговується цим банком. Для спеціалізованих банків структура кредитного портфеля концентрується в певних галузях економіки. Для іпотечних банків характерним є довгострокове кредитування. У структурі кредитного портфеля ощадних банків переважають споживчі кредити та позики фізичним особам [43, с.58].

Методи управління кредитним портфелем реалізуються на двох рівнях:

- 1) на рівні окремої позики;
- 2) на рівні кредитного портфеля банку загалом[16].

Особливістю методів першої групи є необхідність їх послідовного застосування, оскільки одночасно вони являють собою етапи процесу кредитування. Якщо на кожному етапі перед кредитним співробітником поставлено завдання мінімізації кредитного ризику, то правомірно розглядати етапи кредитування як методи управління ризиком окремої позики.

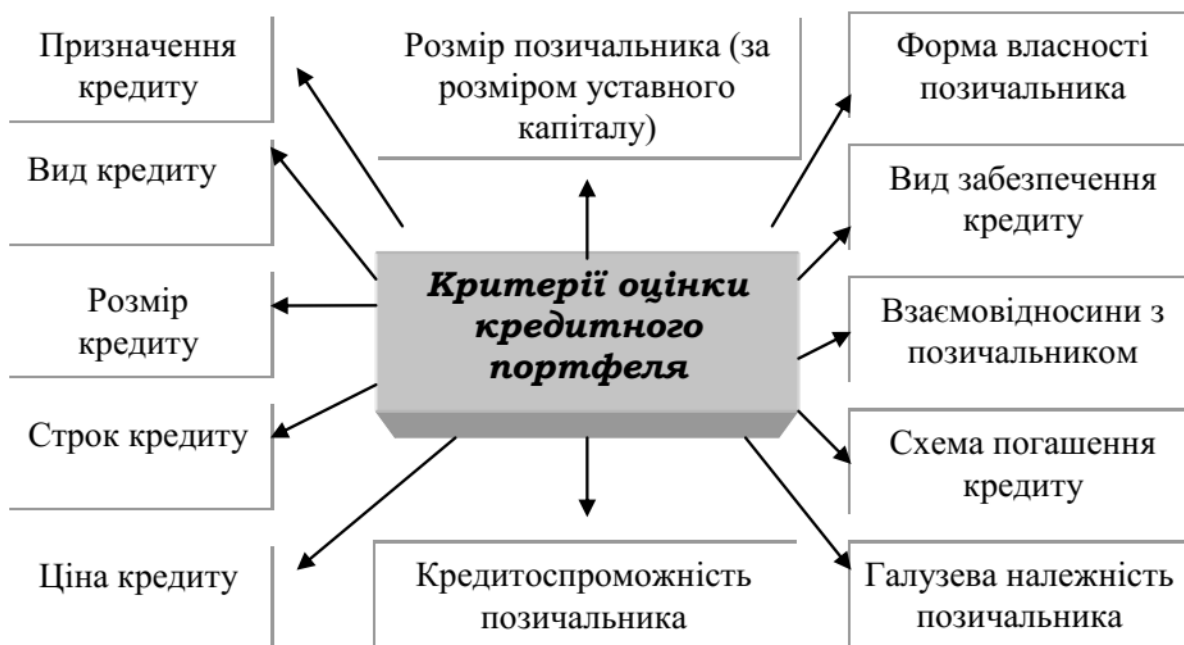

Рис. 1.6. Критерії оцінки кредитного портфеля

Оцінювання ефективності кредитної діяльності банку має важливе значення в системі прийняття управлінських рішень. Ефективність управління кредитним портфелем банку визначається за співвідношенням між такими параметрами, як рівень дохідності та величина кредитного ризику портфеля. [50, с. 255]. У таблиці 1.3 зображено показники, оцінки якості кредитного портфеля банку.

Таблиця 1.3

Показники оцінки кредитного портфеля комерційного банку

Назва коефіцієнту	Формула розрахунку	Пояснення	Значення
1	2	3	4
Агреговані показники якості кредитного портфелю			
($K_{яa}$)	$K_{яa} = \frac{CP}{KP} \times 100\%$	CP - сукупний ризик; KP - кредитний портфель;	Дає оцінку розміру можливих втрат за кредитними операціями. Показник аналізують у динаміці, орієнтиром слугує значення показника за попередній період
Показники аналізу достатності резервів на покриття можливих збитків за кредитними операціями			
Коефіцієнт покриття ($K_{п}$)	$K_{п} = \frac{\sum P}{K_{нд}}$	Σ_p – загальна сума сформованих резервів за кредитами; $K_{нд}$ – кредити, які не приносять дохід;	$K_{п} \geq 1$ тах Чим вище значення, тим більш успішною вважається кредитна політика і ступінь захищеності від кредитного ризику. Показник аналізують у динаміці, орієнтиром слугує значення показника за попередній період
Загальний коефіцієнт покриття ($K_{пз}$)	$K_{пз} = \frac{\sum P}{KP} \times 100$	Σ_p – загальна сума сформованих резервів за кредитами; KP – сукупний кредитний портфель;	$\leq 50\%$
Коефіцієнт списання (K_c)	$K_c = \frac{\sum cp}{KP}$	Σ_{cp} – сума коштів, списаних з резервів на покриття збитків за кредитними операціями; KP – сукупний кредитний портфель;	Показник характеризує процент списаних кредитів. Рекомендоване значення $\leq 1,5\%$
Коефіцієнт проблемних кредитів ($K_{пк}$)	$K_{пк} = \frac{C_k + B_k}{KP}$	C_k – сума сумнівних кредитів B_k – сума безнадійних кредитів KP – сукупний кредитний портфель;	Характеризує частку проблемних кредитів у загальній сумі кредитного портфеля. Збільшення темпів зростання значень цього показника свідчить про збільшення рівня кредитного ризику та неефективне управління кредитним портфелем банку. Рівень показника встановлюється банком самостійно на підставі динамічного ряду.

Продовження табл. 1.3

Аналіз якості управління кредитним портфелем			
1	2	3	4
Коефіцієнт кредитної активності банку ($K_{ка}$)	$K_{ка} = \frac{КП}{А}$	КП – кредитний портфель банку; А – загальна сума активів банку	Характеризує ступінь активності кредитної політики банку. Згідно міжнародних стандартів, при значенні показника більше 65%, політика банку у сфері кредитування визнається дуже ризиковою
Показники дохідності кредитного портфелю			
Коефіцієнт дохідності кредитів (Кдк)	$Кдк = \frac{П_о - П_с}{КП} \times 100$	$П_о$ – сума процентів, отриманих за кредитами; $П_с$ – сума процентів, сплачених за депозитами і міжбанківськими кредитами; КП – сукупний кредитний портфель;	Характеризує дохідність вкладень у кредитний портфель і показує, скільки банк отримує доходів з кожної гривні виданих кредитів. Для більш точного розрахунку вона може бути скоригована на суму втрат від списання безнадійної заборгованості за кредитами протягом аналізованого періоду.
Коефіцієнт значення доходів від кредитних операцій у діяльності банку	$\frac{П_о - П_с}{ЗК}$	$П_о$ – сума процентів, отриманих за кредитами; $П_с$ – сума процентів, сплачених за депозитами і міжбанківськими кредитами; ЗК – загальний капітал банку	Характеризує розмір доходів від кредитних операцій на 1 гривню капіталу банку
Коефіцієнт частки відсоткових доходів у загальній сумі доходів банку	$\frac{П_о - П_с}{ЗД}$	$П_о$ – сума процентів, отриманих за кредитами; $П_с$ – сума процентів, сплачених за депозитами і міжбанківськими кредитами; ЗД – загальний дохід банку	Характеризує частку доходів, отриманих банком від надання кредитів, у загальних доходах банку від інших активних операцій.
Коефіцієнт співвідношення відсоткових доходів і витрат, пов'язаних із залученням ресурсів	$\frac{П_о}{П_с}$	$П_о$ – сума процентів, отриманих за кредитами; $П_с$ – сума процентів, сплачених за депозитами і міжбанківськими кредитами;	Характеризує дохідність відсоткової політики банку. Зростання значення цього коефіцієнта характеризує високий рівень банківського менеджменту.
Чистий спред	$\frac{П_о}{КП} - \frac{П_с}{ПД}$	$П_о$ – сума процентів, отриманих за кредитами; $П_с$ – сума процентів, сплачених за депозитами і міжбанківськими кредитами; КП – кредитний портфель банку; ПД – під відсоткові депозити	Характеризує різницю між ціною придбання ресурсів та їх розміщенням у дохідні активи (переважно у кредитний портфель)

В умовах сьогодення для банків України є актуальним питання пошуку оптимального розподілу дохідних активів, а передусім – кредитного портфелю, як основного об'єкту вкладень фінансових ресурсів зважаючи на дуже слабкий рівень розвитку ринку цінних паперів та альтернативних об'єктів інвестування. Також слід зазначити, що через практичну складність математичних обчислень доцільним й ефективним є використання для цілей економіко-математичного моделювання спеціального програмного забезпечення, яке набуло широкого розвитку на сучасному етапі. У працях більшості вітчизняних та частини іноземних вчених здебільшого розглядаються економіко-математичні моделі оптимізації кредитних вкладень на основі класичних моделей сучасної портфельної теорії (Г. Марковіц, 1952; В. Шарп, 1964), використовуючи в якості критерію максимізації лише мінімальний рівень ризику або максимальну дохідність. Такий підхід не є достатньо коректним при оптимізації структури кредитного портфелю з низки вагомих причин:

– портфельна теорія Г. Марковиця будується на припущенні 35 про нормальний розподіл дохідності та ризику портфелю, водночас як за результатами емпіричних і теоретичних досліджень [12] відомо, що щільність розподілу збитків за кредитним портфелем (а відповідно й кредитного ризику) суттєво відрізняється від нормального – такий розподіл має значну правосторонню асиметрію з довгим правим «хвостом», що вказує на істотну імовірність значного відхилення фактичних збитків від їх очікуваного (середнього) значення;

– за ненормального асиметричного розподілу кредитного ризику вочевидь втрачається сенс використання величини середньоквадратичного відхилення як міри ризику і адекватними характеристиками ризику портфелю можуть служити лише моменти розподілу вищого порядку, ніж дисперсія та середнє (математичне сподівання); серед таких показників у зарубіжних авторів найчастіше розглядається саме «вартість під ризиком» (Value-at-Risk, VaR), що відображає максимально можливі втрати протягом

певного періоду при конкретному ступені імовірності [13]; – визначення структури кредитного портфелю з точки зору управління кредитним портфелем в цілому є досить комплексним і складним завданням і полягає не у обчисленні теоретичних множин «ідеальних» портфелів мінімального ризику чи максимальної дохідності, а повинно синтетично враховувати цільові показники прибутковості, ризику та строкової структури (ліквідності) відповідно до обраної банком кредитної політики, а відтак оптимізаційна модель повинна враховувати всі суттєві фактори, водночас як задача класичної портфельної оптимізації є однокритеріальною. Отже з метою вирішення практичних питань стратегічного та оперативного управління кредитним портфелем пропонуємо використання економіко-математичних моделей оптимізації структури портфеля за комплексним критерієм ризику, дохідності та ліквідності вкладень з урахуванням параметрів кредитної політики.

В умовах сьогодення для банків України є актуальним питання пошуку оптимального розподілу дохідних активів, а передусім – кредитного портфелю, як основного об'єкту вкладень фінансових ресурсів зважаючи на дуже слабкий рівень розвитку ринку цінних паперів та альтернативних об'єктів інвестування. Також слід зазначити, що через практичну складність математичних обчислень доцільним й ефективним є використання для цілей економіко-математичного моделювання спеціального програмного забезпечення, яке набуло широкого розвитку на сучасному етапі.

У працях більшості вітчизняних та частини іноземних вчених здебільшого розглядаються економіко-математичні моделі оптимізації кредитних вкладень на основі класичних моделей сучасної портфельної теорії (Г. Марковіц, 1952; В. Шарп, 1964), використовуючи в якості критерію максимізації лише мінімальний рівень ризику або максимальну дохідність. Такий підхід не є достатньо коректним при оптимізації структури кредитного портфелю з низки вагомих причин:

– портфельна теорія Г. Марковиця будується на припущенні 35 про нормальний розподіл дохідності та ризику портфелю, водночас як за результатами емпіричних і теоретичних досліджень [12] відомо, що щільність розподілу збитків за кредитним портфелем (а відповідно й кредитного ризику) суттєво відрізняється від нормального – такий розподіл має значну правосторонню асиметрію з довгим правим «хвістом», що вказує на істотну імовірність значного відхилення фактичних збитків від їх очікуваного (середнього) значення;

– за ненормального асиметричного розподілу кредитного ризику вочевидь втрачається сенс використання величини середньоквадратичного відхилення як міри ризику і адекватними характеристиками ризику портфелю можуть служити лише моменти розподілу вищого порядку, ніж дисперсія та середнє (математичне сподівання); серед таких показників у зарубіжних авторів найчастіше розглядається саме «вартість під ризиком» (Value-at-Risk, VaR), що відображає максимально можливі втрати протягом певного періоду при конкретному ступені імовірності [13];

– визначення структури кредитного портфелю з точки зору управління кредитним портфелем в цілому є досить комплексним і складним завданням і полягає не у обчисленні теоретичних множин «ідеальних» портфелів мінімального ризику чи максимальної дохідності, а повинно синтетично враховувати цільові показники прибутковості, ризику та строкової структури (ліквідності) відповідно до обраної банком кредитної політики, а відтак оптимізаційна модель повинна враховувати всі суттєві фактори, водночас як задача класичної портфельної оптимізації є однокритеріальною. Отже з метою вирішення практичних питань стратегічного та оперативного управління кредитним портфелем пропонується використання економіко-математичної моделі оптимізації структури портфеля за комплексним критерієм ризику, дохідності та ліквідності вкладень з урахуванням параметрів кредитної політики.

1.3. Дослідження кредитної діяльності банків України на сучасному етапі

Усього станом на 01.01.2020 р. в Україні функціонує 77 банківських установ. До групи банків із державною часткою відносяться: АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», АТ КБ «Приватбанк», АБ «Укргазбанк», ПАТ «Розрахуноквий центр». Усього у групі банків з державною часткою 5 банків.

До групи банків іноземних банківських груп відносяться ПАТ «Промінвестбанк», АТ «Укрсоцбанк», АТ «Райффайзен банк Аваль», ПАТ «Кредобанк», АТ «БТА банк», АТ «Укрсиббанк», АТ «Ідея банк», АТ «Правекс банк», ПАТ «Креді Агріколь банк», АТ «Піреус банк МКБ», АТ «Альфа-банк», АТ «Інг банк Україна», АТ «ОТП банк», АТ «Сітібанк», АТ «Прокредит банк», АТ «Сбербанк», АТ «Банк форвард», АТ «Кредит Європа банк», АТ «Кредитвест банк», АТ «Дойче банк ДБУ», АТ «Себ корпоративний банк». Усього 21 банк по групі банків іноземних банківських груп.

До групи банків із приватним капіталом відносяться такі банки, як АКБ «Індустріалбанк», АТ «ПУМБ», АТ «Метабанк», АТ «А – банк», АБ «Південний», АТ Юнекс банк», АТ «Банк Кредит Дніпро», АТ «Український Банк Реконструкції та Розвитку», АТ «Мотор-банк». Усього 51 банк по групі банків з приватним капіталом.

Такий розподіл Національний банк використовуватиме під час здійснення аналізу діяльності банківської системи України. Також кожен рік станом на 01 січня НБУ визначає список системно важливих банків. Перелік системно важливих банків у 2020 р. затверджено Рішенням Правління Національного банку України від 3 березня 2020 року № 155-рш «Про визначення системно важливих банків». До них віднесено 14 банків.

Для системно важливих банків діють підвищені вимоги, що покликані забезпечити додатковий запас їх стійкості, такі як буфер системної

важливості банку, розробка планів відновлення діяльності згідно умов НБУ, посилений норматив розміру кредитного ризику.

Буфер системної важливості встановлюється додатково до нормативного значення достатності капіталу (Н1). Він почне діяти з 01.01.2021 р. та залежить від значення показника системної важливості банку. Його обсяг становитиме 1% для «Райффайзен Банку Аваль», «Альфа Банку», «А-Банку», « ПУМБу», «УкрСиббанку», «ТАС Банку», «Універсал Банку», «ОТП Банку», Банку «Південний» та «Кредобанку». Буфер системної важливості становитиме 1,5% для «Укрексімбанку», «Ощадбанку» та «Укргазбанку». Буфер системної важливості становитиме 2% для «Приватбанку».

Також системно важливі банки зобов'язані розробити плани відновлення діяльності згідно вимог НБУ. Ці плани розробляються з метою швидкого реагування та стабілізації роботи системно важливих установ в умовах кризи.

Крім цього системно важливі банки мають виконувати посилений норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) - не більше ніж 20% (для банків, що не є системно важливими його встановлено на рівні 25%). Після втрати статусу системної важливості, банк має дотримуватися посилених вимог протягом ще 12 місяців

Проведемо аналіз кредитного портфелю банківської системи України за 2018-2020 роки (табл.1).

Виходячи з проведеного аналізу структури сукупного кредитного портфелю банківської системи України можна визначити, що найбільшу питому вагу у структурі кредитного портфелю мали кредити корпоративному сектору (близько 80%).

На рисунках 1.7. та 1.4. схематично зображено динаміку та структуру сукупного кредитного портфелю банківської системи України.

Таблиця 1.4.

Аналіз кредитного портфелю банківської системи України за 2018-2020 роки

Кредитні операції:	01.01.2018	Структура	01.01.2019	Структура	Відхилення	01.01.2020	Структура	Відхилення
Кредити корпоративному сектору	892 900	81,85	959 601	80,40	66 701	847 259	77,19	-112 343
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	174 448	15,99	202 202	16,94	27 754	214 252	19,52	12 049
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	22 046	2,02	28 888	2,42	6 842	31 368	2,86	2 480
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	1 519	0,14	2 867	0,24	1 348	4 717	0,43	1 850
Всі кредити	1090914	100	1193558	100	102644	1097595	100	-95964

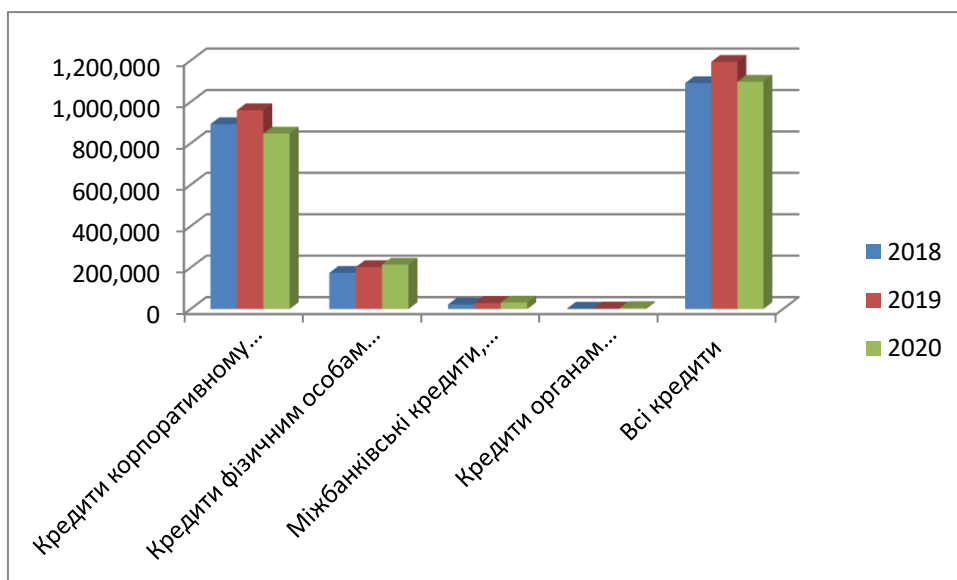

Рис.1.7. Динаміка складових сукупного кредитного портфеля банківського сектора України за 2018-2020 р.р.

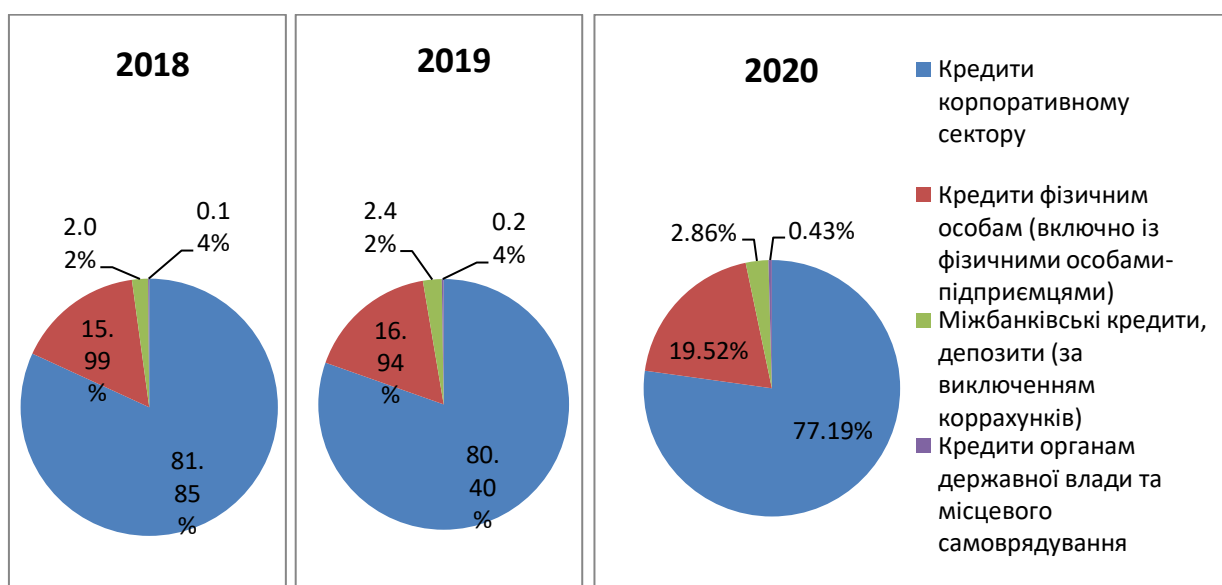

Рис. 1.8. Структура сукупного кредитного портфелю банківської системи України за секторами за 2018 – 2020 роки

Але протягом 2018-2020 років питома вага показника зменшилась з 81,85% до 77,19%. Також значну частку у структурі кредитного портфелю займали кредити фізичним особам. Та протягом досліджуваного періоду показник збільшився з 15,99% до 19,52%. Міжбанківські кредити, депозити й

кредити органам державної влади та місцевого самоврядування мали незначну питому вагу.

Наступним кроком проведемо аналіз кредитів, що були надані різними категоріями банків (табл.1.5).

Таблиця 1.5

Аналіз кредитів, наданих різними категоріями банків за 2018-2020 роки

	01.01.2018	Пит. вага	01.01.2019	Пит. вага	Відхилення	01.01.2020	Пит. вага	Відхилення
з державною часткою	558974	51,2	643564	53,9	84590	624856	56,9	-18 708
іноземних банківських груп	382417	35,1	392683	32,9	10265	330599	30,1	-62 084
з приватним капіталом	125270	11,5	135715	11,4	10445	142140	12,9	6 425
неплатоспроможні	24253	2,2	21596	1,8	-2656	0	0	-21596
Всі кредити	1090914	100	1193558	100,	102644	1097595	100	-95964

На рис. 1.9 зображено зображено структуру розподілу наданих кредитів за категоріями банків.

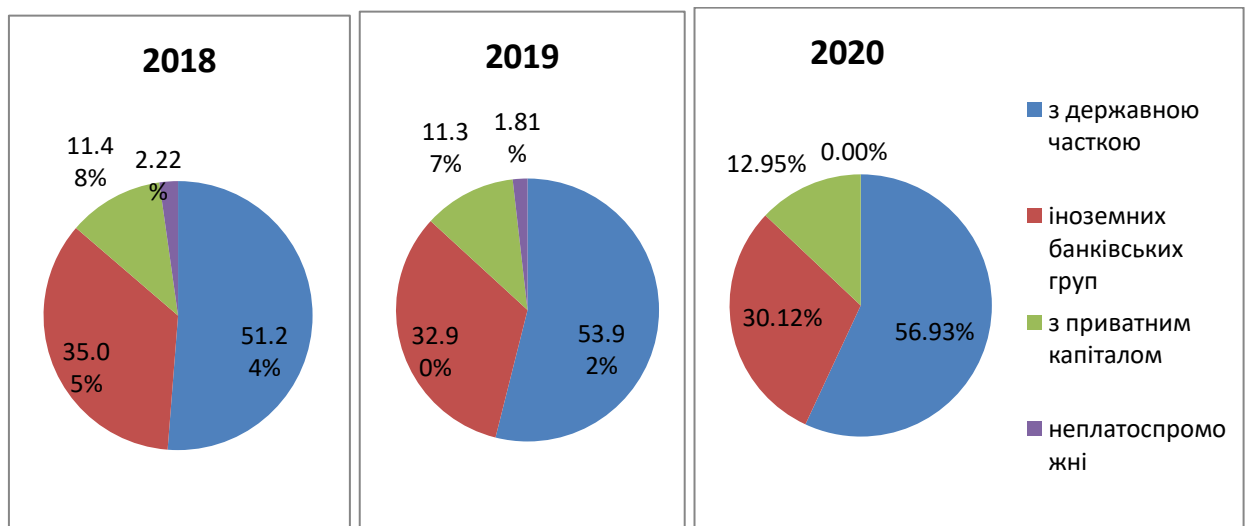

Рис. 1.9. Структура розподілу кредитів, наданих різним категоріям банків України за 2018 – 2020 роки

У структурі кредитів наданих різним категоріям банків України за 2018-2020 роки більш ніж 50% займали банки з державною часткою. Тобто найбільше кредитів було видано державними банками. Та протягом 2018-2020 років частка цього показника збільшилась з 51,24% до 56,93%. Кредити, які були надані банками іноземних банківських груп становили 30-35% від загальної кількості наданих кредитів. Кредити які були надані банками з приватним капіталом становили близько 12%, а кредити надані неплатоспроможними банками становили приблизно 2%, а в 2020 році зменшились до 0.

Проведемо аналіз непрацюючих кредитів банківської системи України за кожним сектором окремо (табл.1.6). Недіючі кредити (nonperforming loans (NPL) – відповідно до діючої класифікації це сумнівні та безнадійні до повернення кредити. Згідно з рекомендаціями МВФ, кредити вважають недіючими, якщо сплата основної суми та процентів за ними прострочені: 1) на три місяці (90 днів) або більше; 2) менше ніж на 90 днів, проте відповідно до національних норм нагляду вважається, що обслуговування такого кредиту є «слабким» або «незадовільним». Якщо кредит був кваліфікований як недіючий, то він повинен залишатись у цій категорії до списання або отримання виплат.

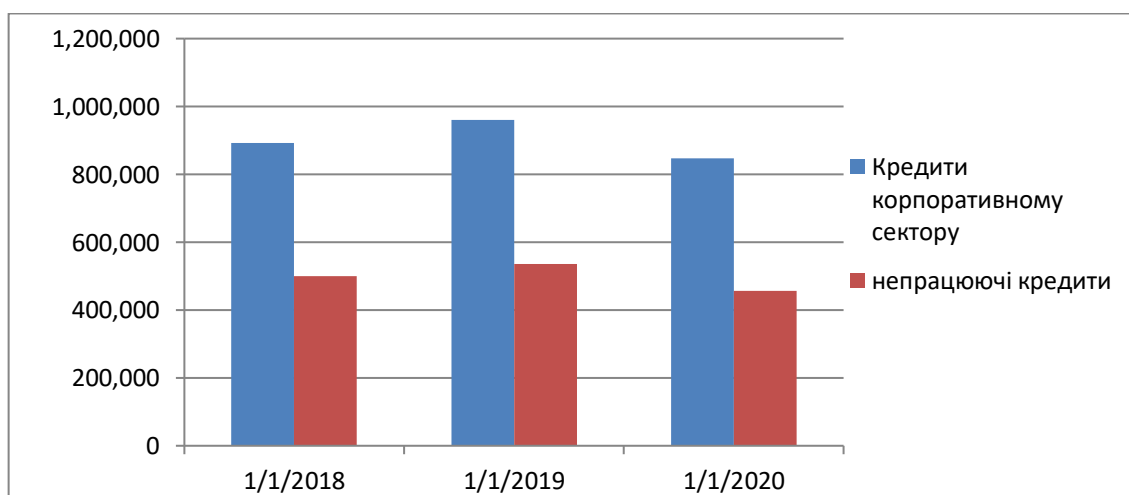

Рис. 1.10. Динаміка непрацюючих кредитів корпоративного сектору за 2018 – 2020 роки

Таблиця 1.6

Аналіз непрацюючих кредитів банківської системи України за кожним сектором окремо за 2018-2020 роки

Кредитні операції	01.01.2018	01.01.2019	Відхилення	01.01.2020	Відхилення
Кредити корпоративному сектору	892 900	959601	66701	847259	-112343
непрацюючі кредити	500263	535 770	35 506	456 074	-79 696
частка непрацюючих кредитів, %	56,03	55,83	-0,19	53,83	-2,00
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	174 448	202202	27 754	214 252	12 049
непрацюючі кредити	93 353	93 086	-267	73 077	-20 009
частка непрацюючих кредитів, %	53,51	46,04	-7,48	34,11	-11,93
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	22 046	28 888	6 842	31 368	2 480
непрацюючі кредити	1 372	1 073	-299	946	-127
частка непрацюючих кредитів, %	6,22	3,71	-2,51	3,02	-0,70
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	1 519	2 867	1 348	4 717	1 850
непрацюючі кредити	10	838	827	683	-155
частка непрацюючих кредитів, %	0,69	29,22	29	14,48	-15

На початок 2018 року кредити корпоративного сектору становили 892 900 млн. грн., з них 500 263 млн. грн. були непрацюючими кредитами. На початок 2019 року кількість кредитів збільшилась, і також зросли непрацюючі кредити – до 535 770 млн. грн. На початок 2020 року кредити надані зменшились до 847 259 млн. грн., а непрацюючі кредити становили 456 074 млн. грн. Хоча частка непрацюючих кредитів у загальній структурі була значною, але протягом усього досліджуваного періоду відбувалось скорочення показника. За 2018 – 2020 роки частка непрацюючих кредитів зменшилась з 56,03% до 53,83%.

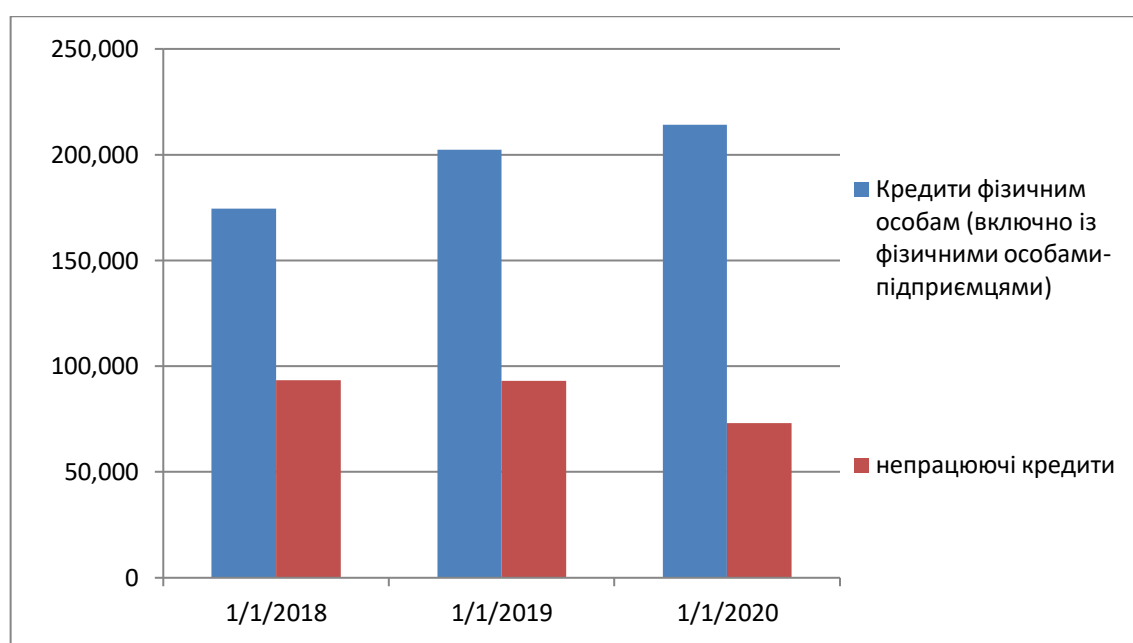

Рис.1.10.. Динаміка непрацюючих кредитів фізичних осіб за 2018 – 2020 роки

Кількість кредитів фізичним особам зростала протягом усього досліджуваного періоду. Так, в 2018 році показник становив - 174 448 млн. грн., в 2019 році зріс до 202 202 млн. грн., а в 2020 році – до 214 252 млн. грн. Натомість непрацюючі кредити навпроти, зменшувались протягом 2018-2020 років з 93 353 млн. грн. до 73 077 млн. грн. Також суттєво зменшилась частка непрацюючих кредитів наданих фізичним особам – з 53,51% до 34,11%.

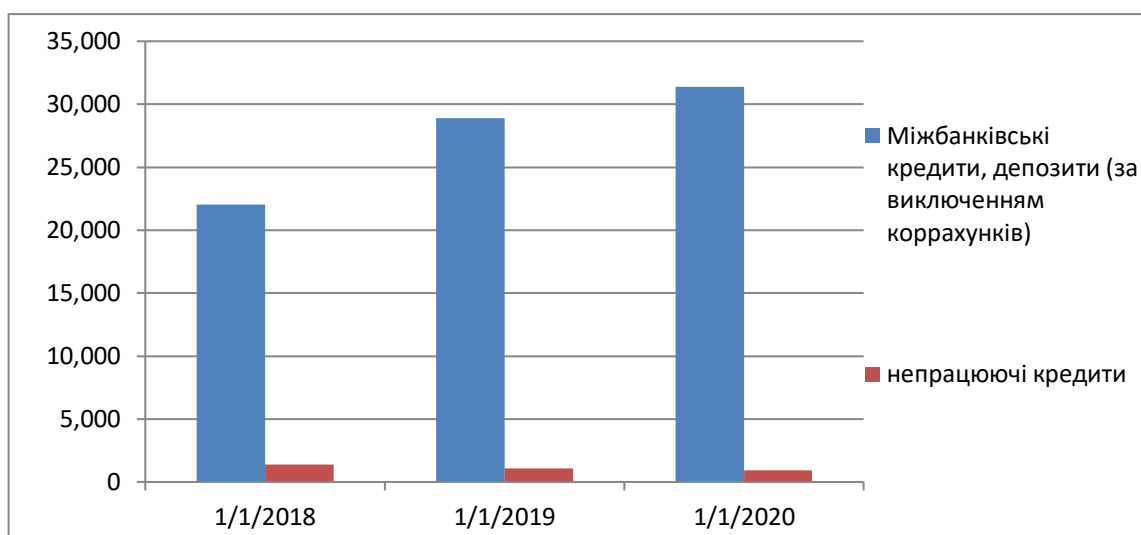

Рис.1.11. Динаміка непрацюючих міжбанківських кредитів за 2018 – 2020 роки

Протягом 2018-2020 років міжбанківські кредити мали загальну тенденцію до збільшення. Показник збільшився з 22 046 млн. грн. до 31 368 млн. грн. Кількість непрацюючих кредитів була не значною та зменшувалась протягом усього досліджуваного періоду. На початку 2018 року частка непрацюючих кредитів становила 6,22%, в 2019 році зменшилась до 3,71%, а в 2020 році – до 3,02%.

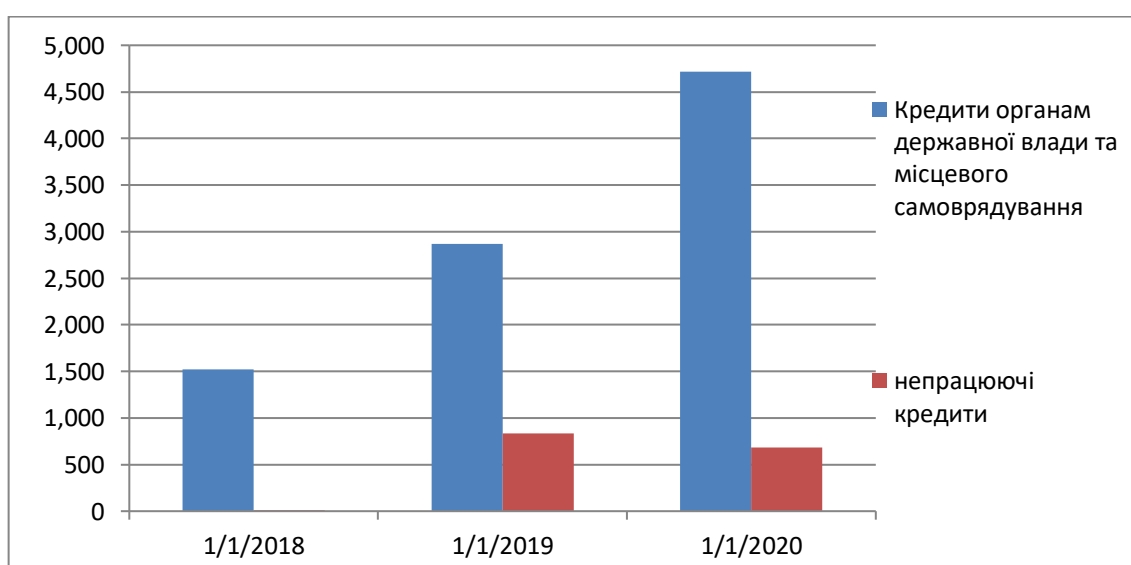

Рис.1.12. Динаміка непрацюючих кредитів органів державної влади та місцевого самоврядування за 2018 – 2020 роки

Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування зросли протягом 2018-2020 років більш ніж в 3 рази – з 1 519 млн. грн. до 4 717 млн. грн. Непрацюючі кредити в 2018 році становили лише 10 млн. грн., але значно зросли в 2019 році – до 838 млн. грн. А в 2020 році показник зменшився до 683 млн. грн. Тому частка непрацюючих кредитів в загальній структурі також суттєво зросла в 2019 році – з 0,69% до 29,22%, а в 2020 році зменшилась до 14,48%.

Взагалі можна констатувати, що рівень непрацюючих кредитів (NPLs) у секторі протягом останнього часу продовжує скорочуватися. Фактори залишаються незмінними – зниження обсягів неякісних валютних кредитів унаслідок укріплення гривні; “розмиття” споживчого портфеля новими кредитами та фінансова реструктуризація корпоративних кредитів. Непрацюючі кредити на балансах банків не несуть значного ризику – рівень покриття резервами досяг 93.8%.

Частка NPLs у сегменті фізичних осіб скорочується переважно через значні темпи нового кредитування та роботу зі старими валютними кредитами. У корпоративному сегменті цьогогоріч відбувся певний прогрес: скорочуються як відносні, так і абсолютні обсяги непрацюючих кредитів. Якість кредитних портфелів покращується в банках усіх груп, крім банків з російським капіталом.

Ключове завдання банків – очищення балансів від непрацюючих кредитів. Попри помітний прогрес, рівень непрацюючих кредитів в Україні є чи не найбільшим у світі. Це не створює суттєвих ризиків для сектору – практично усі вони належно зарезервовані. Рівень покриття NPLs фінансовими резервами (за МСФЗ 9) досяг 93.8%, а пруденційними резервами (Постанова № 351) – перевищив 96%. НБУ очікує подальшого зростання останнього, оскільки банки з часом перестануть враховувати заставу за старими NPLs для оцінки пруденційних резервів. Фінустанови повинні позбутися непрацюючих активів. Успіх за цим напрямом переважно визначатиметься динамікою розчищення балансів державних

банків – на них сьогодні припадає 73% непрацюючих кредитів. Тільки Приватбанк має 43% таких кредитів, практично усі вони – це кредити надані бізнесам його колишніх власників.

Споживче кредитування все ще зростає надзвичайно високими темпами близько 30%. Для банків привабливою є висока дохідність цього сегмента. Попит же на такі кредити зростає завдяки вищим доходам домогосподарств та оптимістичним споживчим настроям. Нині співвідношення нових споживчих кредитів та витрат домогосподарств становить 9%, і воно зростатиме надалі. Банки схильні недооцінювати кредитні ризики за такими кредитами. Тому НБУ планує підвищити їхні ваги ризику, тобто вимагатиме від банків фінансувати незабезпечені споживчі кредити більше капіталом і менше депозитами. Ці зміни покликані не допустити накопичення системних ризиків у банківському секторі й економіці загалом та сприяти збереженню фінансової стабільності.

Отже у структурі сукупного кредитного портфелю банківської системи протягом досліджуваного періоду відбулися зміни. Зменшилась питома вага кредитів корпоративному сектору та суттєво збільшилась питома вага кредитів фізичним особам. Міжбанківські кредити, депозити й кредити органам державної влади та місцевого самоврядування мали незначну питому вагу та суттєво не змінилися. У структурі кредитів наданих різними категоріям банків України найбільшу частку займали банки з державною часткою, та протягом досліджуваного періоду показник зростав. Кредити, які були надані банками іноземних банківських груп становили 30-35% від загальної, а кредити, які були надані банками з приватним капіталом становили близько 12%. Кредити надані неплатоспроможними банками зменшились до 0. Частка непрацюючих кредитів зменшувалась в усіх секторах, особливо помітно зменшилась частка непрацюючих кредитів, в структурі кредитів фізичним особам. Проте в 2019 році відбулось стрімке зростання частки непрацюючих кредитів у структурі кредитів, які були надані

органам державної влади та місцевого самоврядування, але вже в 2020 році показник почав зменшуватись.

Висновки до 1 розділу

Проаналізувавши поняття «кредитний портфель», ми виокремили поняття, яке відображає думки сучасних вітчизняних вчених, а саме «кредитний портфель» - це сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики. Дослідили класифікаційні ознаки та види кредитного портфеля, проаналізували основні методи управління кредитним портфелем банку. Кредити є найприбутковішим банківським активом, створюючи, як правило, більшу частину доходів банку, тому дослідження кредитного портфеля та зменшення його ризиків дуже важливо для фінансової стійкості банку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Організаційно-економічна характеристика АТ КБ «Приватбанк»

Акціонерне товариство комерційний банк ПриватБанк спочатку був зареєстрований як комерційний банк у формі товариства з обмеженою відповідальністю та потім реорганізований у закрите акціонерне товариство у 2000 році. У 2009 році Банк змінив свою організаційно-правову форму на публічне акціонерне товариство, у якому відповідальність акціонерів обмежена кількістю акцій, що їм належать, відповідно до законодавства України. У червні 2018 року Банк змінив організаційно-правову форму з публічного акціонерного товариства на акціонерне товариство. Станом на 31 грудня 2019 року кінцевою контролюючою стороною Банку є держава Україна в особі Кабінету Міністрів України (на 31 грудня 2018 року: в особі Міністерства фінансів України).

Основною діяльністю Банку є проведення комерційних банківських операцій та обслуговування фізичних осіб в Україні. Банк здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України (НБУ) з березня 1992 року. Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (реєстраційне свідоцтво № 113 від 2 вересня 1999 р.), що діє відповідно до Закону № 2740-III «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» від 20 вересня 2001 року (зі змінами). Станом на 31 грудня 2019 та 2018 років Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечував повернення вкладникам депозитів та нарахованих по ним відсотків на суму до 200 тисяч гривень на одну особу у випадку, якщо розпочато процедуру ліквідації Банку. Станом на 31 грудня 2019 року Банк має 30 філій і 1 898 функціонуючих відділень в Україні та філію на Кіпрі (31 грудня 2018: 30 філій і 1 991 функціонуючих

відділень в Україні та філію на Кіпрі). Крім того, станом на 31 грудня 2019 та 2018 років Банк має представництво в Києві (Україна).

Юридична адреса та місце здійснення діяльності: Михайла Грушевського 1д, 01001, Київ, Україна.

Банк здійснює основну частину своєї діяльності в Україні. Економіці України властиві певні характеристики, які ставлять під загрозу її стабільність в довгостроковій перспективі. Такі характеристики включають, але не обмежуються, відносно низьким рівнем ліквідності на ринках капіталу та дефіцитом балансу державних фінансів та зовнішньої торгівлі. З січня 2019 року відбувається тенденція зміцнення національної грошової одиниці - гривні. Офіційний курс гривні по відношенню до долара США зріс на 14% з 31 грудня 2018 року до 31 грудня 2019 року. У вересні 2019 року міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings підвищило довгостроковий і короткостроковий кредитний рейтинг України в іноземній і національній валютах з В- до В, і поліпшило прогноз зі стабільного на позитивний. Агентство відзначає, що Україна продемонструвала спроможність вчасно отримати доступ до зовнішнього фінансування бюджету, поліпшивши макроекономічну стабільність і зменшивши державний борг, в той час як скорочення виборчого періоду зменшило політичну невизначеність. В 2019 - 2018 роках зовнішні ризики для України в цілому знизилися. Зростання світової економіки, цін на фінансових та сировинних ринках сприяли зменшенню загроз. Прямі геополітичні ризики змінилися несуттєво. Водночас поступово зростають середньострокові ризики для фінансової стабільності. Триває відновлення платоспроможності реального сектору економіки. Компанії більшості галузей економіки підвищили операційну прибутковість та завдяки цьому нормалізували боргове навантаження. Водночас критерії оцінки платоспроможності позичальників стали жорсткішими. Прибутковість банківського сектору визначається високою маржею в роздрібному сегменті та високими комісійними доходами. Прибуток банківського сектору за 2019 рік був у 2.7 рази вищим, ніж за 2018

рік, і становив 59,6 мільярди гривень. Рентабельність капіталу у секторі сягнула 34%. Це стало можливим завдяки стрімкому зростанню операційних доходів та низьким відрахуванням до резервів під активи.

Основну частину корпоративних клієнтів, що обслуговуються банком, складають підприємства малого і середнього бізнесу. При цьому значну долю вжитку банківських продуктів забезпечують крупні фінансові і промислові корпорації. Особлива увага приділяється обслуговуванню компаній, що мають широку мережу структурних підрозділів, — мережевих корпорацій.

Галузева характеристика клієнтської бази банку свідчить, що велику частину складають підприємства, основний вид діяльності яких торгівля і комерційна діяльність. Значну долю серед корпоративних клієнтів займають підприємства харчової, транспортної, сільськогосподарської і будівельної галузей.

У ході дослідження ринку банківських послуг у 2018 році, проведеного компанією GfK Ukraine, 23,3 % жителів України назвали «ПриватБанк» найпривабливішим для себе українським банком. «ПриватБанк» також є найбільш популярним і впізнаваним банківським брендом України — 64 % жителів країни знають «ПриватБанк» без підказки. Банк також був лідером серед українських комерційних банків за кількістю клієнтів: його послугами користувалися понад 23 % населення України. Банк обслуговував 334 тисячі корпоративних клієнтів, приватних підприємців — 347 тисяч і понад 12,5 мільйонів рахунків фізичних осіб.

ПриватБанк відомий своїми інноваціями. Так, ще на початку 2000-х років. (після запуску системи «Приват24» у 2001) банк став одним із перших у світі, що почав використовувати одноразові динамічні SMS-паролі. Серед останніх нововведень інтернет-банкінгу — можливість входу через QR-код.

На початку травня 2014 року на форумі банківських інновацій FinovateSpring 2014 в місті Сан-Хосе, Каліфорнія, команда ПриватБанку представила перший у світі безконтактний Android-банкомат. Новий банкомат дозволяє для зняття грошей використовувати замість типової

клавіатури смартфон або Google Glass. За підсумками голосування журі, topless-банкомат ПриватБанку було визнано переможцем FinovateSpring 2014, а його оригінальна презентація отримала приз Best of Show.

У травні 2014 року ПриватБанк перевів усіх своїх співробітників, що обслуговують клієнтів, на iPad. Як повідомили в банку, у відділеннях працюють понад 8 тис. iPad зі спеціальними фінансовими додатками банку. Використання мобільних планшетів дозволить обслуговувати клієнтів оперативніше та без черг.

ПриватБанк належить до найбільших розробників мобільних платіжних додатків в Україні. Окрім «Приват24» існують інші різноманітні додатки серед яких iPay (дозволяє приймати до оплати картки Visa та MasterCard з мобільного телефону, планшета та персонального комп'ютера), SendMoney (додаток для швидкого переказу грошей на картки з голосовим керуванням і автоматичним запам'ятовуванням шаблонів), «ФотоКасса» (додаток для оплати рахунків за допомогою фотокамери телефону) та інші.

У серпні 2015 року ПриватБанк став першим українським банком, який зареєстровано в новій доменній зоні: bank.

У 2016 році ПриватБанк посів перше місце в рейтингу інноваційних компаній України за версією сайту forbes.net.ua.

15 травня 2018 року спільно з компанією «Apple» запровадив систему NFC оплати «Apple Pay», а до того з компанією Google — «Google Pay».

В табл. 2.1. зображено аналіз основних показників діяльності АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2019 роки.

Представлені дані свідчать, що протягом 2017 року діяльність АТ КБ «Приватбанк» була неефективною та збитковою. Але необхідно звернути увагу на те, що у 2018 р. фінансова звітність банку була перерахована і збитки були віднесені до рекласифікованих статей і фінансовий результат становив +368 млн. грн. У 2018 році банк отримав прибуток, прибутковим також виявився 2019 рік. Проаналізуємо динаміку основних показників:

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2019 рр.

Показник	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019	Абсолютне відхилення, +-		Темп росту, +-		Темп приросту, +-	
				2018-2017	2019-2018	2018/ 2017	2019/ 2018	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Активи	254 870	278 120	309 659	23 250	31 539	109,12	111,34	9,12	11,34
Кредитний портфель	38 335	50 140	59 544	11 805	9 404	130,79	118,76	30,79	18,76
Зобов'язання	229 988	246 545	255 033	16 557	8 488	107,20	103,44	7,20	3,44
Депозити та кошти клієнтів	212 714	230 997	240 457	18 283	9 460	108,60	104,10	8,60	4,10
Кошти банків	12 628	10 013	7 922	-2 615	-2 091	79,29	79,12	-20,71	-20,88
Власний капітал	24 882	31 575	54 626	6 693	23 051	126,90	173,00	26,90	73,00
Статутний капітал	206 060	206 060	206 060	0	0	100,00	100,00	0,00	0,00
Непокритий збиток	193 706	184 129	162 999	-9 577	-21 130	95,06	88,52	-4,94	-11,48
Чистий прибуток (збиток)	-23 990	12 846	32 670	36 836	19 824	-53,55	254,32	-153,55	154,32
Процентні доходи	24 485	30 754	33 841	6 269	3 087	125,60	110,04	25,60	10,04
Процентні витрати	18 373	13 996	14 162	-4 377	166	76,18	101,19	-23,82	1,19
Комісійні доходи	13 211	19 590	24 575	6 379	4 985	148,29	125,45	48,29	25,45
Комісійні витрати	3 017	4 402	6 386	1 385	1 984	145,91	145,07	45,91	45,07

Графічно показники АТ КБ «Приватбанк» в динаміці за три роки 2017-2019рр. зображено на рис.2.1 та 2.2.

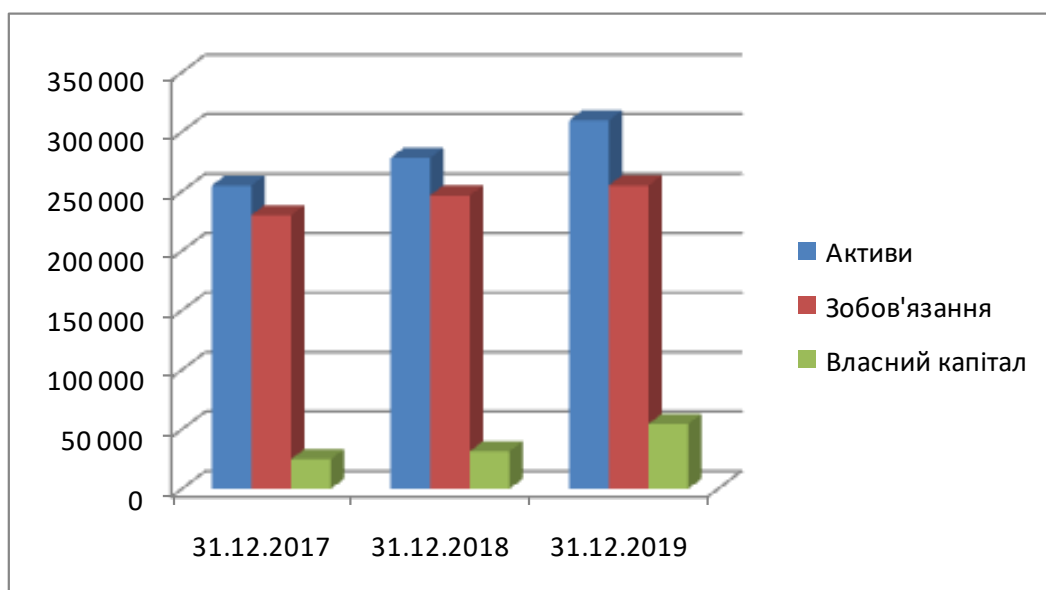

Рис.2.1. Динаміка активів та пасивів АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2019рр.

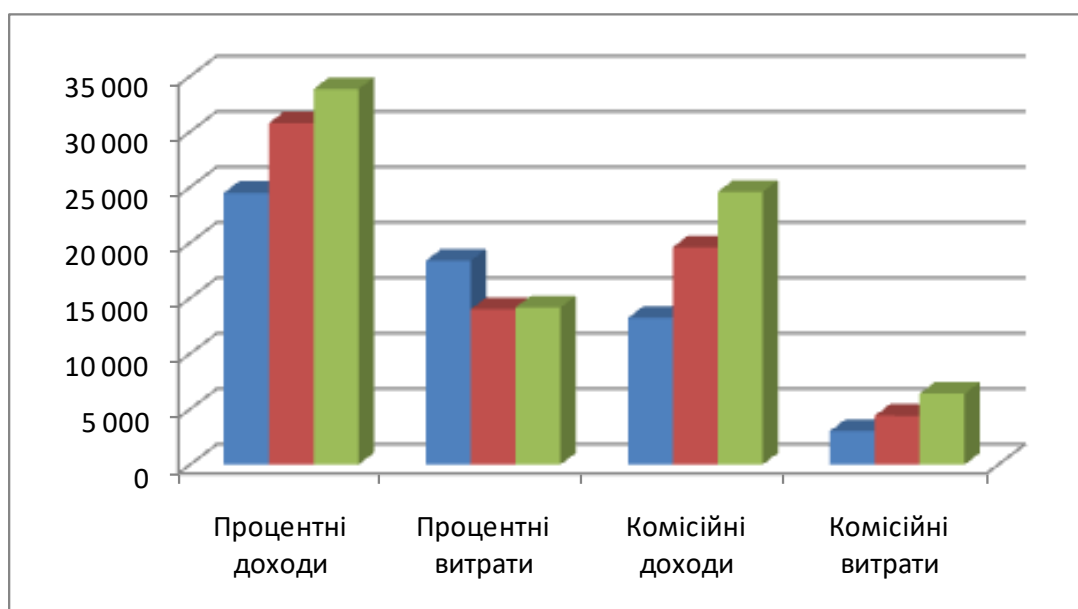

Рис.2.2. Динаміка доходів та витрат АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2019рр.

Активи АТ КБ «Приватбанк» у 2018 році склали 278 120 млн. грн., що на 23 250 млн. грн. більше, аніж у 2017 році, темп росту склав 109,12%. У 2019 році активи також зросли у порівнянні з 2018 роком на 31 539 млн. грн., темп приросту склав 11,34%.

Кредитний портфель АТ КБ «Приватбанк» у 2018 році склав 50 140 млн. грн., що на 11 805 млн. грн. більше, аніж у 2017 році, темп приросту склав 30,79%. У 2019 році він складав 59 544 млн. грн., у порівнянні з 2018 роком темп росту склав 118,76%.

Зобов'язання АТ КБ «Приватбанк» мали ту саму тенденцію. Так у 2018 році вони склали 246 545 млн. грн., що на 16 557 млн. грн. більше, аніж у 2017 році, темп росту склав 107,20%. У 2019 році вони склали 255 033 млн. грн., що на 8 488 млн. грн. більше, аніж у 2018 році, темп приросту склав 3,44%.

Депозити та кошти клієнтів постійно зростали та склали 240 457 млн. грн. у 2019 році, 230 997 млн. грн. - у 2018 році, 212 714 млн. грн. - у 2017 році, тобто темп приросту складав 4,10 % та 8,60 % відповідно.

Кошти банків мали негативну тенденцію та значно зменшувались щороку, особливо слід відзначити зменшення 7 922 млн. грн. у 2019 році. У 2018 році кошти банків в пасивах АТ КБ «Приватбанк склали 10 013 млн. грн. У 2017 році кошти банків склали 12 628 млн. грн.

Власний капітал мав позитивну тенденцію до постійного зростання, так у 2018 році він складав 31 575 млн. грн. та збільшився на 6 693 млн. грн. (темп приросту 26,90%), порівняно з 2017 роком. У 2019 році він складав 54 626 млн. грн., що на 23 051 млн. грн. більше, ніж у 2018 році, темп росту склав 173,00%.

Непокритий збиток протягом трьох років скорочувався. Так у 2017 році він складав 193 706 млн. грн., у 2018 році - 184 129 млн. грн., що на 9577 млн. грн. менше, порівняно з 2017 роком, темп росту склав 95,06%. У 2019 році непокритий збиток складав 162 999 млн. грн., що на 21 130 млн. грн. менше, ніж у 2018 році, темп росту складав 88,52%.

Процентні доходи АТ КБ «Приватбанк» у 2017 році склали 24 485 млн. грн., у 2018 році - 30 754 млн. грн., що на 6 269 млн. . більше, порівняно з 2017 роком, темп росту склав 125,60%. У 2019 році процентні доходи склали 33 841 млн. грн., що на 3 087 млн. грн. більше, ніж у 2018 році, темп приросту склав 10,04%.

Процентні витрати АТ КБ «Приватбанк» у 2017 році склали 18 373 млн. грн., у 2018 році - 13 996 млн. грн., що на 4 377 млн. грн. менше, порівняно з 2017 роком, темп росту склав 76,18%. У 2019 році процентні витрати збільшилися на 166 млн. грн. але це збільшення є незначним, порівняно з 2018 роком.

Комісійні доходи витрати АТ КБ «Приватбанк» протягом трьох років зростали. Так у 2017 році вони склали 13 211 млн. грн., у 2018 році - 19 590 млн. грн., що на 6 379 млн. грн. більше, порівняно з 2017 роком, темп росту склав 148,29%. У 2019 році комісійні доходи склали 24 575 млн. ., що на 4 985 млн. грн. більше, ніж у 2018 році, темп приросту склав 25,45%.

Комісійні витрати АТ КБ «Приватбанк» теж зростали протягом трьох років. У 2017 році вони склали 3 017 млн. грн., у 2018 році зросли на 1 385 млн. грн., темп росту склав 145,91%. У 2019 році комісійні витрати зросли на 1 984 млн. грн., порівняно з 2018 роком, темп приросту склав 45,07%.

2.2. Аналіз ресурсної бази АТ КБ «Приватбанк»

Метою нашого дослідження є аналіз та розробка рекомендацій щодо вдосконалення управління кредитним портфелем банку. Вважаємо за потрібне перед початком аналізу кредитної діяльності, проаналізувати загальний стан АТ КБ «Приватбанк», та зокрема його ресурсну базу. Адже свою кредитну діяльність банку можуть проводити у рамках своїх ресурсів. Більш того, сучасні теорії управління банківською діяльністю вимагають системного підходу для управління активами та пасивами.

В таблиці 2.2 наведені значення економічних нормативів «ПриватБанку» за 2018-2020 роки.

Таблиця 2.2

Значення економічних нормативів «ПриватБанку» за 2017-2019 р.р.

Норматив		31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019
H1	Регулятивний капітал (млн грн)	22 275 400	19 555 683	19 223 588
H2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	20,06	17,46	14,15
H3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)			7,13
H4	Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20 %)	37,41	43,46	
H5	Норматив поточної ліквідності (не менше 40 %)	153,98	141,98	
H6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)	97,54	97,74	100,41
H7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	4,52	6,26	16,64
H8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	0,00	0,00	32,04
H9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	0,67	0,19	0,43
H11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0,20	0,06	0,06
H12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)	0,21	0,07	0,07
L13-1	Норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції (не більше 1%)	174,2036	173,9925	233,4412
L13-2	Норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції (не більше 10%)	35,6962	0,0009	1,3272
LCR _{вв}	Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (не менше 100 %)			268,26
LCR _{ів}	Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (не менше 100 %)			307,71

Протягом досліджуваного періоду значення нормативів капіталу (H1, H2, H3), нормативи ліквідності (H4, H5, H6, LCR_{вв}, LCR_{ів}), нормативи інвестування (H11, H12) повністю відповідали рекомендованим значенням.

Нормативи кредитного ризику (H7, H8, H9) протягом аналізованого періоду відповідали рекомендованим значенням, але на початок 2020 року спостерігалось суттєве зростання значення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (H7) та нормативу великих кредитних ризиків (H8), що є негативною економічною динамікою. Також,

негативним фактом є те, що норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції (Л13-1) протягом 2018-2020 років значно перевищував оптимальне значення.

Проведемо аналіз структури зобов'язань банку за депонентами за 2017-2019 роки (рис.2.3-2.4).

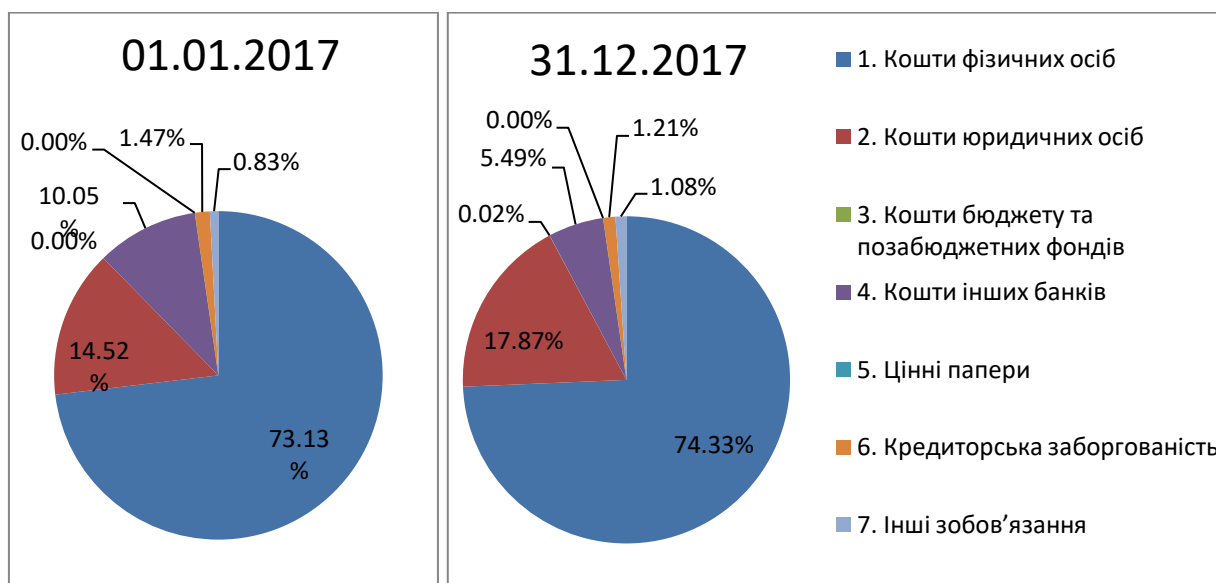

Рис. 2.3. Структура зобов'язань «ПриватБанку» за категоріями вкладників за 2017 рік

Згідно з рисунком 2.3., в 2017 році найбільшу частку у структурі зобов'язань мали кошти фізичних осіб. На початку року вони становили 73,13%, а на кінець збільшились до 74,33%. Кошти юридичних осіб на початок року становили 14,52%, та за рік зросли до 17,87% від усіх зобов'язань банку. Кошти інших банків на початок 2017 року становили 10,05% та за рік зменшились майже вдвічі. Кошти бюджетних та позабюджетних фондів, цінні папери, кредиторська заборгованість та інші зобов'язання мали незначну питому вагу у структурі зобов'язань та протягом року суттєво не змінилися.

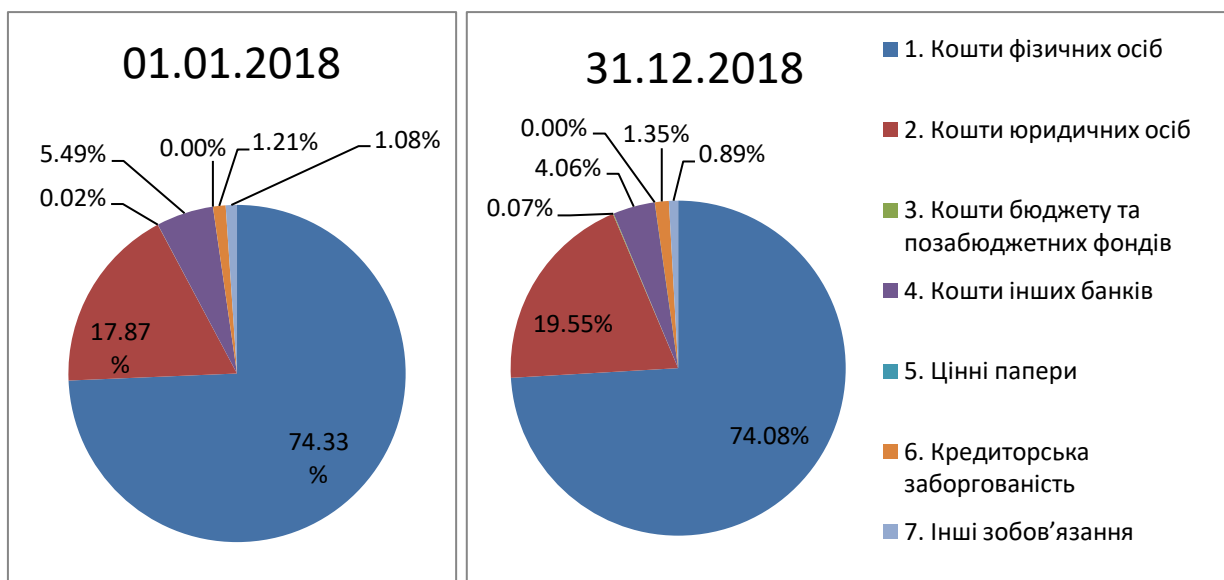

Рис. 2.4. Структура зобов'язань «ПриватБанку» за категоріями вкладників за 2018 рік

Найбільшу частку у структурі зобов'язань банку в 2018 році мали кошти фізичних осіб. На початку року показник становив 74,33% та за рік несуттєво зменшився – до 74,08%. Частка коштів юридичних осіб збільшилась за рік з 17,87% до 19,55%. Частка коштів інших банків продовжувала зменшуватися, та на кінець року становила 4,06%. Питома вага кредиторської заборгованості збільшилась із 1,21% до 1,35%, а інших зобов'язань – зменшилась до 0,98%.

Відповідно до рисунку 2.4., найбільшу частку в структурі зобов'язань банку мали кошти фізичних осіб, та протягом року показник зріс до 74,45%. За 2019 рік питома вага коштів юридичних осіб несуттєво зросла (до 19,77%), а частка коштів інших банків зменшилась до 3,10%. За рік помітно зросла питома вага інших зобов'язань банку: з 0,89% до 1,54%. Частка кредиторської заборгованості зменшилась до 1,07%.

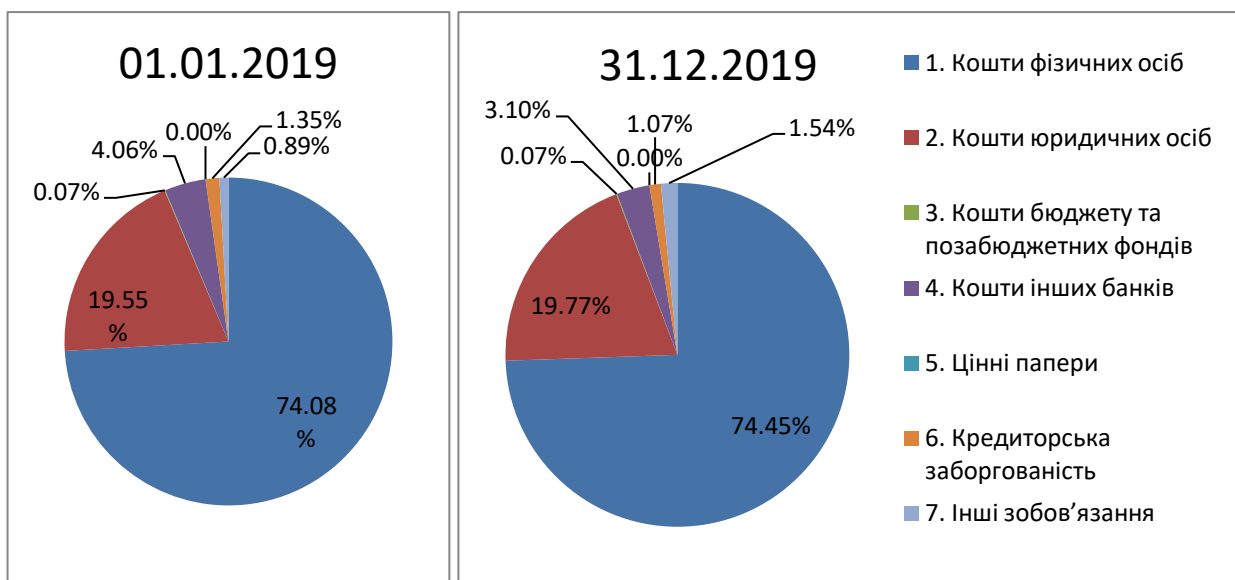

Рис. 2.5. Структура зобов'язань «ПриватБанку» за категоріями вкладників за 2019 рік

Отже, протягом 2017-2019 років найбільшу питому вагу у структурі зобов'язань «ПриватБанку» мали кошти фізичних осіб (приблизно 75%). Частка коштів юридичних осіб становила близько 15% та зростала протягом усього досліджуваного періоду. Частка коштів інших банків за 2017-2019 роки зменшилась більш ніж в 2 рази (з 10,05% до 3,10%). Кошти бюджетних та позабюджетних фондів, цінні папери, кредиторська заборгованість та інші зобов'язання мали незначну питому вагу протягом усього періоду.

Проведемо аналіз зобов'язань банку за термінами залучення ресурсів. В таблицях 2.3-2.5 наведений аналіз структури зобов'язань «ПриватБанку» за терміном використання за 2017-2019 роки.

Згідно з даними таблиці 2.3, на початок кошти клієнтів банку до запитання становили 46 521 млн. грн. За 2017 рік депозити до запитання збільшились на 72,13%. Це зростання відбувалось переважно через збільшення показників коштів фізичних та юридичних осіб на 65,14% та 85,66% за рік.

Згідно з даними таблиці 2.3., на початок кошти клієнтів банку до запитання становили 46 521 млн. грн. За 2017 рік депозити до запитання збільшились на 72,13%.

Таблиця 2.3.

Структура зобов'язань за терміном використання за 2017 рік

Вид зобов'язань	На 01.01.2017		На 31.12.2017		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютне	%	за структурою, %
1. До запитання, всього	46 521	22,57	80 077	34,81	33 556	72,13	12,24
У тому числі:					0		0,00
а) рахунки ЛОРО	61	0,03	184	0,08	123	201,64	0,05
б) кошти юридичних осіб	15 253	7,40	28 318	12,31	13 065	85,66	4,91
в) кошти бюджету та позабюджетних фондів	0	0,00	40	0,02	40		0,02
г) кошти фізичних осіб	31 207	15,14	51 535	22,40	20 328	65,14	7,26
2. Строкові депозити, всього	157 873	76,60	147 499	64,11	-10 374	-6,57	-12,48
У тому числі:							0,00
а) кредити НБУ	18 047	8,76	12 394	5,39	-5 653	-31,32	-3,37
короткострокові	0	0,00	1 508	0,66	1 508		0,66
довгострокові	18 047	8,76	10 886	4,73	-7 161	-39,68	-4,02
б) кредити та депозити інших КБ	2606	1,26	50	0,02	-2 556	-98,08	-1,24
в) депозити юридичних осіб	14 677	7,12	12 798	5,56	-1 879	-12,80	-1,56
г) депозити фізичних осіб	119 519	57,99	119 476	51,93	-43	-0,04	-6,05
д) кредиторська заборгованість банку	3 022	1,47	2 779	1,21	-243	-8,04	-0,26
д) цінні папери власного боргу	2	0,00	2	0,00	0	0,00	0,00
3. Інші зобов'язання	1 715	0,83	2 480	1,08	765	44,61	0,25
4. Усього зобов'язань	206 109	100,00	230 056	100,00	23 947	11,62	0,00

Це зростання відбувалось переважно через збільшення показників коштів фізичних та юридичних осіб на 65,14% та 85,66% за рік. Строкові депозити на початок року становили 157 873 млн. грн., та за рік зменшились на 6,57%. Зменшення показника пов'язане із зменшенням довгострокових

кредитів НБУ та кредитів та депозитів інших КБ на 39,68% та 98,08% за рік.
Інші зобов'язання банку за рік збільшились на 44,61%.

Таблиця 2.4

Структура зобов'язань за терміном використання за 2018 рік

Вид зобов'язань	На 01.01.2018		На 31.12.2018		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютне	%	за структурою, %
1. До запитання, всього	80 077	34,81	109 990	44,61	29 913	37,36	9,80
У тому числі:		0,00					0,00
а) рахунки ЛОРО	184	0,08	135	0,05	-49	-26,63	-0,03
б) кошти юридичних осіб	28 318	12,31	36 785	14,92	8 467	29,90	2,61
в) кошти бюджету та позабюджетних фондів	40	0,02	178	0,07	138	345,00	0,05
г) кошти фізичних осіб	51 535	22,40	72 892	29,56	21 357	41,44	7,16
2. Строкові депозити, всього	147 499	64,11	134 411	54,51	-13 088	-8,87	-9,61
У тому числі:		0,00			0		0,00
а) кредити НБУ	12 394	5,39	9 817	3,98	-2 577	-20,79	-1,41
короткострокові	1 508	0,66	0	0,00	-1 508	-100	-0,66
довгострокові	10 886	4,73	9 817	3,98	-1 069	-9,82	-0,75
б) кредити та депозити інших КБ	50	0,02	60	0,02	10	20,00	0,00
в) депозити юридичних осіб	12 798	5,56	11 422	4,63	-1 376	-10,75	-0,93
г) депозити фізичних осіб	119 476	51,93	109 778	44,52	-9 698	-8,12	-7,41
д) кредиторська заборгованість банку	2 779	1,21	3 332	1,35	553	19,90	0,14
д) цінні папери власного боргу	2	0,00	2	0,00	0	0,00	0,00
3. Інші зобов'язання	2 480	1,08	2 183	0,89	-297	-11,98	-0,19
4. Усього зобов'язань	230 056	100	246 584	100,00	16 528	7,18	0,00

Кошти клієнтів банку до запитання на початку року становили 80 077 млн. грн. та за 2018 рік збільшились на 37,36%. Ці зміни відбулись через

значне збільшення коштів фізичних осіб на 21 357 млн. грн. або на 41,44%. Строкові депозити на початку 2018 року становили 147 499 млн. грн., за рік показник зменшився на 8,87%. Особливо помітно зменшились строкові депозити фізичних осіб – на 9 698 млн. грн. або на 8,12%. Інші зобов'язання банку зменшились на 11,98%.

Таблиця 2.5

Структура зобов'язань за терміном використання за 2019 рік

Вид зобов'язань	На 01.01.2019		На 31.12.2019		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютне	%	за структурою, %
1. До запитання, всього	109 990	44,61	130 827	51,27	20 837	18,94	6,66
а) рахунки ЛОРО	135	0,05	0	0,00	-135	-100	-0,05
б) кошти юридичних осіб	36 785	14,92	39 822	15,60	3 037	8,26	0,69
в) кошти бюджету та позабюджетних фондів	178	0,07	178	0,07	0	0,00	0,00
г) кошти фізичних осіб	72 892	29,56	90 827	35,59	17 935	24,60	6,03
2. Строкові депозити, всього	134 411	54,51	120 449	47,20	-13 962	-10,39	-7,31
а) кредити НБУ	9 817	3,98	7 721	3,03	-2 096	-21,35	-0,96
короткострокові	0	0,00	0	0,00	0		0,00
довгострокові	9 817	3,98	7 721	3,03	-2 096	-21,35	-0,96
б) кредити та депозити інших КБ	60	0,02	201	0,08	141	235,00	0,05
в) депозити юридичних осіб	11 422	4,63	10 626	4,16	-796	-6,97	-0,47
г) депозити фізичних осіб	109 778	44,52	99 168	38,86	-10 610	-9,66	-5,66
д) кредиторська заборгованість банку	3 332	1,35	2 733	1,07	-599	-17,98	-0,28
д) цінні папери власного боргу	2	0,00	0	0,00	-2	-100	0,00
3. Інші зобов'язання	2 183	0,89	3 918	1,54	1 735	79,48	0,65
4. Усього зобов.	246 584	100,00	255 194	100	8 610	3,49	0,00

Відповідно до даних таблиці 2.5, рік кошти клієнтів банку до запитання на початок року становили 109 990 млн. грн. і за весь 2019 рік збільшились на 18,94%. Це відбулося переважно через збільшення показника коштів фізичних осіб на 17 935 млн. грн. або на 24,60%. Строкові депозити за 2019 рік зменшились на 10,39%. Зміни відбулись переважно через зменшення строкових депозитів фізичних осіб на 10 610 млн. грн. або на 9,66%. Інші зобов'язання банку збільшились на 79,48%. Динаміка змін даних показників за три роки зображена на рисунку 2.6.

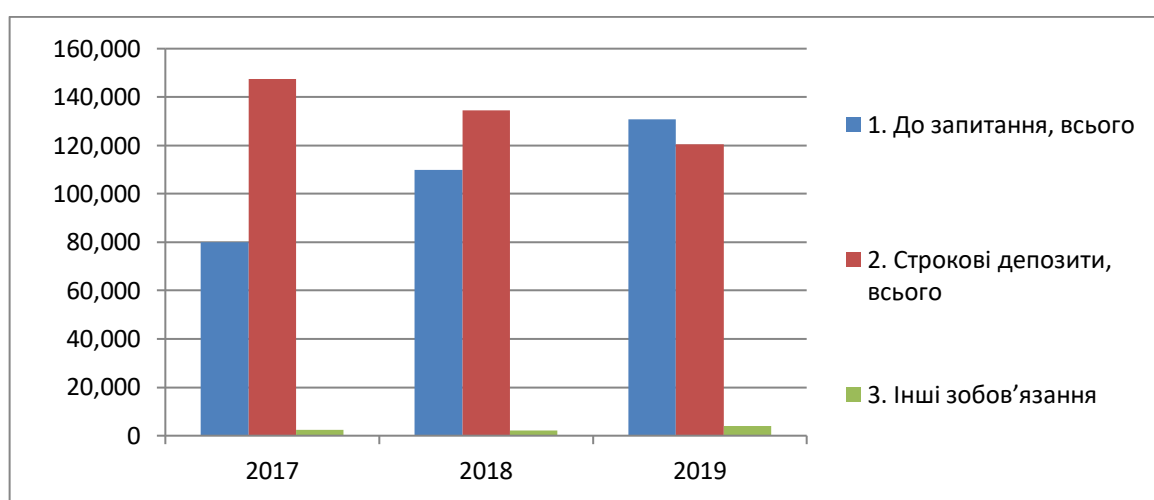

Рис. 2.6. Динаміка змін складових зобов'язань «ПриватБанку» терміном використання за 2017-2019 роки

Отже, кошти до запитання зростали протягом усього досліджуваного періоду. Зростання відбувалось за рахунок збільшення коштів до запитання фізичних і юридичних осіб. Строкові депозити, навпаки, зменшувались протягом 2017-2019 років. Зменшення показника відбувалось через зменшення показників строкових депозитів фізичних осіб та кредитів НБУ.

Проведемо аналіз структури зобов'язань банку за термінами використання за 2017-2019 роки (рис.2.7-2.9).

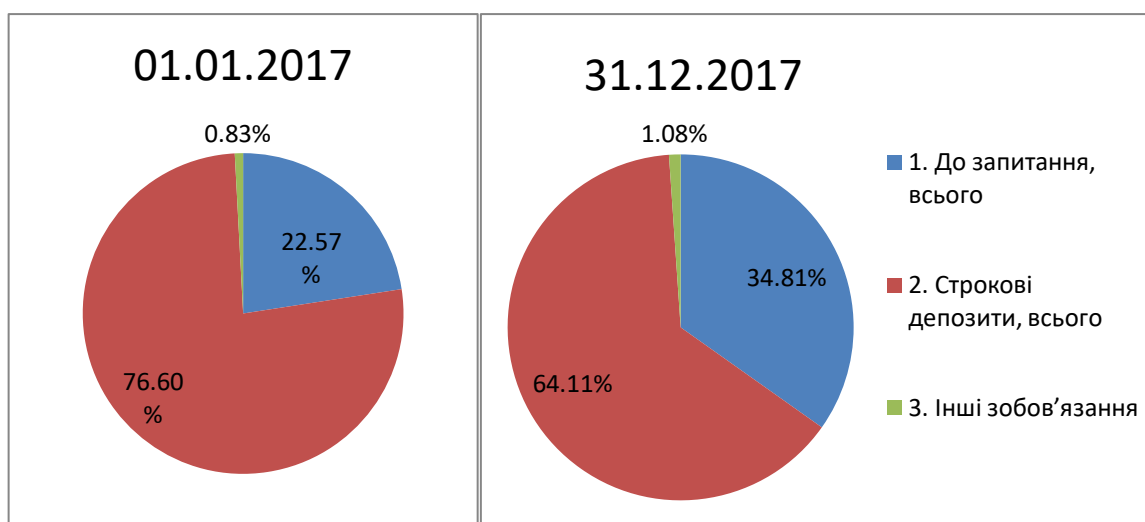

Рис. 2.7. Структура зобов'язань «Приватбанку» за терміном використання за 2017 рік

Відповідно до рисунку 2.7, найбільшу питому вагу у структурі зобов'язань мали строкові депозити. На початку року показник становив 76,60% та за 2017 рік зменшився до 64,11%. За 2017 рік суттєво збільшилась частка коштів до запитання – з 22,7% до 34,81%. Питома вага інших зобов'язань банку становила близько 1%.

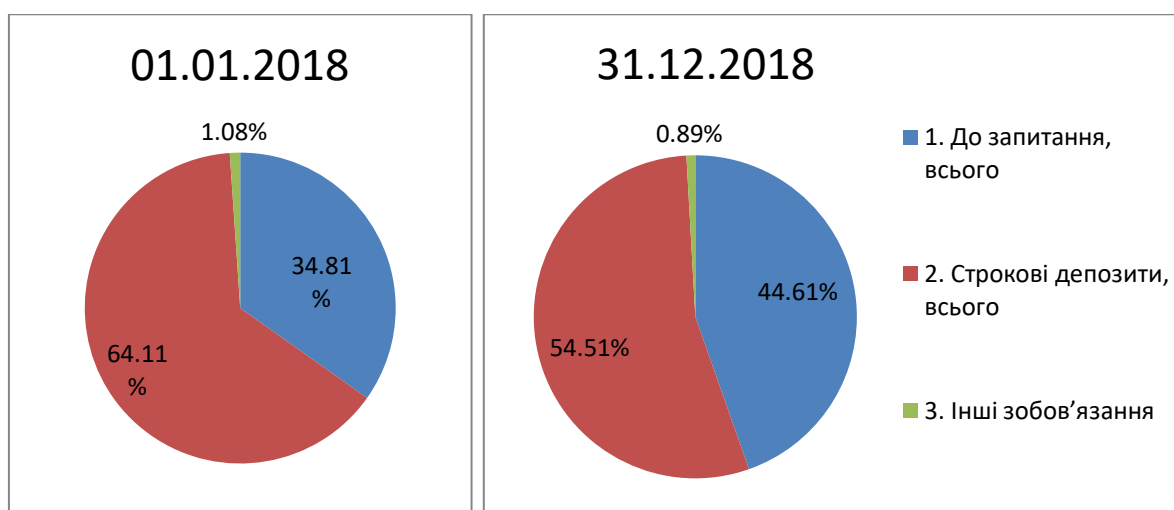

Рис. 2.8. Структура зобов'язань «Приватбанку» за терміном використання за 2018 рік

В 2018 році найбільшу питому вагу у структурі зобов'язань мали строкові депозити, та за рік показник зменшився 64,11% . Частка коштів до запитання протягом року зросла до 44,61%. Частка інших зобов'язань банку суттєво не змінилась.

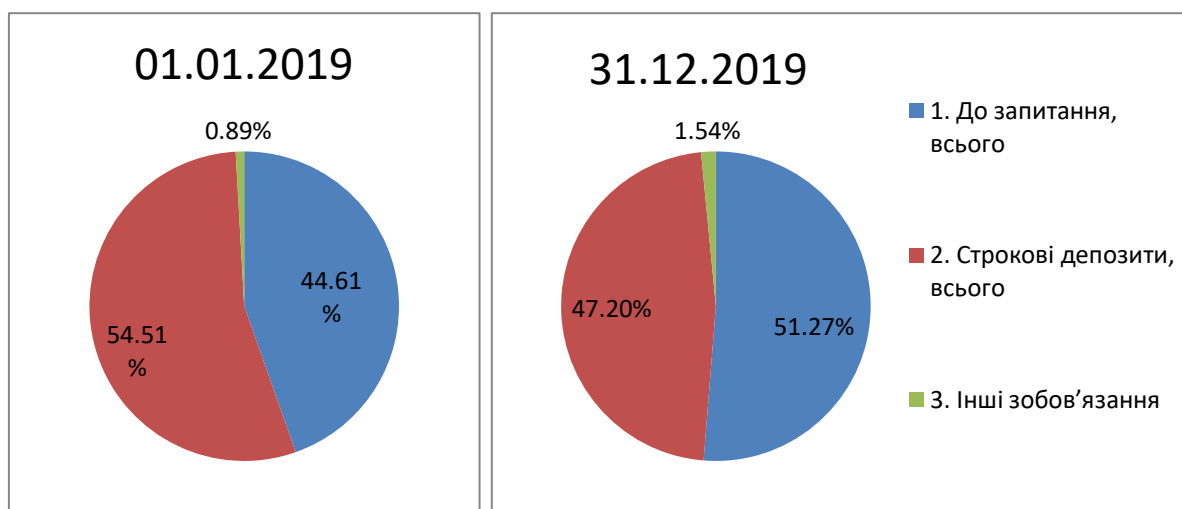

Рис. 2.9. Структура зобов'язань «ПриватБанку» за терміном використання за 2018 рік

За 2019 рік питома вага строкових депозитів продовжувала зменшуватися. Показник зменшився з 54,51% до 47,20%. Частка коштів до запитання протягом 2019 року зросла до 51,27%. Питома вага інших зобов'язань банку за рік збільшилась до 1,54%.

Отже, за 2017-2019 роки структура зобов'язань банку за терміном їх використання суттєво змінилась. Якщо на початку 2017 року питома вага строкових депозитів складала більш ніж 75%, а коштів до запитання близько 23%, то на кінець 2019 року питома вага строкових депозитів зменшилась до 47%, а коштів до запитання зросла до 52%.

Проведемо аналіз коштів клієнтів за галузями економіки. Структура коштів клієнтів за галузями економіки за 2017-2019 роки зображена на рисунках 2.10-2.12.

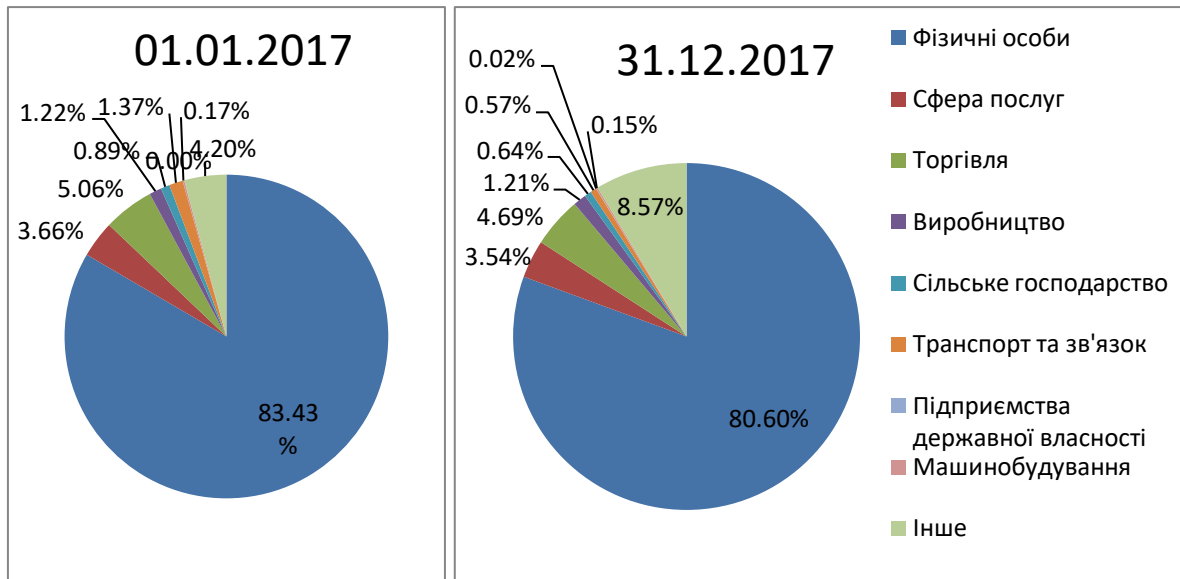

Рис. 2.10. Структура коштів клієнтів за галузями економіки за 2017 рік

Найбільшу питому вагу у структурі коштів клієнтів 2017 році мали кошти фізичних осіб – близько 80%. Частка коштів сфери торгівлі та торгівля становили 4% та 5% відповідно. За 2017 рік майже вдвічі збільшилась питома вага коштів інших галузей (з 4,2% до 8,57%). Кошти виробництва, сільського господарства, транспорту та зв'язку, підприємств державної власності та машинобудування мали незначну частку.

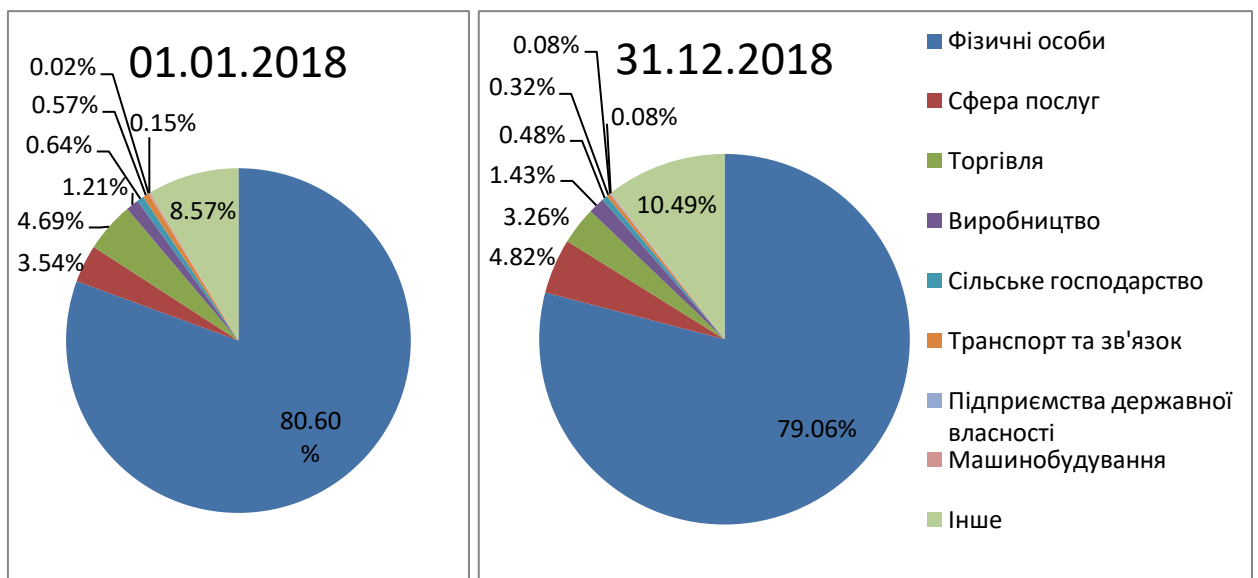

Рис. 2.11. Структура коштів клієнтів за галузями економіки за 2018 рік

В 2018 році найбільшу частку у структурі коштів клієнтів мали кошти фізичних осіб, але за рік показник зменшився з 80,60% до 79,06%. За рік збільшилась частка коштів сфери послуг й виробництва, а частка коштів сфери торгівля продовжувала зменшуватись. Також продовжувала збільшуватись частка коштів інших сфер: з 8,57% вона збільшилась до 10,49%. Кошти сільського господарства, транспорту та зв'язку, підприємств державної власності та машинобудування мали незначну питому вагу.

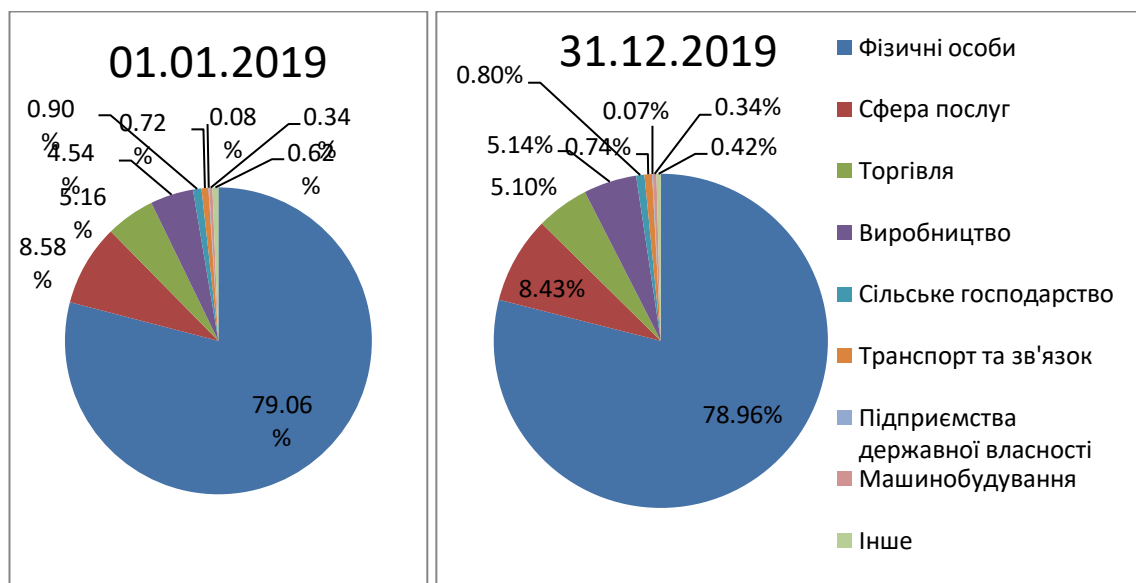

Рис. 2.12. Структура коштів клієнтів за галузями економіки за 2019 рік

Згідно з рисунком 2.12, в 2019 році найбільшу частку у структурі коштів клієнтів мали кошти фізичних осіб. За рік питома вага данного показника зменшилась до 78,96%. Частка коштів сфери послуг й торгівлі суттєво не змінилась. Помітно зросла питома вага коштів сфери виробництва: з 4,54% до 5,14%. Кошти сільського господарства, транспорту та зв'язку, підприємств державної власності, машинобудування та інших сфер мали незначну частку у структурі коштів клієнтів банку.

Отже, протягом усього досліджуваного періоду найбільшу частку у структурі коштів клієнтів банку мали кошти фізичних осіб, але за 2017-2019 роки показник зменшився з 83,43% до 78,96%. Суттєво збільшилась питома

вага коштів сфери послуг. З 3,66% показник зріс до 8,43%. Частка коштів усіх інших сфер значно не змінилась.

Проведемо оцінку ефективності формування ресурсної бази банку на прикладі «ПриватБанку» в період 2017-2019 років. Так, в таблиці 2.6 наведені показники ефективності використання ресурсів банку.

Таблиця 2.6

Аналіз ефективності використання ресурсів банку

Показник	01.01.2017	31.12.2017	Відхилення	31.12.2018	Відхилення	31.12.2019	Відхилення
Z_{\max}	3136000	22274400	19138400	19555683	-	19223588	-332095
$K_{\text{эф1}}$	62,04	91,55	29,51	96,90	5,34	96,83	-0,07
$K_{\text{эф2}}$	60,65	89,51	28,86	94,73	5,22	94,97	0,24
$V_{\text{рес.}}$	14,57	8,17	-6,40	5,81	-2,36	5,66	-0,15

Значення показника максимальний обсяг зобов'язань банку, який банк може залучити протягом 2017 року значно збільшилось. Це пов'язано з значним збільшення регулятивного капіталу внаслідок приватизації банку. Але протягом 2018-2019 років показник зменшувався.

На початку 2017 року коефіцієнт ефективності використання платних пасивів не відповідав нормативному значенню (не менше 90%). Проте вже на кінець 2017 року показник збільшився до 91,55%. Протягом 2018-2019 років показник відповідав нормативному значенню.

Показник ефективність використання сукупних зобов'язань на початок 2017 року не досягав встановленого нормативу (не менше 75-80%), але вже на кінець року він збільшився та перевищив норматив. Протягом 2018-2019 років показник також відповідав, та навіть перевищував нормативне значення.

Відносна вартість (витратність) ресурсів зменшувалась протягом усього досліджуваного періоду.

2.3. Аналіз кредитної діяльності АТ КБ «Приватбанк»

Аналіз кредитного портфелю банку необхідно проводити з метою виявлення резервів підвищення ефективності кредитної діяльності за умови запланованого рівня дохідності та допустимого рівня ризику.

Кредитний портфель являє собою сукупність виданих позик, які класифікуються на основі різних критеріїв пов'язаних з різними чинниками кредитного ризику або зі способами захисту від нього. Структурний аналіз необхідно проводити для того щоб визначення надмірної концентрації кредитних операцій в одному сегменті, що підвищує ступінь кредитного ризику. В таблиці 2.7 наведений структурний аналіз кредитного портфелю «ПриватБанк» за 2017-2019 роки. Згідно з даними таблиці 2.7. сукупний кредитний портфель «ПриватБанк» зростав протягом усього досліджуваного періоду. Так, протягом 2017 року показник збільшився з 227 924 млн. грн. до 237 181, в 2018 році показник збільшився до 291 936 млн. грн., а в 2019 році - 296 043 млн. грн.

Динаміка змін сукупного кредитного портфелю «ПриватБанк» та його складових за 2017-2019 роки зображено на рисунку 2.13.

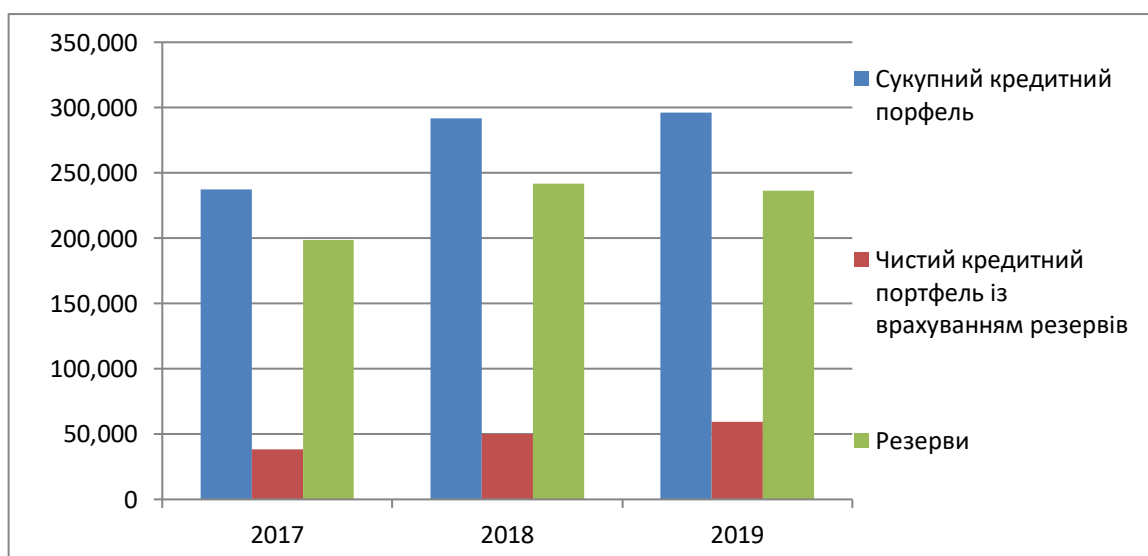

Рис.2.13. Динаміка зміни сукупного кредитного портфелю «ПриватБанк» за 2017-2019 роки

Таблиця 2.7

Аналіз структури кредитного портфелю «ПриватБанк» за 2017-2019

	01.01.17	31.12.17	Відхилення	31.12.18	Відхилення	31.12.19	Відхилення
Активи	179 761	253 675	73 914	278 048	24 373	309 723	31 675
Сукупний кредитний портфель	227 924	237 181	9 257	291 936	54 755	296 043	4 107
Чистий кредитний портфель із врахуванням резервів	32 616	38 335	5 719	50 140	11 805	59 544	9 404
питома вага в структурі активів	18,14%	15,11%	-3,03%	18,03%	2,92%	19,22%	1,19%
питома вага в сукупному кредитному портфелі	14,31%	16,16%	1,85%	17,17%	1,01%	20,11%	2,94%
Резерви	195 308	198 846	3538,00	241 796	42950,00	236 499	-5297,00
питома вага в сукупному кредитному портфелі	85,69%	83,84%	-1,85%	82,83%	-1,01%	79,89%	-2,94%
Кредити юридичним особам	8 832	3 691	-5 141	3 451	-240	4 567	1 116
частка в кредитному портфелі	27,08%	9,63%	-17,45%	6,88%	-2,75%	7,67%	0,79%
Кредити фізичним особам	19 166	30 481	11 315	38 025	7 544	45 064	7 039
частка в кредитному портфелі	58,76%	79,51%	20,75%	75,84%	-3,67%	75,68%	-0,16%
Кредити мали та середнім підприємствам	902	1 987	1 085	3 923	1 936	5 130	1 207
частка в кредитному портфелі	2,77%	5,18%	2,42%	7,82%	2,64%	8,62%	0,79%
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	3 716	2 176	-1 540	4 741	2 565	4 783	42
частка в кредитному портфелі	11,39%	5,68%	-5,72%	9,46%	3,78%	8,03%	-1,42%

Варто зазначити, що в структурі найбільшу питому вагу мали резерви під очікувані кредитні збитки. Так, на початку 2017 року частка резервів становила 85,69%, а на кінець зменшилась до 83,84%, в 2018 році показник становив 82,83%, а в 2019 році – 79,89%. Хоча і відбувається зменшення питомої ваги резервів у структурі сукупного кредитного портфелю, але це ще залишається занадто значним, що може вказувати низьку якість виданих кредитів. Структура сукупного кредитного портфелю «ПриватБанк» за 2017-2019 роки зображено на рисунку 2.14.

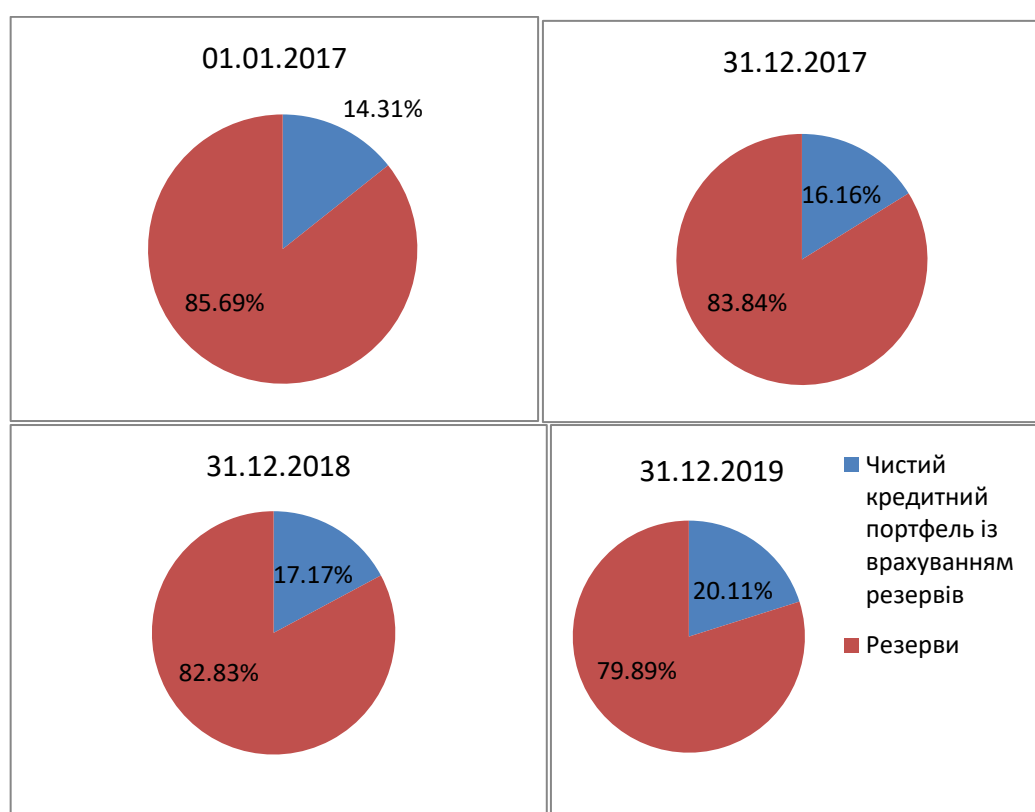

Рис.2.14. Структура сукупного кредитного портфелю «ПриватБанк» за 2017-2019 роки

Відповідно до даних таблиці 2.7, в структурі кредитного портфелю «ПриватБанк» за суб'єктами кредитування найбільшу питому вагу протягом усього досліджуваного періоду мали кредити фізичним особам. Найбільш помітні зміни показника відбулись в 2017 році: частка кредитів фізичним

особам збільшилась з 58,76% до 79,51%. Протягом 2018 року показник зменшився до 75,84%, а в 2019 році – 75,68%.

Питома вага кредитів юридичним особам на початок 2017 року становила 27,08%, а на кінець суттєво зменшилась – до 9,63%. Протягом 2018 року показник продовжував зменшуватися та становив 6,88%, а в 2019 році зріс до 7,67%. Питома вага кредитів малим та середнім підприємствам мала загальну тенденцію до зростання та за три роки збільшилась з 2,77% до 8,62%. Питома вага дебіторської заборгованості за фінансовим лізингом в 2017 році зменшилась більш ніж в двічі, а 2018-2019 роках зростала. Структура кредитного портфелю «ПриватБанк» за суб'єктами кредитування за 2017-2019 роки зображено на рисунку 2.15

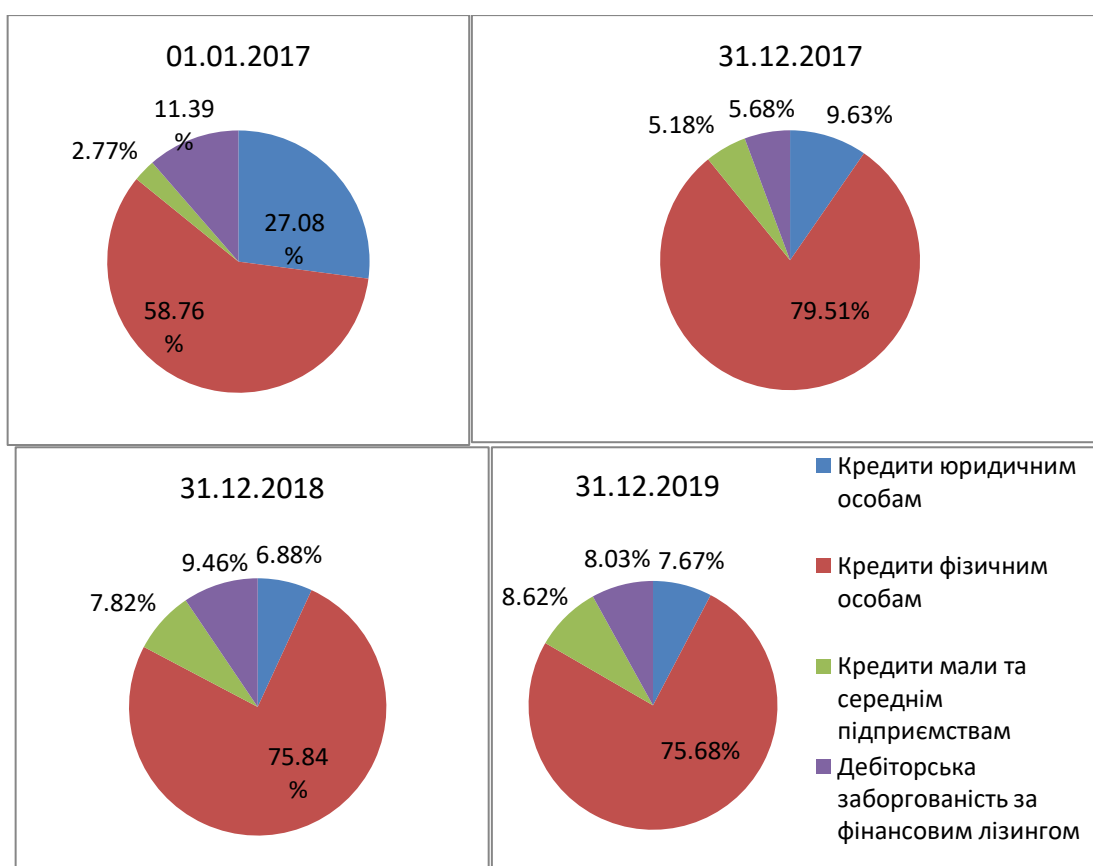

Рис. 2.15. Структура кредитного портфелю «ПриватБанк» за суб'єктами кредитування за 2017-2019 роки

Варто зазначити, що обсяг кредитів фізичним особам зростав протягом усього досліджуваного періоду. Найбільш суттєве зростання показника відбулось в 2017 році – з 19 166 млн. грн. показник збільшився до 30 481 млн. грн. Протягом 2018-2019 років обсяг кредитів фізичним особам продовжував зростати. Кредити юридичним особам, навпаки, зменшувався протягом 2017-2018 років, і лише в 2019 році почав зростати. Кредити малим та середнім підприємствам мали загальну тенденцію до зростання протягом усього досліджуваного періоду. Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом зменшувалась протягом 2017 року, а в 2018-2019 роках зростала. Динаміка змін кредитного портфелю «ПриватБанк» за суб'єктами кредитування за 2017-2019 роки зображено на рисунку 2.16.

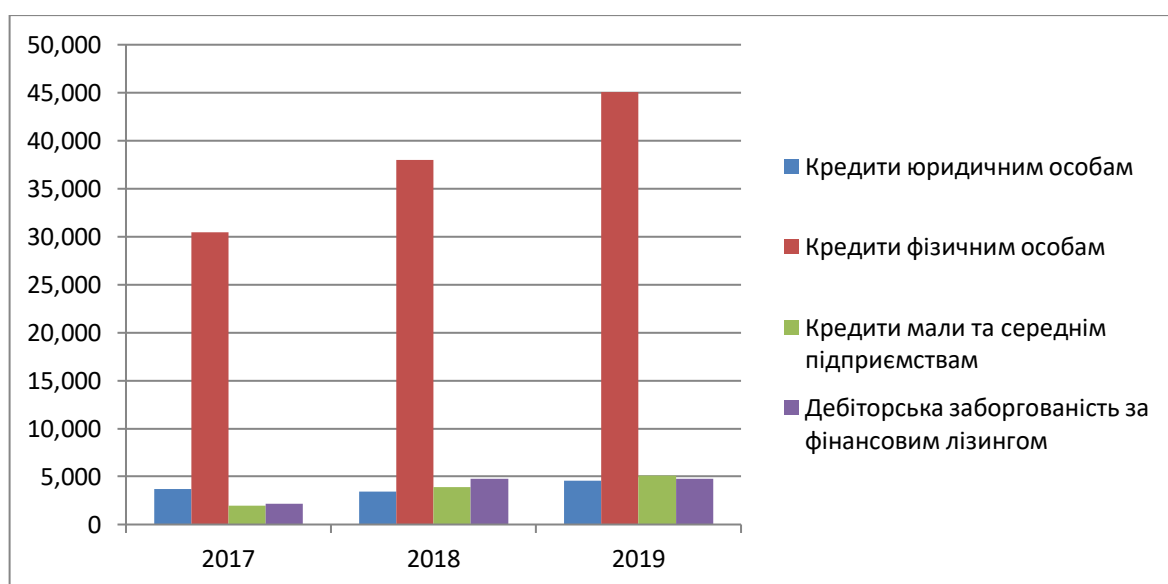

Рис. 2.16. Динаміка кредитного портфелю «ПриватБанк» за суб'єктами кредитування за 2017-2019

Отже, найбільшу частку у структурі кредитного портфелю «ПриватБанк» протягом 2017-2019 років мали кредити фізичним особам. Обсяг кредитування фізичних осіб зростав протягом усього досліджуваного періоду. Кредити фізичним особам та кредити малим та середнім підприємствам мали незначну питому вагу.

Концентрація клієнтського кредитного портфелю «ПриватБанк» за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності за 2017-2019 роки наведена в таблиці 2.8.

В структурі кредитів фізичним особам найбільшу питому вагу мали кредитні картки. Протягом трьох років питома вага показника зросла з 63,01% до 74,66%. Також, значну питому вагу мали іпотечні кредити, але протягом досліджуваного періоду показник зменшився з 28,86% до 16,50%.

Таблиця 2.8

Концентрація клієнтського кредитного портфелю «ПриватБанк» за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності за 2017-2019 роки

	01.01.17	%	31.12.17	%	31.12.18	%	31.12.19	%
Кредити, що управляються як окремий портфель	191 139	83,86	185 575	78,24	212 795	72,89	210 579	71,13
Кредити фізичним особам	31 345	13,75	43 749	18,45	64 284	22,02	69 499	23,48
кредитні картки	19 749	63,01	30 354	69,38	45 314	70,49	51 890	74,66
іпотечні кредити	9 045	28,86	9 130	20,87	12 923	20,10	11 467	16,50
споживчі кредити	1 069	3,41	3 144	7,19	4 193	6,52	4 148	5,97
кредити на придбання автомобіля	264	0,84	264	0,60	332	0,52	250	0,36
інші кредити	1 218	3,89	857	1,96	1 324	2,06	1 744	2,51
Кредити юридичним особам	2946	1,29	3 521	1,48	6 358	2,18	6 992	2,36
АПК та харчова промисловість	893	30,31	1 234	35,05	2 298	36,14	1 942	27,77
товари народного споживання	215	7,30	570	16,19	771	12,13	1 192	17,05
інше	1 838	62,39	1 717	48,76	3 289	51,73	3 858	55,18
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП)	2 494	1,09	4 336	1,83	8 499	2,91	8 973	3,03
надання побутових, індивідуальних та професійних послуг	1 125	45,11	1 114	25,69	2 664	31,34	2 440	27,19
АПК та харчова промисловість	293	11,75	170	3,92	1 934	22,76	2 316	25,81
товари народного споживання	250	10,02	79	1,82	1 240	14,59	1 651	18,40
інфраструктура	417	16,72	2 723	62,80	556	6,54	599	6,68
інше	409	16,40	250	5,77	2 105	24,77	1 967	21,92

Протягом 2017 року суттєво збільшилась частка споживчих кредитів - з 3,41% до 7,19%, але в 2018 році зменшилась до 6,52%, а в 2019 році – до 5,97%. Кредити на придбання автомобіля та інші кредити мали незначну питому вагу.

Структура кредитів фізичним особам за 2017-2019 роки зображена на рисунку 2.17

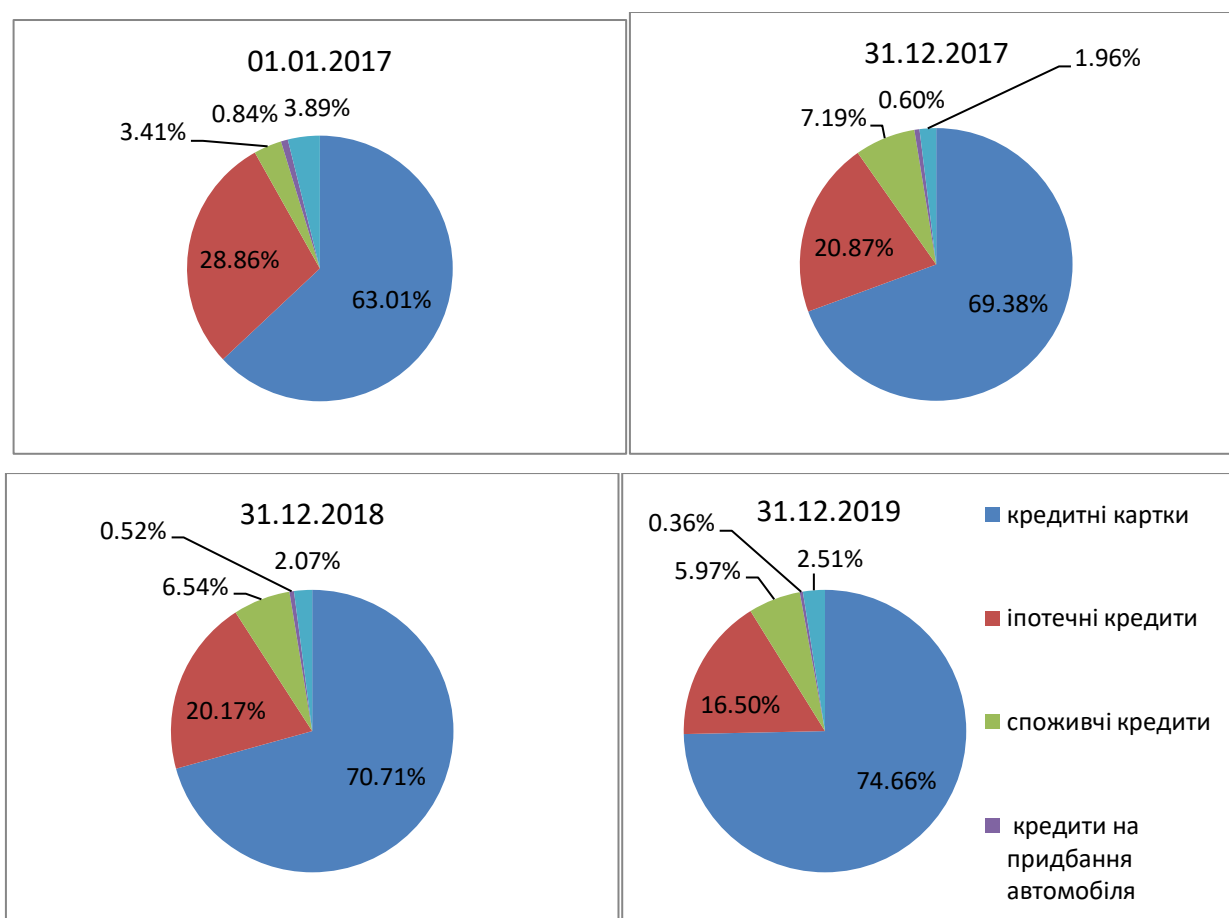

Рис. 2.17. Структура кредитів «ПриватБанк» фізичним особам за 2017-2019 роки

В структурі кредитів юридичним особам частка кредитів агропромислового комплексу та харчової промисловості становили 30-35%. Протягом 2017-2019 років суттєво збільшилась частка кредитів на товари народного споживання – з 7,30% до 17,05%. Питома вага інших кредитів юридичним особам за три роки зменшилась з 62,39% до 55,18%.

Структура кредитів юридичним особам за 2017-2019 роки зображена на рисунку 2.18.

В структурі кредитів малого та середнього бізнесу найбільшу питому вагу мали кредити на надання побутових, індивідуальних та професійних послуг.

Але за три роки питома вага показника зменшилась з 45,11% до 27,19%. Питома вага кредитів агропромислового комплексу та харчової промисловості збільшилась з 11,75% до 25,81%.

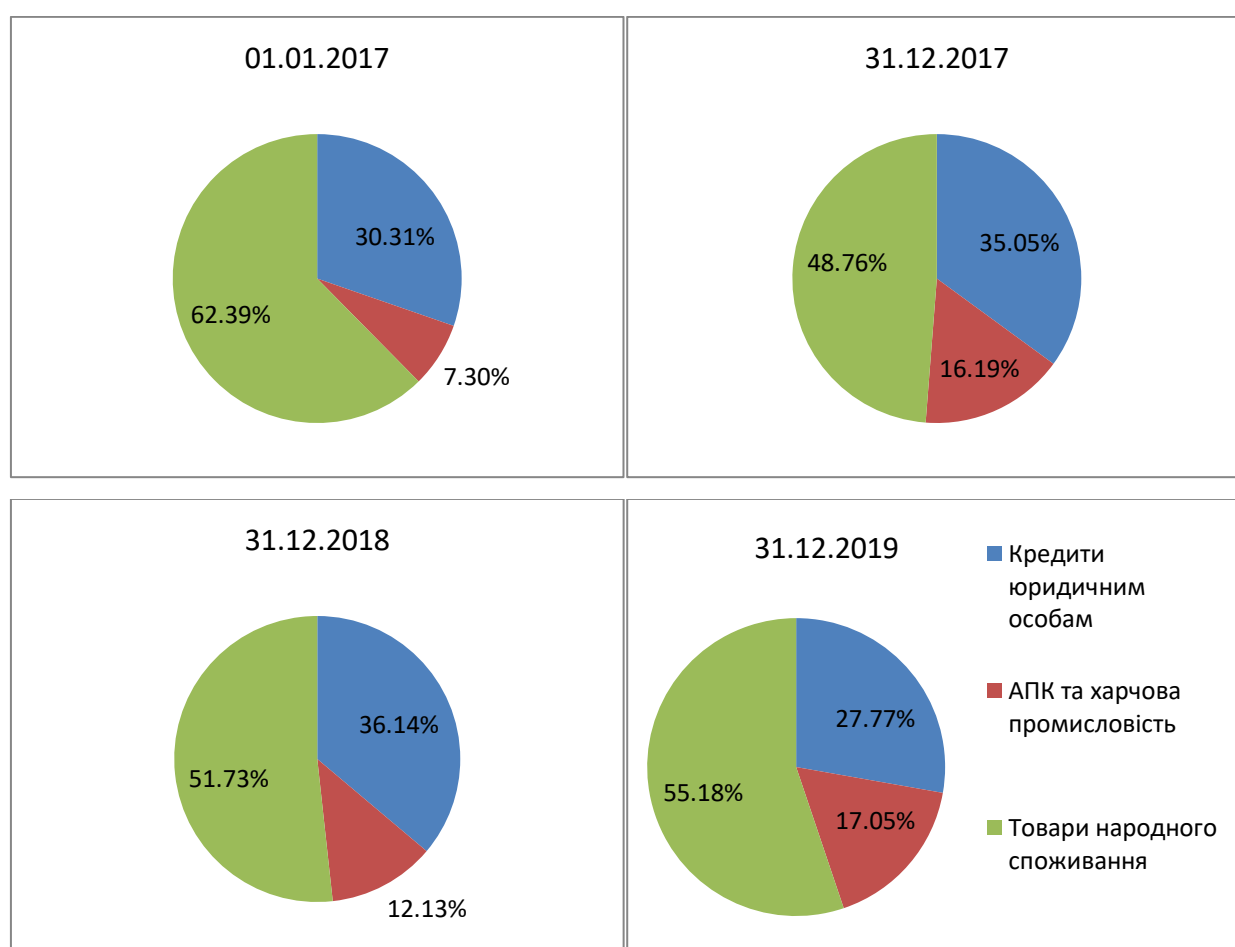

Рис. 2.18. Структура кредитів «ПриватБанк» юридичним особам за 2017-2019 роки

Питома вага кредитів на товари народного споживання збільшилась з 10,02% до 18,40%. Питома вага кредитів на інфраструктуру на початок 2017 року становила 16,72%, а на кінець суттєво зросла та становила 62,80%, а в

2018 та 2019 році становила 7%. Питома вага інших кредитів малого та середнього бізнесу становила близько 20%.

Структура кредитів малого та середнього бізнесу за 2017-2019 роки зображена на рисунку 2.19.

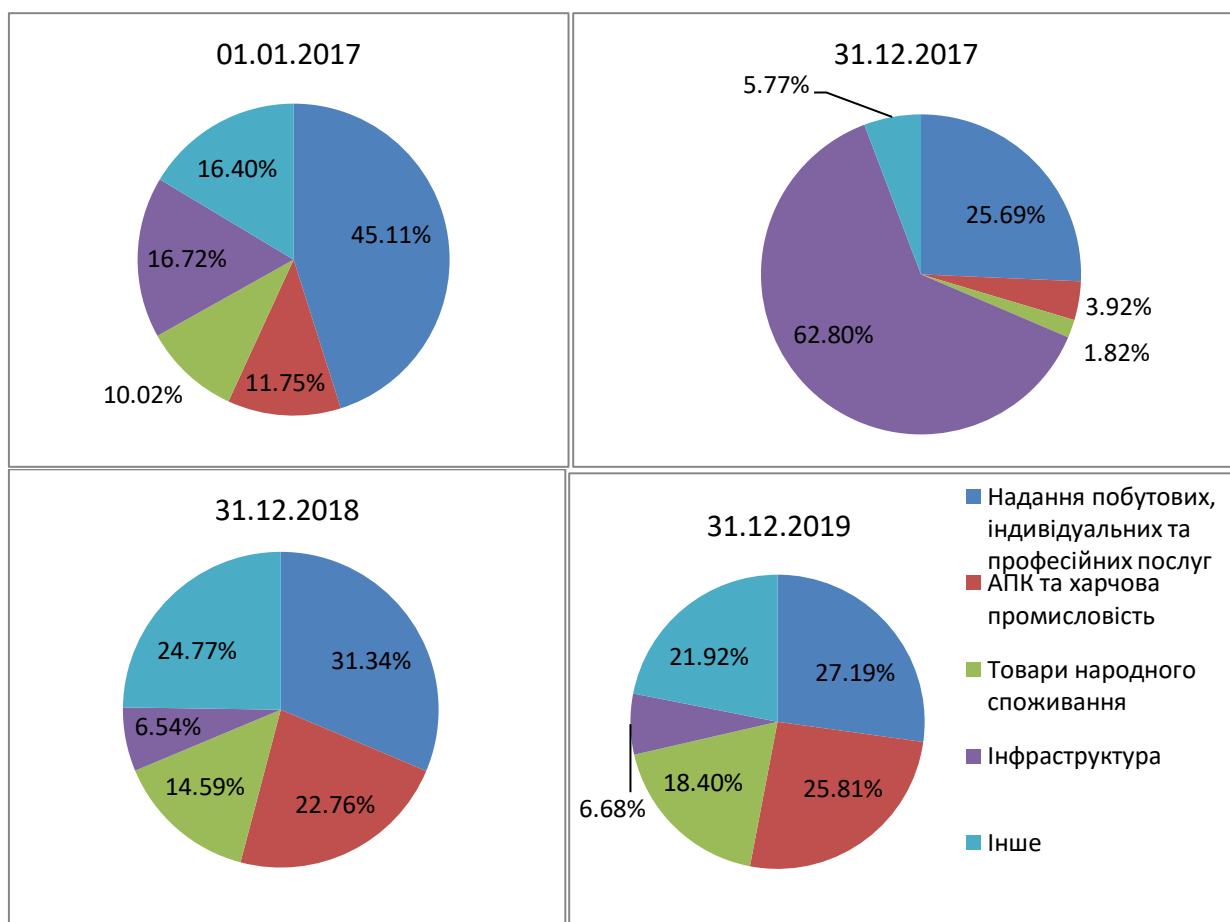

Рис. 2.19. Структура кредитів «ПриватБанк» малому та середнього бізнесу за 2017-2019 роки

Для більш повного вивчення кредитного портфелю проведемо аналіз кредитів «ПриватБанк» за кредитною якістю, який наведений в таблиці 2.9.

Згідно з даними таблиці 2.9, не прострочені та не знецінені кредити суттєво зросли протягом досліджуваного періоду. Так, на 01.01.2017 року показник становив 20 075 тис. грн., а на 31.12.2019 року збільшився більш ніж вдвічі та становив 55 566 тис. грн. Це є позитивним фактом діяльності

банку. Прострочені, але не знецінені кредити збільшились в 2017 році, а протягом 2018-2019 рік показник мав загальну тенденцію до зменшення.

Таблиця.2.9

Аналіз кредитів «ПриватБанк» за кредитною якістю за 2017-2019 роки

	01.01.2017	31.12.2017	Відх	31.12.2018	Відх	31.12.2019	Відх
Не прострочені та не знецінені кредити	20 075	32 586	12511	45 761	13175	55 566	9805
питома вага (%)	8,81	13,74	4,93	15,69	1,95	18,78	3,09
Прострочені, але не знецінені кредити	1 350	1 725	375	1 562	-163	1 386	-176
питома вага (%)	0,59	0,73	0,13	0,54	-0,19	0,47	-0,07
Індивідуально знецінені кредити	206 499	202 870	-3629	244 417	41547	238 997	-5420
питома вага (%)	90,60	85,53	-5,07	83,78	-1,75	80,76	-3,02

Індивідуально знецінені кредити мали найбільш питому вагу у кредитному портфелі «ПриватБанк» протягом усього аналізованого періоду. Протягом 2017 року показник зменшився з 206 499 тис. грн. до 202 870 тис. грн., а в 2018 році збільшився до 244 417 тис. грн., в 2019 році – до 238 997 тис. грн.

Динаміка зміни даних показників зображена на рисунку 2.20.

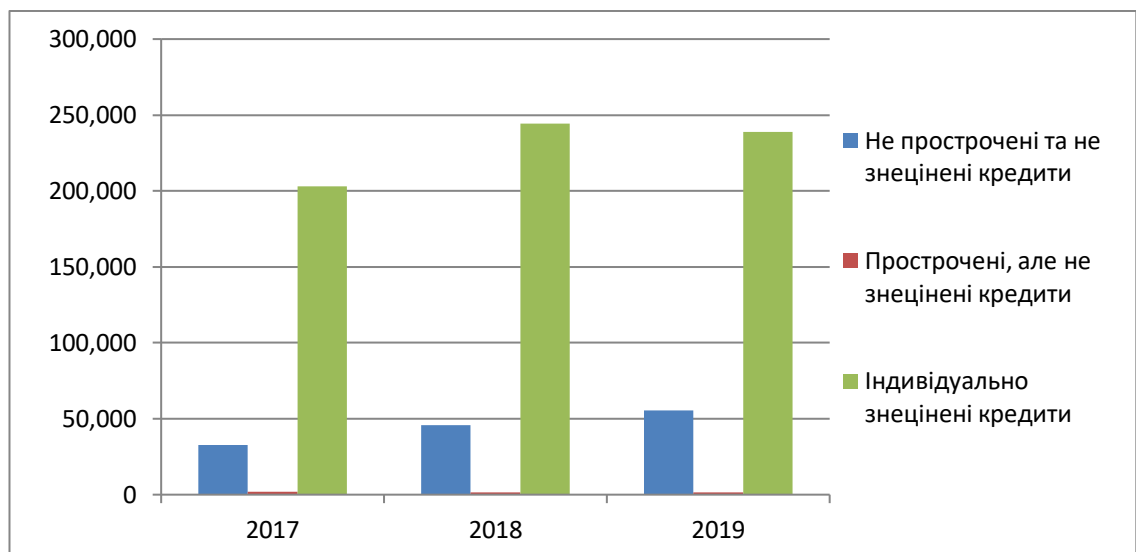

Рис. 2.20. Динаміки кредитів «ПриватБанк» за кредитною якістю за 2017-2019 роки

Аналіз будь-яких операцій повинен завершуватись оцінюванням їх ефективності, тобто аналізом їх дохідності та рентабельності. В таблиці 2.10 наведені дані аналізу ефективність кредитної діяльності «ПриватБанк» за 2017-2019 роки.

Дохідність кредитних операцій характеризує ефективність вкладень у кредитні операції і показує, скільки банк отримує доходів з кожної гривні, вкладеної саме в кредитні операції. Протягом усього досліджуваного періоду відбувалось зменшення показника.

Дохідність активів за рахунок кредитних операцій характеризує внесок кредитних операцій у загальну дохідність активів. Протягом аналізованого періоду показник мав загальну тенденцію до зменшення.

Таблиця 2.10

Аналіз ефективності кредитної діяльності «ПриватБанк» за 2017-2019 роки

Показник	2017	2018	Відхилення	2019	Відхилення
Доходи від кредитних операцій	16 385	18 622	2 237	21 103	2 481
Середні активи	216 718	265 862	49 144	293 886	28 024
Середня сума кредитних вкладень	35 476	44 238	8 762	54 842	10 605
Процентні витрати	18 374	14 002	-4 372	14 174	172
Процентні витрати на залучення ресурсів	13 668	9 896	-3 772	8 982	-914
Доходи банку	43 801	46 005	2 204	69 648	23 643
Дохідність кредитних операцій	0,462	0,421	-0,041	0,385	-0,036
Дохідність активів за рахунок кредитних операцій	0,076	0,070	-0,006	0,072	0,002
Частка доходів від надання кредитів у загальній сумі доходів	0,374	0,405	0,031	0,303	-0,102
Рентабельність кредитних операцій (P1)	-0,108	0,330	0,438	0,489	0,159
Рентабельність кредитних операцій (P2)	1,199	1,882	0,683	2,349	0,468
Процентних витрат на залучення ресурсів до процентних доходів від кредитних операцій	0,834	0,531	-0,303	0,426	-0,106

Частка доходів від надання кредитів у загальній сумі доходів характеризує частку доходів, отриманих банком від надання кредитів у

загальних доходах банку від інших активних операцій. Протягом досліджуваного періоду значення показника суттєво не змінилось.

Рентабельність кредитних операцій (P1) в 2017 році було від'ємною через суттєві процентні витрати. Це може бути пов'язано з кризовим фінансовим станом в 2017 році та проведення націоналізації банку, внаслідок чого банк втрачав довіру клієнтів, які стали вилучати свої кошти (депозити) з банку. Проте в 2018-2019 році спостерігалось зростання даного показника, що є позитивним фактом.

Рентабельність кредитних операцій (P2) характеризує ефективність обраної політики щодо регулювання співвідношення між ціною ресурсної бази та ціною розміщення ресурсів. Протягом аналізованого періоду показник зростав, що вказує на покращення якості менеджменту в банку.

Процентних витрат на залучення ресурсів до процентних доходів від кредитних операцій є зворотнім до попереднього показника. Отже, протягом усього досліджуваного періоду витрати на залучення ресурсів зменшувались.

Висновки до 2 розділу

Отже, сукупний кредитний портфель «ПриватБанк» зростав протягом усього досліджуваного періоду. Проте в структурі загального кредитного портфелю переважали резерви під очікувані кредитні збитки (80%). Протягом досліджуваного періоду в структурі чистого кредитного портфелю відбулись значні зміни, особливо протягом 2017 року. Найбільшу питому вагу протягом усього досліджуваного періоду в структурі кредитного портфелю мали кредити фізичним особам, загальний обсяг яких зростав протягом 2017-2019 років. В структурі кредитів фізичним особам більшу частку (70%) займали кредитні картки. В структурі кредитів юридичним особам переважала частка кредитів на товари народного споживання (50-60%), а в структурі кредитів малому та середньому бізнесу переважала частка кредитів на надання побутових, індивідуальних та професійних послуг (30-

45%). В структурі кредитів за кредитною якістю найбільшу питому вагу протягом досліджуваного періоду мали індивідуально знецінені кредит.

Але варто зауважити, що хоча кредитний портфель банку збільшувався, але дохідність кредитних операцій поступово зменшувалась протягом 2017-2019 років. Рентабельність активів, натомість суттєво зросла, а процентних витрат на залучення ресурсів зменшувалися протягом усього аналізованого періоду. Така ситуація свідчить про ефективну кредитну діяльність «ПриватБанк» протягом 2017-2019 років.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ШЛЯХОМ МОНІТОРИНГУ ЙОГО СТРУКТУРИ

3.1. Загальні шляхи поліпшення якості та структури кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк»

АТ КБ «Приватбанк» було націоналізовано в 2016р. щоб не допустити краху найбільшого банку України. На сьогодні власник — держава — визначає та затверджує стратегію банку. Контролює виконання стратегії незалежна Наглядова рада банку з дев'яти осіб, а втілюють її в життя вісім членів Правління та 22 тисячі співробітників банку. Стратегія ПриватБанку на п'ять років була узгоджена з Міністерством фінансів України у 2018 році. Банк працює переважно для приватних клієнтів і малого бізнесу. ПриватБанк має бути прибутковим і залишатиметься державним банком до 2022 року. За цей час банк повинен, принести державі, максимально можливий прибуток і компенсувати збитки від кредитів, виданих банком до націоналізації.

Мета стратегії — успішний продаж банку потужним закордонним інвесторам. Таким чином гроші платників податків, вкладені з бюджету три роки тому, повернуться до держави й збільшаться.

За підсумками 2019 року «Приватбанк» залишається лідером банківського сектору України за більшістю позицій: - з великим відривом банк займає 1 місце за коштами фізичних осіб та 3 місце за коштами юридичних осіб; банк зміцнив лідерство за кількістю активних клієнтів як фізичних осіб, так і клієнтів малого та середнього бізнесу, досягнувши збільшення активних клієнтів фізичних осіб на 18%, юридичних осіб та приватних підприємців – на 22,5% протягом 2019 року. Протягом 2019 року банку вдалося значно наростити кредитний портфель - на 19% (+9 млрд. грн.). При цьому на ринку кредитування фізичних осіб банк утримує

лідуючі позиції. За підсумками 2019 року банк має достатній рівень капіталу. Регулятивний капітал на кінець 2019 року становить 19,2 млрд. грн., а норматив адекватності регулятивного капіталу 14,15% (при нормі >10%). За підсумками проведеного стрес-тестування банків, проведеного НБУ в 2019 році, навіть при самому негативному сценарії, рівень адекватності капіталу не буде нижчий нормативного. Ліквідність активів: усі нормативні показники банку значно перевищують норми, встановлені НБУ. Норматив короткострокової ліквідності (Н6) складав 100,41% на 31 грудня 2019 року (31 грудня 2018 року: 97,74%) при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 60%. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) складав 268,26% за всіма валютами та 307,71% в іноземній валюті на 31 грудня 2019 року при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 100%. Протягом 2019 року банк значно підвищив рівень прибутковості операцій і забезпечив досягнення 32,6 млрд. грн. чистого прибутку (12,8 за 2018 рік). Основними факторами зростання прибутку в 2019 році є: зростання бізнесу, покращення якості кредитного портфеля, вплив ринкових факторів (динаміки валютних курсів та справедливої вартості активів банку). Досягнення таких високих показників стало можливим завдяки продовженню роботи щодо підвищення відсоткової маржі за банківськими продуктами. Разом з тим, завдяки лідерству банку за безготівковими та касовими розрахунками, банк збільшив чистий комісійний дохід на 20% до 18,2 млрд. грн. Комісії формують значну частину прибутку та виступають важливим фактором стійкості бізнесової моделі. У відповідності до прогнозу НБУ у 2020 році темпи зростання коштів населення збережуться на рівні попереднього року попри суттєве зниження відсоткових ставок за вкладами. Темпи приросту роздрібних кредитів лише трохи уповільняться – попит на них залишається високим завдяки зростанню доходів населення та високій споживацькій упевненості. Зростання корпоративних кредитів буде і надалі обмежуватися низькою прозорістю фінансів компаній. У 2019 році ставки за валютними кредитами були найнижчими за усю історію роботи банківського сектору, проте це не

призвело до зростання валютного кредитного портфелю банків. НБУ очікує, що ставки за кредитами у гривні, зокрема за іпотекою, стануть історично найнижчими протягом 2020 року. Завдяки низькій інфляції та макрофінансовій стабільності висока вартість ресурсів перестане бути проблемою, що стримує відновлення кредитування.

Завданням банку на наступні роки є досягнення показників прибутковості згідно з цілями бізнес-стратегії банку зі збереженням лідируючих позицій на українському банківському ринку.

Основні пріоритети «Приватбанку» на найближчу перспективу:

- подальше нарощування якісного кредитного портфелю, в якому, як і раніше, буде переважати роздрібний сегмент;
- підтримка оптимального та достатнього рівня ресурсної бази при подальшій політиці зниження вартості;
- трансформація внутрішніх бізнес-процесів, які дозволять підвищити ефективність бізнесу та якість обслуговування клієнтів;
- подальша оптимізація та приведення до належного стану регіональної мережі відділень та банківської інфраструктури;
- розробка та впровадження якісних та інноваційних продуктів, сервісів;
- за підсумками 2020 року Банк планує отримати 17,5 млрд. грн. прибутку.

У рамках цієї стратегії пропонуємо вдосконалення кредитної діяльності «Приватбанк».

Відомо, що систематичний моніторинг стану кредитного процесу поєднується з постійним аналізом якості кредитного портфеля. Утім заходи щодо посилення контролю й раціональної організації кредитних взаємин банку із окремо взятими позичальниками навряд чи будуть ефективні самі по собі, якщо йдеться про кредитний портфель банку в цілому. Адже тут потрібні специфічні прийоми і методи управління кредитним ризиком, які б

вже охоплювали усю сукупність здійснюваних комерційним банком кредитних операцій.

У цьому зв'язку потрібно наголосити, що вказані прийоми і методи мають бути спрямовані передусім на оптимізацію рівня ризику кредитного портфеля. Річ утім, що цілком уникнути ризику імовірного несвоєчасного повернення чи неповернення позичок практично неможливо. Адже надмірна обережність та уникнення кредитних операцій в свою чергу веде до ризику невикористаних можливостей і втрати доходів банку. Відтак оптимізація ризику кредитного портфеля не завжди передбачає власне його мінімізацію, так як ризик безпосередньо пов'язаний із дохідністю і при його мінімізації банк може позбавити себе більшої частини доходів. Тому з позицій обґрунтування шляхів удосконалення методів управління банківським кредитним портфелем мову слід вести не так про мінімізацію, як про ефективне управління ризиком кредитного портфеля банку.

Потрібно відзначити, що у вітчизняній банківській практиці при оцінці основних методів управління кредитним ризиком на рівні портфеля банківських позичок в цілому головним чином виділяється три основні методи: 1) лімітування, 2) диверсифікація та 3) формування резервів [5, с. 87; 2, с. 320; 1, с. 516]. І якщо формування резервів є обов'язковим засобом управління кредитним ризиком, регламентованим відповідними нормативними актами Національного банку України, то решта методів можуть розглядатися з точки зору їхнього використання чи невикористання відповідно до тих пріоритетів і цілей кредитної політики, котра розробляється вітчизняними банківськими установами згідно того, як саме вони позиціонують себе на кредитному ринку та наскільки ризиковою їм видається обрана стратегія організації кредитних відносин із клієнтами.

На сьогодні домінуючу роль у вітчизняній банківській практиці управління ризиком кредитного портфеля відіграє лімітування. Завдяки встановленню лімітів кредитування банки можуть уникнути критичних втрат внаслідок необдуманого концентрування будь-якого виду ризику.

Ліміти можуть встановлюватись за видами кредитів, категоріями позичальників або групами взаємопов'язаних позичальників, за кредитами в окремі галузі, географічні території, за найбільш ризиковими напрямками кредитування, такими як надання довгострокових позичок, кредитування в іноземній валюті. Лімітування використовується також для визначення повноважень кредитних працівників різних рангів щодо розмірів наданих позичок. Кредитний ризик банку обмежується встановленням ліміту загального розміру кредитного портфеля, обмеженням величини кредитних ресурсів філій банку та іншими обмеженнями.

Разом із тим, комерційні банки, розробляючи власну кредитну політику і стратегію управління кредитним портфелем, можуть встановлювати і свої ліміти, що виражаються як в абсолютних (граничних) величинах (сума кредиту у грошовому вираженні), так і у відносних показниках: коефіцієнтів, індексів, нормативних співвідношень. Найбільш гнучким і тому найоптимальнішим при реалізації практичних заходів із встановлення лімітів є визначення питомої ваги кредитів, наданих різним групам позичальників в загальній величині кредитного портфеля. За базу під час розрахунків лімітів, крім розміру кредитного портфеля, можна брати обсяг капіталу банку, валюту балансу та інші показники. Наприклад, ліміт кредитування позичальників певної галузі може бути визначений як максимальний сукупний розмір коштів або як відношення суми кредитів у галузь до загальної величини кредитного портфеля. Перш ніж визначати ліміти кредитування потрібно ідентифікувати основні сфери та фактори ризику. З огляду на виявлені особливості керівництво банку має встановлювати ліміти кредитного портфеля. Потрібно зазначити, що вітчизняна банківська практика має достатньо відпрацьований механізм лімітування як один із засобів управління кредитним портфелем. У той же час лімітування як один із найбільш важливих методів управління кредитним портфелем банку потребує подальшого удосконалення відповідно до умов функціонування вітчизняних банківських установ на кредитному ринку. Насамперед потрібно

відзначити, що система лімітування у процесі управління кредитним портфелем банку має будуватися на наступних основних принципах: по-перше, механізм лімітування повинен охоплювати всі види банківської діяльності, пов'язаної із відкриттям ризикових кредитних позицій; по-друге, обов'язкове поєднання усіх можливих втрат при розрахунку лімітів: ліміти встановлюються, виходячи із внутрішнього кредитного рейтингування конкретних позичальників або їхніх груп; по-третє, ліміти не підлягають перегляду на вимогу клієнтів банку; по-четверте, лімітування має базуватися на результатах комплексної оцінки кредитоспроможності позичальників з урахуванням ризику дефолту потенційних контрагентів; по-п'яте, лімітування має враховувати обмеження за термінами, забезпеченню і валюті кредиту. Робота банку по управлінню і аналізу кредитного портфеля є високо ефективним засобом, що дає можливість банку оперативного використовувати дані про стан кредитного портфеля для ухвалення управлінських рішень з питання координації кредитної діяльності.

Таким чином сьогоденна організація кредитного процесу у вітчизняних комерційних банках супроводжується численними недоліками і невирішеними питаннями, далеко не завжди відповідає сучасним вимогам, не враховує вплив кризових явищ, а відтак потребує істотного вдосконалення. Це в свою чергу передбачає зміщення акцентів з впровадження окремих новацій у даній сфері до комплексної оптимізації кредитного процесу в комерційних банках з урахуванням постійної мінливості зовнішнього і внутрішнього середовища їх функціонування. Такий методичний підхід, на нашу думку, має реалізовуватися в певній послідовності і включати: 1) з'ясування значущості оптимізації кредитного процесу в комерційних банках (що уможливило визначення основних її напрямів); 2) визначення сутності оптимізації кредитного процесу комерційних банків; 3) формулювання мети оптимізації кредитного процесу конкретних банківських установ; 4) визначення спрямованості оптимізації кредитного процесу в комерційних банках; 5) виокремлення параметрів кредитного процесу банків, що

підлягатимуть оптимізації; 6) з'ясування умов оптимізації кредитного процесу в банківських установах; 7) розробку схеми оптимізації кредитного процесу в комерційних банках і обґрунтування її окремих складових; 8) вибір підходів до оптимізації кредитного процесу в банківських установах.

Значущість оптимізації кредитного процесу в комерційних банках зумовлюється необхідністю: підготовки багатоваріантних альтернативних рішень; задоволення потреби у кредитах і забезпечення доступності кредитних ресурсів для різних категорій позичальників; досягнення збалансованості кредитної і ресурсної політики банку; зростання керованості банком; підвищення рівня економічності й ефективності здійснення кредитних операцій; зниження кредитних ризиків; посилення мотивації працівників кредитних підрозділів банку; підвищення якості кредитного менеджменту; забезпечення безпеки кредитного процесу. Оптимізація кредитного процесу в комерційних банках в широкому розумінні – це збалансування економічних інтересів держави, банків, виробничих підприємств, інтегрованих господарських структур, галузей господарського комплексу, населення у формуванні і використанні кредитних ресурсів. В вузькому ж розумінні оптимізація кредитного процесу в комерційних банках – органічний синтез недопущення відхилень від стратегічних завдань їх функціонування і визначених пріоритетів кредитної політики; підвищення рівня економічності здійснення кредитних операцій; зниження кредитних ризиків; посилення мотивації працівників кредитних підрозділів банку; підвищення якості кредитного менеджменту. Загалом на нашу думку оптимізація кредитного процесу в комерційних банках має відбуватися за такою схемою (рис.3.1).

Елементом оптимізації кредитного процесу є його раціоналізація, під якою зазвичай розуміють організацію будь-якої діяльності доцільнішими способами, ніж існуючі, поліпшення, вдосконалення чогось. Раціоналізація кредитного процесу спрямована на переосмислення стратегії розвитку і вдосконалювання кредитної діяльності банку, підвищення її ефективності.

Рис.3.1. Схема оптимізації кредитного процесу в АТ КБ «Приватбанк»

Необхідність підвищення ефективності кредитного процесу у вітчизняних комерційних банках зумовлює нагальну потребу в удосконаленні методичних підходів до її оцінки, чіткого визначення її напрямів і послідовності відповідних дій з метою підвищення обґрунтованості прийняття управлінських рішень у цій сфері.

Загальна ефективність кредитного процесу в комерційних банках складається з ефективності як окремих кредитних операцій, так і обслуговування кожного конкретного позичальника.

Ефективність кредитного процесу значною мірою зумовлюється рівнем його розвитку в комерційних банках. Для її оцінки необхідно, насамперед, з'ясувати, що є її критеріями і показниками, які чинники впливають на її рівень.

На наш погляд, ефективним кредитним процесом в комерційних банках слід вважати такий стан ініціювання й складання кредитних заявок, ідентифікацію позичальників, кредитне ухвалення, адміністрування кредиту (лімітування, зберігання документації, виплату коштів, звітування про порушення), рух кредитного потоку, управління кредитним ризиком, який дозволяє досягти максимальної рентабельності кредитної діяльності за збереження ліквідності та фінансової стійкості банківських установ і банківської системи загалом.

При цьому ефективність кредитного процесу банку має дуальну природу, а відтак має розглядатися з точки зору її впливу на ефективність функціонування конкретного банку як господарюючого суб'єкта і ефективність функціонування банківської системи, реального сектору та національної економіки загалом.

Ефективність кредитного процесу – багатовимірне явище. На наш погляд, правомірно вести мову про ефективність: кредитного процесу (його економічну і соціальну, строкову і валютну, цільову складові, ефективність з позицій кредитора і позичальника); кредитної і відсоткової політики; роботи кредитних підрозділів банків; процесу прийняття кредитних рішень;

кредитних продуктів; організації кредитних операцій банку; роботи кредитних менеджерів; розрахунків за кредитами; системи управління якістю надаваних банками кредитів; формування резервів під знецінення кредитної заборгованості банку; роботи з проблемною заборгованістю; інфраструктури кредитного процесу; кредитного моніторингу; державного регулювання кредитного процесу; використання кредитних ресурсів.

Критеріями ефективності кредитного процесу в комерційних банках є: міра реалізації банківськими установами функцій з акумулювання тимчасово вільних грошових коштів домогосподарств і господарюючих суб'єктів і їх трансформації в різноманітні кредити; рівень оптимізації ресурсного покриття діяльності банків і їх конкурентоспроможності; ступінь задоволення потреб різних категорій позичальників у кредитних ресурсах, наданих на прийнятних для них умовах; рівень кредитного ризику; стан управління кредитним портфелем; величина знецінення кредитної заборгованості банку; рівень дивідендів акціонерів і заробітної плати та надбавок працівників кредитних підрозділів банку; ступінь захисту інтересів кредиторів і позичальників.

Питання формування системи забезпечення безпеки кредитного процесу в комерційних банках потребує особливої уваги й вироблення чіткого методичного підходу до її розбудови, оскільки без цього неможливо ні отримати адекватний прибуток, ні підтримати на належному рівні ліквідність банківської установи.

В свою чергу така система складається з численних підсистем, без взаємозв'язку і взаємоузгодженості яких неможливо досягти її цілісності і результативності. На нашу думку, ця система має складатися з таких підсистем (рис.3.2).

Особливого значення при цьому, для формування дієвої системи забезпечення безпеки кредитного процесу, набуває визначення сутності безпеки кредитного процесу в банківських установах як першооснови (за значущістю, обсягами, доходами) банківської діяльності і чинників, що її

зумовлюють, а також наявних і потенційно можливих загроз у даній сфері, виявлення існуючих проблем забезпечення безпеки кредитного процесу в комерційних банках України. Розв'язання цього питання має бути покладено на підсистему наукового забезпечення системи забезпечення безпеки кредитного процесу в комерційних банках.

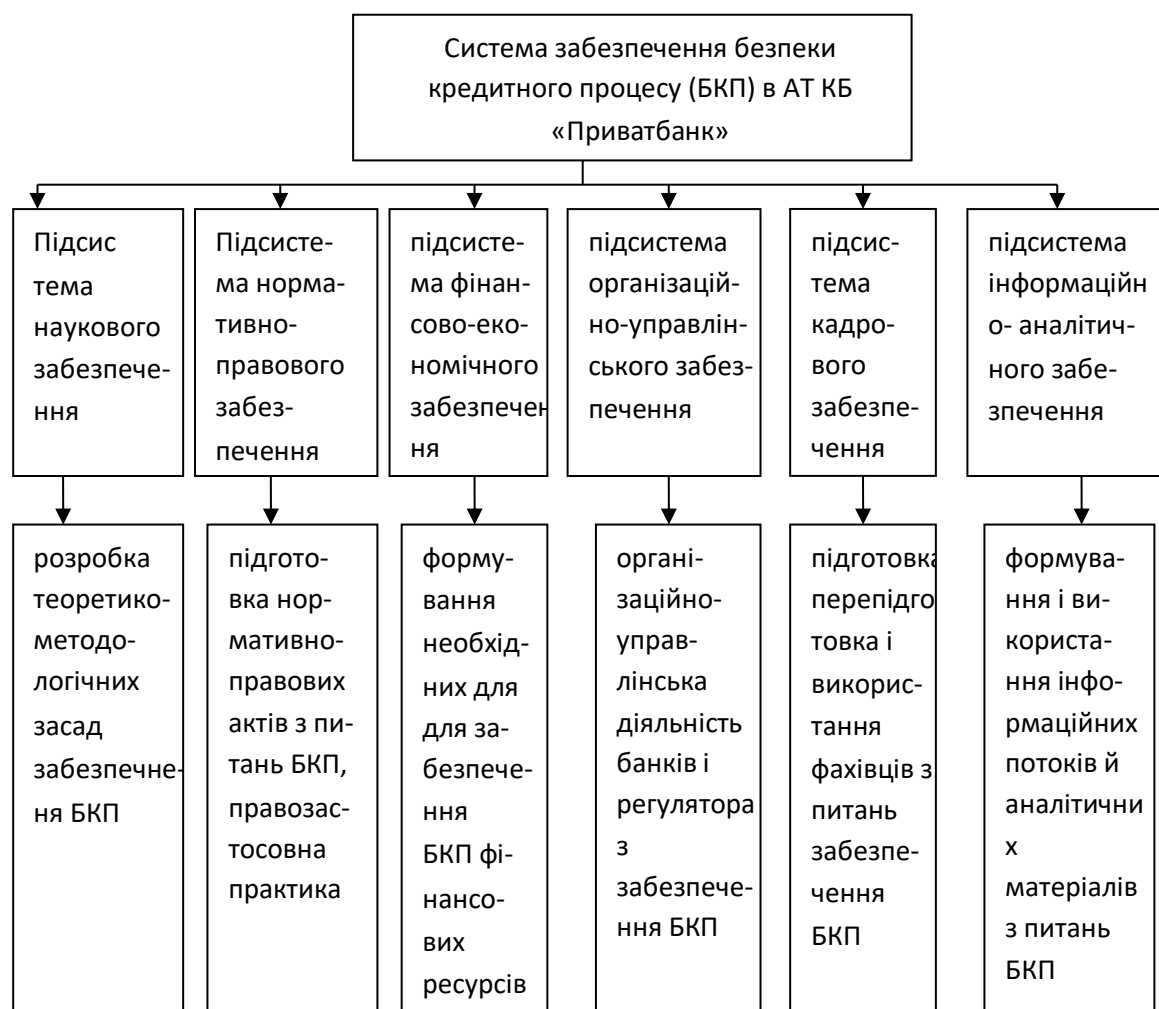

Рис.3.2. Система забезпечення безпеки кредитного процесу в АТ КБ «Приватбанк»

На нашу думку, безпека кредитного процесу комерційного банку – це захищеність його загалом та всіх складових цього процесу зокрема від зовнішніх і внутрішніх загроз, що зумовлюється прийняттям управлінських рішень щодо формування, розподілу і використання кредитних ресурсів

відповідно до дотримання граничних значень індикаторів такої безпеки, які враховують ризики втрати банком ліквідності і платоспроможності.

Безпека кредитного процесу зумовлюється численними чинниками, які позитивно/негативно впливають на її рівень. Такі чинники, на наш погляд, постійно мають бути в полі зору банківських працівників, які займаються забезпеченням безпеки кредитного процесу в комерційних банках.

Разом з тим, на наше переконання, особливе значення серед підсистем системи забезпечення безпеки кредитного процесу в комерційних банках належить підсистемі організаційно-управлінського забезпечення, яка передбачає реалізацію організаційно-управлінської діяльності комерційних банків і НБУ в цій сфері. Безпека кредитного процесу в комерційних банках має забезпечуватись на всіх його етапах.

3.2. Моделювання оптимальної кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк»

В теорії та практиці банківської діяльності, особливо в умовах безпрецедентної фінансової кризи, на перший план виходять питання, пов'язані із використанням принципово нових підходів до оцінки якості кредитного портфеля, мінімізації ризику збитків тощо. Проблема оптимізації кредитного портфеля банку є порівняно новою і недостатньо вивченою. Слід відзначити, що сьогодні немає єдиної методики побудови оптимального портфеля, яка могла б бути рекомендована регулятором для практичного застосування в банківській системі України.

Кредити – головне джерело доходів банку та одночасно основне джерело ризику, через те від структури і якості кредитного портфеля залежать стійкість та перспективи розвитку банку. Оцінка кредитного портфеля дозволяє банку більш ефективно управляти кредитними ризиками та формувати адекватні резерви. У світовій практиці найбільш

розповсюдженою при аналізі портфеля цінних паперів вважається портфельна теорія Марковіца. Проте її застосування для аналізу кредитних портфелів ускладнюється цілою низкою особливостей у формуванні ринкової ціни кредитних продуктів, а також обмеженістю вільних кредитних ресурсів банку.

У більшості відомих моделей портфельної оптимізації вихідними даними виступають дохідності активів. Ризик, зазвичай, вважають функцією дохідності, причому види цієї функції можуть бути різними. Іншим факторам в цих моделях не знаходиться місця, через високу складність та велику розмірність таких задач. Бажання отримати найбільш прибутковий портфель завжди вступає в суперечність з бажанням забезпечити вкладення з найменшим ризиком. Очевидно, що ризик портфеля зростає із збільшенням запланованої дохідності або ефективності. Банк повинен турбуватись про характеристики портфеля загалом, а не про деякі окремі його компоненти чи окремі активи.

Під час моделювання кредитного портфеля банку здебільшого в ролі активів виступають кредити, а не цінні папери. Це можна пояснити тим, що аналіз кредитного портфеля дещо відрізняється від аналізу портфеля цінних паперів. Аналіз властивостей кредитного портфеля та їх порівняння з портфелем цінних паперів дає змогу виділити два найбільш важливих фактори, які визначають відмінності в управлінні ними. Насамперед, банківські позики не мають визначеної ринкової ціни, на відміну від цінних паперів, а, по-друге, інвестор, тобто банк, не може придбати позики в наперед визначеному розмірі.

Створення моделі кредитного портфеля має дві складові: метод оцінки кредитного ризику позичальника та спосіб побудови портфельної моделі. Важливим етапом в оцінці кредитного ризику є оцінка ступеня взаємозв'язку різних позичальників кредитного портфеля. В більшості моделей оцінки сукупного кредитного ризику оцінка такого взаємозв'язку позичальників ґрунтується на матриці коваріацій дохідностей активів позичальників, які

складають кредитний портфель. При цьому оцінка коваріацій здійснюється на основі економетричної моделі регресії, де в ролі залежної змінної виступає дохідність активів компанії (r_i) , а в ролі незалежних змінних – вектор макроекономічних факторів (F):

$$r_i = \alpha_i + F'\beta_i + \varepsilon_i \quad (3.1)$$

де i – індекс компанії;

α_i – індивідуальна складова дохідності;

β_i – вектор параметрів, який відповідає вектору факторів F;

ε_i – незалежна помилка моделі.

В якості макроекономічних факторів фахівці виділяють географічну та індустріальну приналежність компанії [4, с. 65]. Відносно легко взаємозв'язок можна оцінити через коефіцієнти попарної кореляції дохідності активів компанії, які складають кредитний портфель:

$$\rho_{ij} = \frac{\sigma_{ij}}{\sigma_i \sigma_j} \quad (3.2)$$

де $\sigma_{ij} = \beta_i' \sigma_{FF} \beta_j$, $i, j = 1, \dots, N$

де i, j – довільні індекси компаній-позичальників;

N – загальна кількість позичальників банку;

σ_{FF} – коваріаційна матриця факторів моделі.

Слід відзначити, що оцінка кредитного ризику може бути проведена як для кредитних портфель, сформованих випадковим чином, так і для портфель, що формуються цілеспрямовано, відповідно до стратегії банку. Питання про те, яким чином сформувати кредитний портфель з врахуванням дохідності та диверсифікації а також обмежень на рівень кредитного ризику, відноситься до сфери нормативного аналізу та є другим важливим етапом в управлінні кредитним ризиком на портфельному рівні.

Удосконалення управління кредитним портфелем може здійснюватись такими методами:

- оптимізація структури кредитного портфелю;
- використання автоматизованого керування кредитним портфелем банку;
- ризик-менеджмент кредитного портфелю.

Оптимізацію вже сформованого кредитного портфелю можна проводити лише шляхом зміни його структури. Змінити структуру кредитного портфелю можна, застосувавши коректувальні дії на окремих боржників: профілактичний контакт з боржником з метою підтвердити добросовісні наміри і платоспроможність (може включати також запит у бюро кредитних історій), робота з поточною заборгованістю («софт-коллекшн») – нагадування по телефон і т.п., позасудове стягнення («хард-коллекшн») – вимоги по телефону, особисті зустрічі з боржником, робота з родичами, реструктуризація заборгованості (пролонгація терміну, зниження розміру щомісячних платежів, списання штрафних санкцій, зміна валюти кредитного договору) [3, с.54]. Використання автоматизованого керування кредитним портфелем банку передбачає впровадження певного програмного продукту.

Однією із складових вдосконалення управління кредитним портфелем є ризик-менеджмент кредитного портфелю, який проводиться за допомогою методів диверсифікації, встановлення внутрішньобанківських лімітів, формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків, а також сек'юритизації активів. Оптимізувати управління кредитним портфелем можна при коректному оцінюванні ефективності [16, с.58]. Отже, управління кредитним портфелем можна оптимізувати шляхом використання одного із запропонованих методів, які підходять в даній вітчизняній фінансово-економічній ситуації.

В межах виконання магістерського дослідження, ми пропонуємо оптимізувати структуру кредитного портфеля банку з метою зниження

кредитного ризику та одночасної максимізації прибутку банку від кредитних операцій, що позитивно відіб'ється на показниках ефективності банку. Моделювання структури кредитного портфеля «Приватбанк» ми здійснювали в середовищі MATLAB за допомогою моделей на основі гібридної нейромережі. Моделювання проводилось на основі спеціального пакета Fuzzy Logic Toolbox, а нейромережі реалізували в формі адаптивної системи нейро-нечіткого виведення ANFIS.

В якості вхідних даних для гібридних мереж було визначено 4 головні структурні компоненти кредитного портфеля, що впливають на ризик та доходність, а саме:

- x_1 : частка кредитів юридичним особам у кредитному портфелі, що розраховується як відношення обсягу кредитів юридичним особам до сукупного розміру портфеля.

- x_2 : частка кредитів, наданих фізичним особам – відношення обсягу кредитів фізичним особам до обсягу кредитного портфелю.

- x_3 : частка кредитів наданих малим та середнім підприємствам – відношення обсягу кредитів малим та середнім підприємствам до сукупного розміру кредитного портфеля;

- x_4 : частка дебіторської заборгованості за фінансовими лізингом в сукупному обсязі кредитного портфелю.

Вихідною змінною першої моделі було визначено доходність кредитного портфеля (y_1), який розраховується як відношення відсоткових доходів до обсягу портфелю.

Визначили шкалу, яка буде характеризувати рівень доходності/ризиковості кредитного портфеля: 0-30% – низький рівень доходності/ризиковості; 31-70 – середній та 71-100% – високий рівень доходності/ризиковості.

На першому кроці створення нейро-мережі сформували файл з нормованими навчальними даними з розширенням *.dat, у якому перші чотири стовпці – стандартизовані значення вхідних змінних (x_1, \dots, x_4), а

останній стовпець відповідає стандартизованому значенню вихідної змінної y_1 , тобто рівня доходності кредитного портфелю банку для першої моделі, або y_2 , тобто рівня кредитного ризику кредитного портфелю банку для другої моделі. Навчальна вибірка містила вхідні, і вихідні величини, розраховані за кожен місяць за період з січня 2017 року по грудень 2019 року.

Вихідні дані для побудови моделі відображено у табл. 3.1

Таблиця 3.1

Вихідні дані для побудови математичної моделі за дохідністю та ризиком АТ КБ «Приватбанк»

Показник	Частка у структурі чистого кредитного портфеля станом на 01.01.2017	Частка у структурі чистого кредитного портфеля станом на 31.12.2017	Частка у структурі чистого кредитного портфеля станом на 31.12.2018	Частка у структурі чистого кредитного портфеля станом на 31.12.2019
Кредити юридичним особам	27,08%	9,63%	6,88	7,67
Кредити фізичним особам	58,76%	79,51%	75,84%	75,68
Кредити малим та середнім підприємствам	2,77%	5,18%	7,82%	8,62%
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	11,39%	5,68%	9,46%	8,03%
Дохідність кредитних операцій	0,45	0,462	0,421	0,385
Питома вага резервів під заборгованість в сукупному кредитному портфелі (рівень ризику)	85,69%	83,84%	82,83%	79,89%

Наступний крок створення гібридної мережі передбачає налаштування та генерування структури нової мережі, після чого навчаємо нейромережі, попередньо налаштувавши параметри навчання у робочому вікні редактора ANFIS.

Після закінчення навчання помилка становить 0,0000018346. Похибки нейромереж для моделювання ризику/доходності кредитного портфеля «Приватбанк» є низькими, що свідчить про те, що розрахунок зроблено вірно.

Створені нейро-нечіткі системи моделювання доходності та рівня ризику кредитного портфеля досліджуваного банку містять однакову структуру:

1. Кількість вузлів: 551.
2. Кількість лінійних параметрів: 1280
3. Кількість нелінійних параметрів: 48
4. Загальна кількість параметрів: 1328
5. Кількість навчальних пар даних: 39
6. Кількість нечітких правил: 256

Системою створено 4 функцій приналежності та вихідну змінну. Кожна з функцій приналежності: частка кредитів, наданих юридичним особам, частка кредитів, наданих фізичним особам, частка кредитів малим та середнім підприємствам у сукупному обсязі кредитного портфелю, частка дебіторської заборгованості за фінансовим лізингом містить по 4 терми.

Останнім кроком моделювання ризику кредитного портфеля за допомогою нейро-нечіткої мережі є дослідження моделі за допомогою візуального аналізу поверхні нечіткого виведення, яка також дозволяє оцінити значення вихідної змінної, та бази правил, сформованих мережею.

Гнучка поверхня тривимірних графіків дозволяє зробити висновок щодо адекватності моделей залежності доходності та рівня ризику кредитного портфелю банку від структури елементів кредитного портфеля,

оскільки відсутність плоских площин вказує на вплив кожної змінної на рівень кредитного ризику банку.

Зображення поверхні виведення може бути інтерпретоване як графік функціональної залежності вихідної змінної від вхідних змінних. Дослідження та випробування створених нейро-нечітких моделей кредитного портфеля за допомогою візуального аналізу графіків залежностей, поверхонь та бази правил дозволяють зробити наступні висновки.

На рис.3.3 зображено динаміку двох складових – кредитного ризику та доходності кредитних операцій.

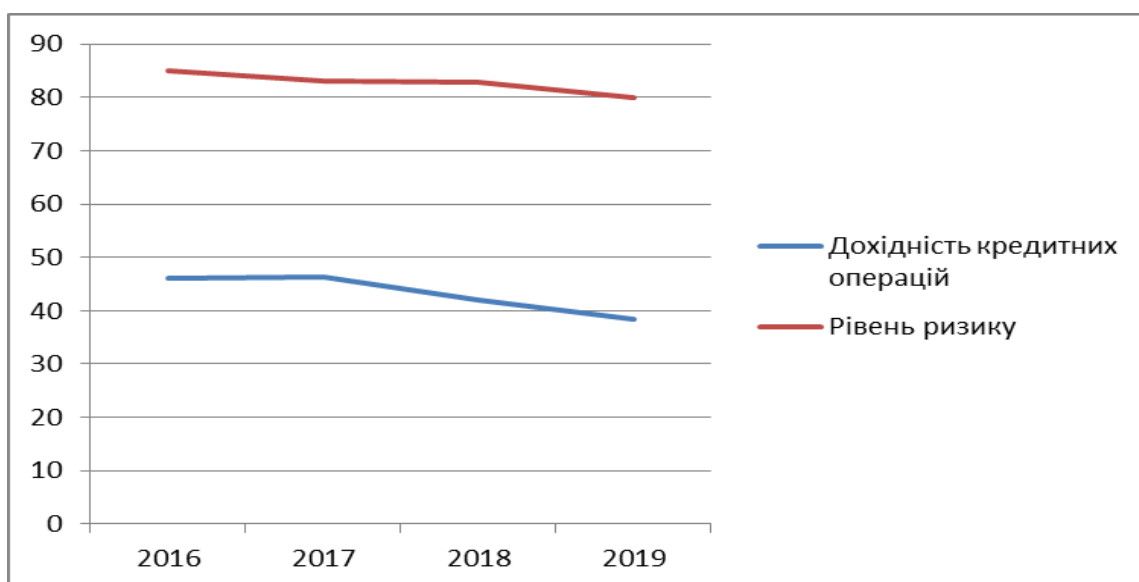

Рис.3.3. Динаміка доходності кредитних операцій та кредитного ризику АТ КБ «Приватбанк»

При збільшенні частки наданих кредитів фізичним особам зростає і доходність портфеля. Максимум доходності (0,462) буде спостерігатися за частки кредитивів фізичним особам 79,5% від сукупного кредитного портфеля. Після цього доходність знижується. Найнижчий рівень доходності кредитного портфеля (0,238) буде спостерігатись, коли кредити фізичним особам становлять 58,76%..

Доходність портфеля буде найвищою за частки кредитів, наданих юридичним особам – 9,63%, найнижчим – при 27,08% від сукупного обсягу портфеля. При зменшенні частки наданих кредитів юридичним особам рівень доходності має тенденцію до зниження. Це свідчить про низьку дохідність кредитних операцій внаслідок проблемної заборгованості.

Зменшення доходності також відбувається при зростанні кредитів малим та середнім підприємствам. Так при частці 5,18 дохідність становила 0,46%, при збільшенні до 8,62% зменшувалась до 0,38%.

Що до рівня ризику, то при збільшенні частки наданих кредитів фізичним особам, ризик зменшується і набуває найменшого рівня при значенні 75%. Для мінімізації рівня ризику необхідно зменшувати часту кредитів юридичним особам та малим та середнім підприємствам, оскільки ризик портфеля знижується при наближенні частки кредитів юридичним особам до 7%.

Отже виходячи з графіка функції залежності, можна зробити висновок, що ризик буде зменшуватись при збільшенні частки кредитів, наданих фізичним особам. Найменшого значення він буде набувати, коли частка буде прямувати до 80%.

Отже, графіки залежностей доходності/ризиковості кредитного портфеля від змін його структури, визначені створеними нейро-нечіткими мережами, також підтверджують гіпотезу про те, що чим вища прибутковість, тим вищий ризик. Моделі вказують на те, що при кредитному портфелю, якому притаманна найвища прибутковість, притаманний і найвищий рівень ризику.

Тепер за допомогою побудованої гібридної нейромережі оцінимо рівень доходності та ризику кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» у грудні 2019 року. Для цього розрахуємо показники x_1, \dots, x_4 які є факторами впливу в обох моделях.

Станом на 31 грудня обсяг сукупного кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» становив 296 043 млн. грн., чистого - 59 544 млн.грн., обсяг

наданих кредитів юридичним особам –4 567 млн. грн., кредити надані фізичним особам –45 064 млн. грн., кредити малий та середнім підприємствам –5 130 млн.грн., дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом – 4783млн. грн.

Відповідно розраховані та нормалізовані показники впливу станом на 31 грудня 2019 року (табл. 3.2).

Підставляємо розраховані дані у створені моделі – у модель залежності доходності кредитного портфеля «Приватбанк» та модель залежності рівня кредитного портфельного ризику від структури портфелю.

Таблиця 3.2

Значення структурних елементів кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» станом на 31 грудня 2019р.

	Структурні фактори впливу	Розраховані частки	Нормалізовані
x1	частка кредитів, наданих юридичним особам у кредитному портфелі	0,07	0,07
x2	частка кредитів, наданих фізичним особам	0,75	0,84
x3	частка кредитів, наданих малим та середнім підприємствам	0,08	0,05
x4	частка дебіторської заборгованості за фінансовим лізингом в обсязі кредитного портфелю	0,08	0,04

Нейро-нечітка мережа показала, що доходність кредитного портфеля «Приватбанку» станом на кінець грудня 2019 року становила 0,386, тобто 38,6%, а рівень портфельного ризику на рівні 79,89%. Зважаючи на визначену нами шкалу, можемо зробити висновок, що кредитному портфелю «Приватбанку» притаманний середній рівень доходності та високий рівень ризику.

Припустимо, що банк дотримується політики максимізації прибутку. Для цього можна збільшувати частку міжбанківських кредитів, знизити частку кредитів, наданих юридичним особам, збільшувати частку кредитів

фізичним особам і збільшувати частку цінних паперів у портфелі. Припустимо банк прийме рішення про зміну структурних часток кредитного портфеля.

Підставимо значення у моделі і отримаємо прогностичні показники доходності та ризиковості кредитного портфеля. Бачимо, що заплановані зміни приведуть до зростання прибутковості з 38% до 54%, що буде означати підвищення доходності до високого рівня. Проте це призведе і до зростання ризиковості кредитного портфеля, рівень якого зростає з 76% до 87,4%, що також вказує на високу ризиковість. Таким чином, ми ще раз підтвердили гіпотезу про те, що чим вища прибутковість кредитного портфеля, тим вищий ризик.

На підставі результатів проведеного дослідження можна стверджувати, що застосування нейро-нечітких моделей при формуванні кредитного портфеля банку надає можливість визначити оптимальну структуру портфеля, орієнтуючись на мінімізацію ризику і максимізацію доходності кредитного портфеля банку.

Таблиця 3.3

Значення структурних елементів кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» після прийняття рішення про максимізацію прибутку

	Структурні фактори впливу	Розраховані частки	Нормалізовані
x1	частка кредитів, наданих юридичним особам у кредитному портфелі	0,08	0,07
x2	частка кредитів, наданих фізичним особам	0,70	0,84
x3	частка кредитів, наданих малим та середнім підприємствам	0,18	0,05
x4	частка дебіторської заборгованості за фінансовим лізингом в обсязі кредитного портфелю	0,04	0,04

Наступним кроком ми можемо оптимізувати структуру кредитного портфеля безпосередньо в окремих напрямках: кредити, що надаються

юридичним особам, кредити фізичним особам, кредити малим та середнім підприємствам.

Математичною моделлю цієї задачі є лінійна оптимізаційна модель, цільовою функцією якої також є прибуток банку від окремих кредитних операцій.

Функцію прибутку в роботі позначимо Z . Вона залежить від часток ресурсів, вкладених у різні кредитні операції.

Припускається, що банк пропонує кредитну програму фізичним особам, котра, залежно від умов кредитування і типу позичальників, складається з n видів кредиту.

Тоді x_j ($j = 1, \dots, n$) – це частка ресурсів, спрямованих банком на надання кредиту j -го виду. Дохідність кожного виду кредиту виражена його річною ефективною кредитною ставкою r_j . Витрати банку на здійснення кредитної діяльності в роботі позначено як C . Вони складаються з процентних витрат (плати за залучені та запозичені ресурси), комісійних, операційних витрат і відрахувань до резервів. Тоді цільова функція моделі набуває вигляду:

$$Z = (\sum_n x_j r_j) - C \rightarrow \text{Max}, \quad (3.3)$$

Далі необхідно сформулювати систему обмежень, яка передбачає поєднання різних умов для кредитного портфеля. Однією з вимог є ризик-менеджмент банку щодо структури кредитного портфеля. Ці вимоги ґрунтуються на таких основних методах зниження кредитного ризику портфеля, як диверсифікація, лімітування та створення резервів. З метою забезпечення достатнього рівня диверсифікації можуть бути встановлені обмеження, згідно з якими частка кожного виду кредиту не повинна бути меншою від певної частки ($d\%$) сукупного кредитного портфеля.

Певні види кредитів є більш ризикованими для банку, наприклад, ті, строк повернення яких більше 5 років, бланкові кредити, а також кредити

готівкою, цільове використання яких не може бути проконтрольоване банком. До цих видів кредитів застосовується лімітування шляхом обмеження їхньої суми певною часткою $h\%$ сукупного кредитного портфеля. Надмірна обережність у кредитній діяльності може призвести до недостатніх або навіть від'ємних фінансових результатів, тому частка низько ефективних кредитів не повинна бути більшою від $g\%$ кредитного портфеля банку. Припускається, що ризик-менеджментом банку встановлено середні по банкам значення часток: $d\% = 2\%$; $h\% = 50\%$; $g\% = 33\%$.

Кредитами з підвищеним ризиком вважаються кредити готівкою, надані за допомогою кредитної картки, автокредити, іпотечні кредити, споживчі до 10 років, бланкові овердрафти й експрес-кредити без застави. До низькоефективних кредитів відносяться ті, ефективні ставки за якими нижчі за 10%. Також до системи обмежень в роботі включено вимогу про максимальний розмір кредитного портфеля.

Загальна сума ресурсів банку на останню звітну дату 309723 (сума зобов'язань та власного капіталу) становить 309723млн. грн. Із них питома вага власного капіталу становить 17,91%, а зобов'язань 82,39%, або 54529 млн.грн та 255194 млн.грн. відповідно.

Таблиця 3.4

Аналіз пасивів ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2017-2019 рр.

Найменування статті	2017 рік		2018 рік		Темп приросту, %	2019 рік		Темп приросту, %
	млн. грн.	Питома вага, %	млн. грн.	Питома вага, %		млн. грн.	Питома вага, %	
Власний капітал	23619	9,31	31464	11,32	33,21	54529	17,61	73,31
Зобов'язання	230056	90,69	246584	88,68	7,18	255194	82,39	3,49
Усього пасивів	253675	100	278048	100	9,61	309723	100	11,39

Для збільшення точності розрахунків бажано враховувати лише ту частку ресурсів, яку АТ КБ «Приватбанк» планує вкласти саме в кредитні операції. На початку період дослідження кредитний портфель займав

приблизно 18%, станом 31.12.2019 року дана частка становить 19% від суми активів, тож на початковому етапі в роботі приймається, що сума всіх кредитів не перевищує 20% наявних ресурсів банку (P):

$$\sum_{j=1}^n x_j \leq 0,2 \times P \quad (3.3)$$

Також в дослідженні ми пропонуємо ввести додаткове обмеження до суми кредитування фізичних та юридичних осіб. Інструментальними змінними запропонованої моделі будуть x_j ($j = 1, \dots, 23$) – обсяги коштів, які банк може надати в кредит кожного виду.

З огляду на вартість деяких видів кредитів, пропонується ввести обмеження для «швидкого кредиту», кредитування КУБ, «Агрокуб» та на «кредитний ліміт на розрахунковий рахунок для інших підприємств», оскільки дані види кредитів станом на 31.12.2019 р. мали найбільшу річну ставку (понад 30%) [20]. При розрахунку необхідно використати дані про витрати банку, що представлені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Структурний аналіз витрат АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2019рр.

Показники	31.12.2017		31.12.2018		31.12.2019		Відхилення, % 2019/2017
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
Витрати	42 586	100	42 164	100	37039	100	-
процентні витрати	18 374	43,15	14 002	33,21	14174	38,26	-5
комісійні витрати	3 017	7,08	4 402	10,44	6386	17,24	10
загальні адміністративні витрати	12 194	28,63	13 988	33,18	14815	39	10
інші витрати	186	0,44	3 683	8,73	1660	4,48	4
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу валюти	1 417	7,71	-	0	0		-8
відрахування в резерви	7 379	17,33	6 089	14,44	4	0,01	-17
податок на прибуток	19	0,16	-	0		-	0
Чистий прибуток (збиток)	378		12 798		32609		0

Отже, за підсумками 2019 року $C = 37039$ млн.грн. Звісно, що для отримання точніших результатів бажано взяти до розрахунку лише ту частину витрат, які пов'язані саме з кредитною діяльністю, адже банк проводить й інші активні операції, що потребують видатків. Але оприлюднена фінансова звітність не містить таких даних [7].

Таким чином, з урахуванням всіх вище наданих обмежень, математична модель оптимальної структури кредитного портфеля комерційного банку буде виглядати наступним чином:

$$Z = 0.18x_1 + 0.239x_2 + 0.179x_3 + 0.20x_4 + 0.348x_5 + 0.36x_6 + 0.19x_7 + 0.19x_8 + 0.20x_9 + 0.21x_{10} + 0.34 x_{11} + 0.02 x_{12} + 0.01x_{13} + 0.10 x_{14} + 0.19 x_{15} + 0.01 x_{16} + 0.10 x_{17} + 0.19 x_{18} + 0.19 x_{19} + 0.20 x_{20} + 0.18 x_{21} + 0.18 x_{22} + 0.65 x_{23} - 31\,583 \rightarrow \max$$

Розв'язується дана функція за допомогою функції програми Excel «Пошук розв'язку».

Базовий варіант передбачає, що кредитний портфель займає 19% від загальної суми активів, потім змінюючи/збільшуючи цю частку з кроком 10%, досліджено вплив на прогнозний прибуток банку.

Розрахунки показали, що при поточних кредитних ставках й при будь-якій частці кредитного портфеля в загальних активах банку оптимальна структура з урахуванням обмежень буде постійною. Результати розрахунку оптимальної структури кредитного портфеля та прогнозного прибутку АТ КБ «Приватбанк» (із збільшенням частки кредитного портфеля із 19% до 35%).

Кредитна політика банку із часом може трансформуватися залежно від кон'юнктури ринку або зміни стратегічних цілей банку. У цьому випадку система обмежень моделі може бути скоригована, тому в результаті дасть інший оптимальний розподіл кредитного портфеля.

Таблиця 3.6

Оптимальної структура кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк»

№ з/п	Вид кредиту	Річна ефективна кредитна ставка, %	Прогнозна оптимальна частка кредиту, % від загальної суми кредитного портфеля	Частка кредитного портфеля в загальній сумі активів		
				35%		
				Прогнозне значення змінної (млн. грн.)	Z, млн. грн.	Прогнозний процентний дохід, млн. грн.
1	Авто в розстрочку (нове авто)	18,00%	2%	2 787,26	793,77	501,71
2	Авто в розстрочку (старе авто)	23,90%	16%	22 298,06		5 329,24
3	Кредит на купівлю житла	17,90%	2%	2 787,26		498,92
4	Теплі кредити	20,00%	2%	2 787,26		557,45
5	Швидкий кредит	34,80%	10%	13 936,29		4 849,83
6	КУБ, АгроКУБ	36,00%	10%	13 936,29		5 017,06
7	Кредитна лінія «Агросезон»	19,00%	2%	2 787,26		529,58
8	Кредитна лінія (90 днів)	19,00%	2%	2 787,26		529,58
9	Кредитна лінія (180 днів)	20,00%	2%	2 787,26		557,45
10	Кредитний ліміт на розрахунковий рахунок для державних та комунальних підприємств	21,00%	18%	25 085,31		5 267,92
11	Кредитний ліміт на розрахунковий рахунок для інших підприємств	34,00%	10%	13 936,29		4 738,34
12	Кредит під заставу депозиту	2,00%	2%	2 787,26		55,75
13	Лізинг комерційного транспорту (на 12 міс.)	1,00%	2%	2 787,26		27,87
14	Лізинг комерційного транспорту (на 24 міс.)	10,00%	2%	2 787,26		278,73
15	Лізинг комерційного транспорту (на 36 міс.)	19,00%	2%	2 787,26		529,58
16	Лізинг обладнання (на 12 міс.)	1,00%	2%	2 787,26		27,87
17	Лізинг обладнання (на 24 міс.)	10,00%	2%	2 787,26		278,73
18	Лізинг обладнання (на 36 міс.)	19,00%	2%	2 787,26		529,58
19	Лізинг сільгосптехніки	19,00%	2%	2 787,26		529,58
20	Овердрафт	20,00%	2%	2 787,26		557,45
21	Теплі кредити для ОСББ та ЖБК	18,00%	2%	2 787,26		501,71
22	Участь у програмі «Теплі» кредити для виробників і продавців енергозберігаючих матеріалів	18,00%	2%	2 787,26		501,71
23	Надання кредитів іншим банкам	6,50%	2%	2 787,26		181,17
ВСЬОГО			100%	139 362,85	32 376,77	

Запропонована модель формування оптимального кредитного портфеля була побудована на основі даних фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк» та може бути рекомендована до впровадження в роботу департаменту управління ризиками.

Висновки до 3 розділу

Результати аналізу сучасних тенденцій розвитку банківського кредитування свідчать, що проблеми формування кредитного портфеля банку впливають на всіх суб'єктів економічних відносин. Значна частина проблемних кредитів призводить до сповільнення розвитку як банківського сектора, так і національної економіки в цілому. Для забезпечення ефективності прийняття управлінських рішень при формуванні кредитних портфелів запропоновано методику, яка дозволяє вирішувати проблему максимізації майбутніх доходів за кредитними операціями при обмеженнях щодо рівня ризику та обсягу операцій. Застосування цієї методики сприятиме підвищенню якості кредитного портфелю банку, дозволить оптимізувати його структуру.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній магістерській роботі здійснено теоретичне узагальнення, аналіз та розробка рекомендацій щодо удосконалення механізму управління кредитним портфелем комерційного банку шляхом моніторингу його структури. Це дало можливість сформулювати наступні висновки теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру, які відображають вирішення основних завдань роботи відповідно до поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра.

Досліджено економічну сутність кредитного портфелю та теоретичні засади організації кредитної діяльності в комерційному банку. Кредитний портфель являє собою сукупність кредитів, що має певну структуру, що відповідає цілям і вимогам банку до прибутковості, ризику, ступеня ліквідності та напрямкам кредитування. Запропоновано визначення кредитного портфеля, яке відтворює три ключові взаємопов'язані між собою аспекти банківської діяльності – дохідність, ліквідність і ризик.

Розглянуто теоретичні аспекти управління кредитним портфелем банку та принципи забезпечення його оптимальної структури. Проаналізувавши теоретичні засади управління кредитним портфелем визначили що головною метою управління є забезпечення максимальної прибутковості при припустимому рівню ризику. Прибутковість і ризик - основні параметри керування кредитним портфелем банку. По співвідношенню цих показників визначається ефективність кредитної діяльності банку. Управління кредитним портфелем базується на результатах аналізу. Аналіз кредитного портфеля потребує дослідження його структури в розрізі груп ризику, ступеня забезпеченості, галузевої структури, форм власності позичальників і т.п., а також вивчення динаміки кожної групи, сегментації кредитного портфеля. Вважаємо за доцільне використання вертикального, горизонтального та коефіцієнтного аналізу. Повний аналіз кредитної діяльності має наступний алгоритм: аналіз стану кредитних ресурсів; аналіз

захищеності кредитного портфеля від втрат; аналіз формування кредитних процентних ставок; аналіз оборотності кредитної маси; аналіз доходів банку від кредитних операцій; аналіз ефективності кредитної діяльності та впливу факторів, що її обумовлюють; аналіз кредитного і відсоткового ризику.

Дослідивши сучасний стан, проблеми та перспективи здійснення кредитних операцій комерційними банками в Україні дійшли висновку, що банківська система України пережила масштабну кризу 2014-2017 р.р. Обсяг кредитів, наданих протягом цих років скоротився через зміну платоспроможного попиту на кредити та зниження ресурсної бази банків. Ситуація в банківському секторі стабілізувалася лише у 2018 р. У тому ж році БСУ відновила прибуткову діяльність.

Для дослідження було обрано АТ КБ «Приватбанк». Заснований у 1992 році, комерційний банк ПриватБанк є лідером банківського ринку країни. За даними дослідження СBR Ukraine у 2020 року з ним співпрацюють 64,7% українців – фізичних осіб старше 16 років. Вважають основним банком 52,3% користувачів банківських послуг – фізичних осіб, що більше, ніж у наступних за нами двадцяти банках разом взятих. ПАТ КБ «Приватбанк» відноситься до групи державних банків. Його було націоналізовано наприкінці 2016 р. Наразі єдиним акціонером банку, якому належать 100% акцій банку, є держава в особі Кабінету Міністрів України. Держава реалізує свої права власника, а органи управління банку діють відповідно до найкращих світових практик корпоративного управління.

В роботі ми дослідили основні показники діяльності, проаналізували ресурсну базу та безпосередньо провели аналіз його кредитної діяльності. Зокрема отримали такі висновки: починаючи із 2017 р., банк змінив збиткову діяльність на прибуткову. Протягом останніх трьох років прибуток банку зростає і станом на 31.12.2019 р. становив 32609 млн. грн. Накопичений дефіцит минулих років зменшується та погашається за рахунок прибутку. Загалом банк, поряд з іншими державними банками, утримував домінуючу позицію на ринку в 2019 році: сукупна частка державних банків становила

55,2% та 61,4% за чистими активами та коштами фізичних осіб відповідно. За підсумками 2019 року Банк залишається лідером банківського сектору України за більшістю позицій:

- з великим відривом банк займає 1 місце за коштами фізичних осіб та 3 місце за коштами юридичних осіб;

- банк зміцнив лідерство за кількістю активних клієнтів як фізичних осіб, так і клієнтів малого та середнього бізнесу, досягнувши збільшення активних клієнтів фізичних осіб на 18%, юридичних осіб та приватних підприємців – на 22,5% протягом 2019 року.

- протягом 2019 року банку вдалося значно наростити кредитний портфель - на 19% (+9 млрд. грн.). При цьому на ринку кредитування фізичних осіб Банк утримує лідируючі позиції.

За підсумками 2019 року банк має достатній рівень капіталу. Регулятивний капітал банку на кінець 2019 року становить 19,2 млрд. грн., а норматив адекватності регулятивного капіталу 14,15% (при нормі >10%). За підсумками проведеного стрес-тестування банків, проведеного НБУ в 2019 році, навіть при самому негативному сценарії, рівень адекватності капіталу не буде нижчий нормативного. Ліквідність активів: усі нормативні показники банку значно перевищують норми, встановлені НБУ. Норматив короткострокової ліквідності (Н6) складав 100,41% на 31 грудня 2019 року (31 грудня 2018 року: 97,74%) при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 60%. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) складав 268,26% за всіма валютами та 307,71% в іноземній валюті на 31 грудня 2019 року при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 100%. Протягом 2019 року банк значно підвищив рівень прибутковості операцій і забезпечив досягнення 32,6 млрд. грн. чистого прибутку (12,8 за 2018 рік). Основними факторами зростання прибутку в 2019 році є: зростання бізнесу, покращення якості кредитного портфеля, вплив ринкових факторів (динаміки валютних курсів та справедливої вартості активів Банку). Досягнення таких високих показників стало можливим завдяки продовженню роботи щодо підвищення

відсоткової маржі за банківськими продуктами. Разом з тим, завдяки лідерству Банку за безготівковими та касовими розрахунками, Банк збільшив чистий комісійний дохід на 20% до 18,2 млрд. грн. Комісії формують значну частину прибутку банку та виступають важливим фактором стійкості бізнесової моделі.

Проаналізувавши кредитну діяльність банку, ми визначили, що сукупний кредитний портфель «ПриватБанк» зростав протягом усього досліджуваного періоду. Проте в структурі загального кредитного портфелю переважали резерви під очікувані кредитні збитки (80%). Протягом досліджуваного періоду в структурі чистого кредитного портфелю відбулись значні зміни, особливо протягом 2017 року. Найбільшу питому вагу протягом усього досліджуваного періоду в структурі кредитного портфелю мали кредити фізичним особам, загальний обсяг яких зростав протягом 2017-2019 років. В структурі кредитів фізичним особам більшу частку (70%) займали кредитні картки. В структурі кредитів юридичним особам переважала частка кредитів на товари народного споживання (50-60%), а в структурі кредитів малому та середньому бізнесу переважала частка кредитів на надання побутових, індивідуальних та професійних послуг (30-45%). В структурі кредитів за кредитною якістю найбільшу питому вагу протягом досліджуваного періоду мали індивідуально знецінені кредит.

Але варто зауважити, що хоча кредитний портфель банку збільшувався, але дохідність кредитних операцій поступово зменшувалась протягом 2017-2019 років. Рентабельність активів, натомість суттєво зросла, а процентних витрат на залучення ресурсів зменшувалися протягом усього аналізованого періоду. Така ситуація свідчить про ефективну кредитну діяльність «ПриватБанк» протягом 2017-2019 років.

В третьому розділі ми запропонували загальні шляхи удосконалення механізму управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк» шляхом моніторингу його структури. Запропонували вважати, що результати моніторинг кредитного портфелю впливають на процес оптимізації його

структури. Загалом оптимізація кредитного процесу в комерційних банках має включати оптимізацію: кредитної інфраструктури; кредитного потенціалу банківських установ; кредитної, портфельної і відсоткової політики комерційного банку; питомої ваги кредитного портфеля в структурі активів банківських установ; переліку кредитних послуг; розподілу кредитних ресурсів, кредитного адміністрування; організаційної структури банку; технологічної і інформаційної бази кредитного бізнес-процесу; інституту кредитної застави; механізмів страхування відповідальності за кредитним договором; формату розв'язання спорів з питань порушення прав кредиторів і позичальників.

Запропоновано моделювання оптимальної структури кредитного портфелю банку АТ КБ «Приватбанк». Створення моделі кредитного портфеля має дві складові: метод оцінки кредитного ризику позичальника та спосіб побудови портфельної моделі. Розробка цієї моделі сприятиме підвищенню якості кредитного портфелю банку, дозволить ефективно оптимізувати його структуру.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз банківської діяльності: Сучасні концепції, методи та моделі. Л.О.Примостка; Київ. нац. екон. ун-т., 2012. 313 с.
2. Белова І. Впровадження нових вимог щодо оцінки кредитного ризику у банках України. URL: <http://www.inter-nauka.com/issues/>(дата звернення 26.10.2019).
3. Бобиль В. В. Облік у банках навч. посібник: В. В. Бобиль; Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. Дніпропетровськ, 2015. Акцент ПП. – 328 с.
4. Богданюк В.Д. Кредитна політика як основний інструмент досягнення стратегічних цілей комерційного банку [Електронний ресурс]. URL: <http://www.science-community.org> (дата звернення 15.09.2019 р.)
5. Болгар Т. М. Проблемні кредити банків як результат реалізації кредитного ризику /Економічний нобелівський вісник. 2014. № 1 (7). С. 50 – 58.
6. Бондаренко Л. А. Оцінка портфеля проблемних кредитів комерційних банків України в контексті забезпечення стабільності банківської системи / Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2014. № 2 (20). С. 169–172.
7. Бровко Л. І.. Аналіз кредитного портфеля комерційних банків України в сучасних умовах URL: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2018/18.pdf (дата звернення 29.10.2019).
8. Бугель Ю. В. Удосконалення методики оцінки ефективності кредитного процесу банку /Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. 2015. №3. С. 681 – 686.
9. Бугель Ю. В. Поняття кредитного портфеля комерційного банку та необхідність ефективного управління ним / Світ фінансів. 2011. Вип. 2. С. 98-107.

10. Бурлаєнко Т. І. Особливості управління кредитним портфелем банку / Миколаївський національний університет ім.В. О. Сухомлинського. 2016. №14. С. 744–748
11. Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 463 с.
12. Вовчак О. Д Кредит і банківська справа: підруч. Вовчак О. Д., Руцишин Н. М., Андрейків Т. Я. К.: Знання, 2008. 564 с.
- 13.. Ганзюк С. М. Особливості функціонування проблемних банків в Україні / «Молодий вчений» № 8 (35). серпень 2016 р. С. 11-14.
14. Грушко В. Оптимізація структури кредитного портфелю комерційного банку / Вісник НБУ. 2014. №2. С. 28–32
15. Демчук Н.І. Загальний підхід до концепції та процесу управління банківськими ризиками / Глобальні та національні проблеми економіки. 2014. № 2. С. 1049–1052.
16. Жукова Н.К., Зражевська Н.В. Сучасний стан та проблеми управління кредитним портфелем комерційних банків / Економічний часопис-XXI. 2013. № 1—2 (1). 71 с.
17. Золотарьова О.В. Концепція кредитної політики комерційного банку та можливості підвищення її ефективності // Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. 2014. № 9. С. 108–112.
18. Концепція управління кредитним ризиком в сучасних умовах розвитку економіки України . Т.О. Журавльова, Л.І. Назаркіна // Економічні інновації: Зб. наук. пр. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2015. Вип. 60, т. I. С. 121-129.
19. Кошель Г. М., Вядрова І. М. Ефективність управління кредитним портфелем в умовах економічної нестабільності
URL:<https://modecon.mnau.edu.ua/efektyvnist-upravlinnia-kredytnym-portfelem/>(дата звернення 26.10.2019).

20. Крючко Л.С., Сидоренко А.В. Управління кредитним портфелем комерційного банку /Економіка і суспільство. 2017. №13. С.139-1142.
21. Лисенок О. В. Оцінка ефективності кредитної діяльності вітчизняних банків / Вісник ЖДТУ. 2013. №3. С. 101–107.
22. Онищенко В. О. Методи управління кредитним портфелем банку / Економіка і регіон. 2014. № 5. С. 3-9.
23. Офіційний сайт АТ КБ «КредіАгрікольбанк» URL: <https://credit-agricole.ua/ru/o-banke/dokumenty-ta-zvity> (дата звернення 27.12.2019)
24. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: Режим <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 16.10.2019).
25. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 25.12.2019)
26. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Динаміка кількості банків – учасників ФГВФО» URL: <http://www.fg.gov.ua/statystyka> (дата звернення 11.10.2019 р.)
27. Пірог В.В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ /Науковий вісник НЛТУ України. 2011. № 2. С. 228–235.
28. Показники фінансової звітності банків України URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat> (дата звернення 25.10.2019)
29. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи № 615 від 17.09.2015 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15> (дата звернення 25.10.2019)
30. Постанова від 04 лютого 2016 р. N 58 Про збільшення капіталу банків України URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27072754> (дата звернення 18.09.2019)

31. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник К.: КНЕУ, 2004. 468 с.
32. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2740 від 20.09.2001р. Дата оновлення 15.06.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення 05.09.2019)
33. Ребрик Ю. С. Експрес-діагностування фінансової стійкості банків на основі застосування методів непараметричної статистики Ефективна економіка. 2016. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=478133> (дата звернення 26.10.2019)
34. Рогожнікова Н.В. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності банків України /Фінансовий простір. 2012.– № 1(15). С. 30–34.
35. Русіна Ю. О. Забезпечення фінансової стійкості комерційного банку. 2015. №2. С. 87–90.
36. Русіна Ю. О. Забезпечення фінансової стійкості комерційного банку. 2015. №2. С. 87–90.
37. Руснак Ю. І. Правове регулювання ліквідності та платоспроможності банків. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2016. Вип. 36(2). С. 58–61.
38. Руснак Ю. І. Правове регулювання ліквідності та платоспроможності банків. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2016. Вип. 36(2). С. 58–61.
39. Рясних Є.Г. Система управління кредитним портфелем у комерційному банку / Вісник Хмельницького національного університету. 2011. № 2. С. 146–149.
40. Сайт інформаційного агентства «Ваш банкір» «Банківський сектор України: реалії та перспективи» URL: [<http://vashbankir.com/financial-literacy/articles/bankovskiy-sektor-ukrainy-realii-iperspektivy>]. (дата звернення 10.10.2019 р.)

41. Сєрик Ю.В. Управління кредитним портфелем банку / Економіка і управління. 2012. № 4. С. 70–75.
42. Статистика індикаторів фінансової стійкості НБУ. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish> (дата звернення 25.12.2019)
43. Степаненко К.Р. Особливості формування кредитного портфеля банку // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 7. С. 169.
44. Стратегічний аналіз кредитно-інвестиційної діяльності комерційних банків України . Н.Г. Рогальська // Економічні інновації: Зб. наук. пр. Одеса: ІПРЕД НАН України, 2013. Вип. 54. С. 282-293.
45. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій. А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін. за ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. «УАБС НБУ», 2012. 283 с.
46. Шелудько Н. М. До визначення фінансової стійкості комерційного банку Вісник Національного банку України. 2017. № 3. С. 40–43.
47. Юрків М.Т. Управління проблемними кредитами банків в Україні: сучасні законодавчі аспекти / Інноваційна економіка. 2015. № 11. С. 184–188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2015_11_29 (дата звернення 25.11.2019).
48. Яременко О. Р. Проблемні кредити банків: сутність, сучасний стан та методи їх регулювання / Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Випуск 8. С. 1080 – 1085.

ДОДАТКИ

